

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 47/2021

Mökkibarometri 2021

Olli Voutilainen, Kirsi Korhonen, Ulla Ovaska ja Hilikka Vihinen

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 47/2021

Mökkibarometri 2021

Olli Voutilainen, Kirsi Korhonen, Ulla Ovaska ja Hilikka Vihinen

Luonnonvarakeskus, Helsinki 2021

Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet

Saaristopolitiikka
Skärgårdspolitiken

Viittausohje:

Voutilainen, O., Korhonen, K., Ovaska, U. & Vihinen, H. 2021. Mökkibarometri 2021. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 47/2021. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 87 s.

Olli Voutilainen, ORCID ID, <https://orcid.org/0000-0003-2661-1611>

ISBN 978-952-380-236-0 (Painettu)

ISBN 978-952-380-237-7 (Verkkójulkaisu)

ISSN 2342-7647 (Painettu)

ISSN 2342-7639 (Verkkójulkaisu)

URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-237-7>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Olli Voutilainen, Kirsi Korhonen, Ulla Ovaska ja Hilikka Vihinen

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2021

Julkaisu vuosi: 2021

Kannen kuva: Karin Lindroos

Painopaikka ja julkaisumyynti: PunaMusta Oy, <http://luke.juvenesprint.fi>

Tiivistelmä

Olli Voutilainen¹, Kirsi Korhonen², Ulla Ovaska¹ ja Hilikka Vihinen¹

¹Luonnonvarakeskus (Luke), Latokartanonkaari 9, 00790 Helsinki

²Luonnonvarakeskus (Luke), Paavo Havaksen tie 3, 90570 Oulu

Mökkibarometri on [saaristoasiain neuvottelukunnan](#) luoma, toistuvasti toteutettava vapaa-ajan asumisen seurannan väline. Tiedot kerätään yksityisille vapaa-ajan asunnon omistajille kohdennettavalla kyselyllä. Järjestyksessään neljännen Mökkibarometrin kysely tehtiin maaliskuussa 2021. Mökkibarometri 2021 toteutettiin saaristoasiain neuvottelukunnan toimeksiantona.

Tämänkertaisen barometrin yhteydessä toteutettu kirjallisuus- ja tilastoanalyysi piirtää vapaa-ajan asumisen yleistymisen pitkän kaaren vuodesta 1990 nykypäivään. Se kuvaa samalla monipaikkaisuuden voimistumista. Kansainvälisessä vertailussa Suomi erottuu vapaa-ajan asumisen maana. Yhä useampi suomalainen ei kiinnity ainoastaan vakituiseen asuinpaikkaansa. Mökkeilyn määrä ja sen suhteellinen merkitys vaihtelevat suuresti alueittain ja vuodenajoin. Vapaa-ajan asuntojen määrä on jatkuvasti kasvanut, ja vuonna 2020 maassamme oli 508 289 Tilastokeskuksen määritelmän mukaista kesämökkiä. On kuitenkin arvioitu, että todellisuudessa vapaa-ajan asumisen käytössä olevia asuntoja voi olla huomattavasti enemmänkin.

Mökkibarometrin 2021 kyselyn perusteella vapaa-ajan asuntoa toistuvasti (huolimatta käytön määrästä) käyttäviä on keskimäärin 4,7 (mediaani 4). Erilaisista laskentatavoista ja vapaa-ajan asunnon määritelmästä riippuen toistuvasti vapaa-ajan asuntoa käyttäviä voidaan siten arvioida Suomessa olevan 2,4–2,9 miljoonaa.

Mökkibarometrin 2021 kyselyssä kartoitettiin vapaa-ajan asuntojen saavutettavuutta ja lähiympäristöä, ominaispiirteitä sekä käyttöä ja sen muutosta sisältäen työssäkäynnin ja etätöyön vapaa-ajan asunnolta. Niin ikään tarkasteltiin vapaa-ajan asukkaiden suhdetta vapaa-ajan asuntonsa sijaintikuntaan, sekä vapaa-ajan asumiseen liittyvien palveluiden saavutettavuutta ja käyttöä, ja tavaroiden ja palveluiden hankintaa.

Vapaa-ajan asuntojen varustetaso on kohentunut edelleen ja jatkanut aiempien barometrien osoittamaa kehitystä. Mökkibarometriin 2016 verrattuna suurempi osa vastanneista aikoi parantaa varustetasoa seuraavan vuoden aikana. Sähkölämmityksen (peruslämpö) pitäminen päällä talvella oli selvästi aiempaa yleisempää: osuus oli nyt 40 prosenttia, kun osuus oli 32 prosenttia Mökkibarometrissa 2016 ja 27 prosenttia Mökkibarometrissa 2009.

Fyysiset palvelut ovat etääntyneet vapaa-ajan asukkailta edelleen keskimäärin kauemmas. Esimerkiksi keskiarvoetäisyys vapaa-ajan asunnolta päivittäistavarakauppaan oli nyt 13,2 kilometriä, kun se Mökkibarometrissa 2016 oli 12,9 kilometriä. Yleisesti, siltä osin kuin palveluita oli käytetty tai saatavilla, niihin oltiin kuitenkin suhteellisen tyytyväisiä lukuun ottamatta julkista liikennettä. Asteikolla 1 (Erittäin tyytymätön) – 5 (Erittäin tyytyväinen), ulkokuntalaisten arvioiden keskiarvo esimerkiksi vapaa-aikaan ja harrastuksiin liittyvistä palveluista oli 3,9, kunnallisista palveluista 3,8, ja kaupoista ja ravintoloista 3,7. Myös puhelinyhteyden (keskiarvo 4,0) ja langattoman internetyhteyden (keskiarvo 3,8) toimivuuteen oltiin suhteellisen tyytyväisiä.

Ulkokuntalaiset vapaa-ajan asukkaat hankkivat päivittäistavaransa useimmissa tapauksissa vapaa-ajan asunnon sijaintikunnan kaupasta, yli puolet vastanneista vähintään kerran viikossa. Muiden tavaroiden osalta yleisimpiä hankintakanavia olivat vapaa-ajan asunnon ja vakituisen asunnon sijaintikunnan kauppa. Rahamäärällisesti tarkasteltuna reilu puolet ulkokuntalaisten

vapaa-ajan asukkaiden kotitalouksista arvioi hankkivansa vapaa-ajan asunnolla käytetyistä päivittäistavaroista suurimman osan vapaa-ajan asunnon sijaintikunnasta (vastausasteikko: 1 Ei mitään lähiseudulta – 5 Kaikki lähiseudulta, vastausvaihtoehdon 4 tai 5 valinnee). Rakentamiseen ja kunnostamiseen liittyvissä tavaroissa ja palveluissa vastaava osuus oli puolet ja muissa tavaroissa ja palveluissa jonkin verran alle puolet.

Keskimääräinen vapaa-ajan asunnolla vietetty aika on kasvanut huomattavasti ja sen odotetaan lisääntyvän tulevaisuudessakin. Vuonna 2020 keskimääräinen vuorokausimäärä oli 103, kun vastaava luku Mökkibarometrissa 2016 oli 79. Kasvu oli erityisen voimakasta vuodesta 2019 vuoteen 2020, jolloin yöpymisten määrä kasvoi 14 vuorokautta. Suhteellisesti voimakkain kuu-kausittainen kasvu näiden vuosien välillä oli maalisi- ja huhtikuussa. Käytön määrä on kasvanut johdonmukaisesti jo aiemmin, mutta nyt poikkeuksellisen voimakasta kasvua selittää osaltaan koronapandemian aiheuttama poikkeustilanne. Mökkibarometriin 2016 verrattuna yhä suurempi osa vapaa-ajan asuntojen omistajista uskoi vapaa-ajan asuntonsa käytön kasvavan edelleen seuraavien kolmen vuoden aikana.

Koronapandemian aiheuttama voimakas etätyöaalto on näkynyt vapaa-ajan asunnoilla. Etätyötä vapaa-ajan asunnolta tehneiden osuus niistä työssäkäyvistä, joille etätyö oli mahdollista, oli 43 prosenttia. Vastaava osuus Mökkibarometrissa 2016 oli 7 prosenttia. Etätyötä vapaa-ajan asunnolta tehneistä kaksi kolmasosaa oli halukkaita ja lisäksi neljäsosa mahdollisesti halukkaita lisäämään etätöitä sieltä käsin.

Mökkibarometrin 2021 tulokset osoittavat, että vapaa-ajan asuminen on ilmiönä edelleen voimistunut, ja moni mittari antaa olettaa, että kehitys tulee olemaan samansuuntainen myös lähitulevaisuudessa.

Asiasanat: mökkibarometri, vapaa-ajan asuminen, monipaikkaisuus

Sammandrag

Olli Voutilainen¹, Kirsi Korhonen², Ulla Ovaska¹ och Hilikka Vihinen¹

¹Naturresursinstitutet (Luke), Ladugårdsbögen 9, 00790 Helsingfors

²Naturresursinstitutet (Luke), Paavo Havaksen tie 3, 90570 Uleåborg

Stugbarometern är ett instrument som [skärgårdsdelegationen](#) tagit fram för återkommande uppföljning av fritidsboendet. Data för barometerundersökningen samlas in genom en enkät till fritidsbostadsägarna. Enkäten för den fjärde Stugbarometern genomfördes i mars–april 2021. Stugbarometern 2021 genomfördes på uppdrag av skärgårdsdelegationen.

Den litteratur- och statistikanalys som anknyter till den aktuella barometerundersökningen tecknar dels en stadig trend av ökande popularitet för fritidsboende från 1990 fram till i dag, dels tilltagande multilokalitet. Jämfört med andra länder är Finland ett land med utbredd fritidsboende. Allt fler finländare associerar sig till fler orter än sin stadigvarande boningsort. Det finns stora variationer i fritidsboendets omfattning och relativa betydelse beroende på region och enligt årstid. Antalet fritidsbostäder har ökat stadigt i vårt land, så att det 2020 fanns 508 289 sommarstugor enligt Statistikcentralens definition. Enligt uppskattningar kan antalet byggnader som används för fritidsboende vara betydligt större.

Enligt enkäten för Stugbarometern 2021 var medeltalet för personer som periodiskt vistas på fritidsbostaden (oavsett hur mycket den används) 4,7 (medianvärde 4). Beroende på räknesätt och definition av fritidsbostad, finns det därmed uppskattningsvis 2,4–2,9 miljoner människor i Finland som periodiskt vistas på fritidsbostaden.

I enkäten för Stugbarometern 2021 utredes fritidsbostädernas tillgänglighet, närmiljö och särdrag samt användningen av fritidsbostäder och förändringarna i användningen, inklusive arbetspendling och distansarbete från fritidsbostaden. Man utredde också hur de fritidsbosatta förhöll sig till kommunen där fritidsbostaden var belägen samt till utbudet av och användningen av service för fritidsboende och anskaffningen av varor och tjänster.

Fritidsbostädernas utrustningsstandard har fortsatt att stiga enligt den trend som framträtt i de tidigare barometerundersökningarna. Jämfört med Stugbarometern 2016 uppgav en större andel av dem som svarade på enkäten att de hade för avsikt att förbättra utrustningen under det följande året. Allt fler hade elvärme (grundvärme) permanent påkopplad under vintern: andelen var nu 40 procent jämfört med 32 procent och 25 procent i Stugbarometrarna 2016 respektive 2009.

Det genomsnittliga avståndet till fysiska tjänster har fortsatt att öka. Till exempel var avståndet från fritidsbostaden till en dagligvarubutik nu i medeltal 13,2 kilometer, jämfört med 12,9 kilometer i Stugbarometern 2016. Överlag var de som använt tjänster, eller då det fanns tjänster att tillgå, relativt nöjda med servicen, med undantag för kollektivtrafiken. På skalan från 1 (mycket missnöjd) till 5 (mycket nöjd) gav fritidsbosatta hemmahörande i annan kommun bland annat medelbetyget 3,9 för tjänster för fritid och aktiviteter, 3,8 för kommunal service och 3,7 för butiker och restauranger. Man var också relativt nöjda med telefonförbindelserna (medelbetyg 4,0) och trådlös internet (medelbetyg 3,8).

Fritidsbosatta hemmahörande i annan kommun handlar dagligvaror oftast i butiken i den kommun där fritidsbostaden är belägen; över hälften av svarspersonerna uppgav att de handlar minst en gång i veckan. Andra varor köptes oftast i en butik i den kommun där fritidsbostaden och den fasta bostaden var belägen. Enligt penningbelopp uppgav drygt hälften av hushållen

med fritidsbosatta hemmahörande i annan kommun att de handlar största delen av dagligvarorna för fritidsbostaden i den kommun där fritidsbostaden var belägen (på skalan från 1 Ingenting från närområdet – 5 Allt från närområdet; de som valt svarsalternativ 4 eller 5). Inom varor och tjänster för bygg och renovering var motsvarande andel hälften och inom andra varor och tjänster något under hälften.

Den genomsnittliga vistelsetiden på fritidsbostaden har ökat betydligt och förväntas öka ytterligare i framtiden. År 2020 tillbringades i medeltal 103 dygn på fritidsbostaden, jämfört med 79 dygn enligt Stugbarometern 2016.. Ökningen var synnerligen markant mellan 2019 och 2020, då övernattningarna ökade med 14 dygn. Den proportionellt största ökningen på månadsnivå från år till år skedde i mars och april. Användningen har ökat stadigt redan tidigare, men sannolikt har undantagsförhållandena till följd av coronapandemin bidragit till den exceptionellt kraftiga ökningen. Jämfört med Stugbarometern 2016, uppgav en större andel ägare till fritidsbostäder att de förmodar en ökning i nyttjandet av deras stuga under de närmaste tre åren.

Den enorma ökningen i distansarbete på grund av coronapandemin har avspeglats på fritidsbostäderna. Av de arbetstagare som har möjlighet till distansarbete uppgav 43 procent att de arbetat på distans från fritidsbostaden. I Stugbarometern 2016 var motsvarande andel 7 procent. Två av tre av dem som distansarbetat från fritidsbostaden uppgav att de var villiga att jobba mer på distans från stugan, och ytterligare en fjärdedel av eventuellt villiga att göra det.

Resultaten av Stugbarometern 2021 visar att vistelse på fritidsbostaden är ett växande fenomen, och enligt många av indikatorerna kommer trenden att hålla i sig de närmaste åren.

Ämnesord: stugbarometer, fritidsboende, multilokalitet

Abstract

Olli Voutilainen¹, Kirsi Korhonen², Ulla Ovaska¹ and Hilikka Vihinen¹

¹Natural Resources Institute Finland (Luke), Latokartanonkaari 9, FI-00790 HELSINKI

²Natural Resources Institute Finland (Luke), Paavo Havaksen tie 3, FI-90570 OULU

The Finnish Free-Time Residence Barometer is a tool for regularly monitoring the development of free-time housing, created by [the Island Committee](#). The data is collected through a survey sent to owners of holiday homes. The fourth Free-Time Residence Barometer survey was carried out in March and April 2021. The Free-Time Residence Barometer 2021 was commissioned by the Island Committee.

An analysis of literature and statistics implemented in connection with this barometer survey describes the long-term development of free-time housing becoming increasingly common from 1990 to the present day. At the same time, it describes the strengthening trend of multi-locality. In international comparison, Finland stands out as a country of free-time residency. Increasing numbers of Finns are not exclusively fixed to their permanent place of residence. The amount of time spent at holiday homes and its relative significance vary greatly by region and season. The number of free-time residences has continuously grown, and in 2020, there were 508,289 holiday homes in Finland that met the definition of Statistics Finland. However, it has been estimated that there may in reality be considerably more homes used as free-time residences.

Based on the Free-Time Residence Barometer 2021 survey, an average of 4.7 people (median 4) uses a holiday home frequently (regardless of the amount of use). Depending on the various calculation methods and the definition of a free-time residence, there are an estimated 2.4–2.9 million frequent users of a free-time residence in Finland.

The Free-Time Residence Barometer 2021 survey charted the availability and surroundings of free-time residences, their characteristics and use, and changes in the use, including going to work and remote work at the free-time residence. Furthermore, the relationship of free-time residents to the municipality in which the free-time residence is located, as well as the availability and use of services related to free-time residency, and the purchase of goods and services, were investigated.

The level of equipment at free-time residences has further improved, continuing the development indicated by the earlier barometer surveys. Compared with Free-Time Residence Barometer 2016, a larger share of the respondents were planning to improve the level of equipment during the next year. Keeping electrical heating (basic heating) permanently on during the winter was significantly more common than before: the share was 40 per cent this time, while in 2016 it was 32 per cent, and in 2009, 25 per cent.

Physical services have moved further away from free-time residents on average. For example, the average distance from a free-time residence to a grocery shop was now 13.2 kilometres, while in Free-Time Residence Barometer 2016, it was 12.9 kilometres. In general, to the extent that the services had been used or were available, people were relatively happy with them, apart from public transport. For example, on a scale from 1 (Very dissatisfied) to 5 (Very satisfied), the average rating by out-of-town people of services related to leisure time and hobbies was 3.9. Regarding public services, it was 3.8, and for shops and restaurants, 3.7. The respondents were also relatively happy with the functioning of phone connections (average rating 4.0) and wireless internet (average rating 3.8).

In most cases, out-of-town free-time residents purchased their daily groceries from a shop located in the municipality of their free-time residence; more than half the respondents at least once a week. For other goods, the most common purchase channels were shops in the municipality of either their free-time residence or their main residence. In monetary terms, slightly more than half of out-of-town free-time residents' households assessed that they purchased most of the daily groceries used at the free-time residence from the municipality where the free-time residence was located (on a scale from 1 "Nothing from the nearby region" to 5 "Everything from the nearby region", those who selected option 4 or 5). For goods and services related to construction and renovation, the corresponding share was half, and for other goods and services, somewhat less than half.

The average time spent at the free-time residence has increased considerably, and it is expected to further increase in the future. In 2020, the average number of days was 103, while in Free-Time Residence Barometer 2016, it was 79. The growth was especially strong between 2019 and 2020, during which time the number of overnight stays increased by 14. The strongest relative monthly growth between these years was in March and April. The amount of use has consistently grown before, but this time, the exceptionally strong growth is probably partly due to the exceptional coronavirus pandemic situation. Compared with Free-Time Residence Barometer 2016, an increasing number of holiday home owners believe that the use of their holiday home will increase during the next three years.

The strong wave of remote work caused by the coronavirus pandemic has been visible in free-time residences. The share of people who worked remotely from their free-time residence of all workers for whom remote work was possible was 43 per cent. In Free-Time Residence Barometer 2016, the corresponding share was 7 per cent. Of those who worked remotely from their free-time residence, two thirds were willing, and additionally a quarter potentially willing, to increase remote work from the free-time residence.

The results of Free-Time Residence Barometer 2021 show that free-time residency has further strengthened as a phenomenon, and several indicators justify the assumption that the development will continue in the same direction in the near future.

Keywords: Free-Time Residence Barometer, free-time residency, holiday homes, multi-locality

Sisällys

1. Johdanto	10
1.1. Vapaa-ajan asunnot monipaikkaisuuden ilmentäjinä.....	10
1.2. Mökkibarometrin sisältö ja toteutus	11
2. Yleiskatsaus vapaa-ajan asumiseen ja sen kehitykseen Suomessa	14
2.1. Vapaa-ajan asumisen käsitteitä ja tilastot.....	15
2.2. Vapaa-ajan asuminen Suomessa lukuina	17
3. Mökkibarometri 2021 -kyselyaineiston kuvaus ja katsaus vapaa-ajan asunnon omistajiin	23
3.1. Kyselyaineiston kuvaus	24
3.2. Millaisia ovat vapaa-ajan asunnon omistajat?	25
4. Vapaa-ajan asunnon saavutettavuus ja lähiympäristö	31
4.1. Saavutettavuus.....	32
4.2. Lähiympäristö	33
5. Vapaa-ajan asunnon ominaispiirteet.....	35
5.1. Kunto, ikä, pinta-ala ja majoituskapasiteetti	36
5.2. Varustetaso.....	38
5.3. Sähköt ja lämmitys	40
5.4. Vesihuolto.....	42
5.5. Jätehuolto	45
5.6. Vapaa-ajan asunnon käyttöön ja ylläpitoon liittyvät maksut.....	48
6. Vapaa-ajan asunnon käyttö ja sen muutos.....	49
7. Työelämä ja vapaa-ajan asunto.....	57
8. Suhde vapaa-ajan asunnon sijaintikuntaan	61
9. Palvelut ja tavarat.....	66
9.1. Palveluiden saavutettavuus.....	67
9.2. Palveluiden ja tavaroiden käyttö ja hankinta	68
9.3. Palveluiden ja tavaroiden hankinnan rahallinen arvo	74
10. Yhteenveto ja johtopäätökset	76
Viitteet.....	82
Liitteet	86

1. Johdanto

1.1. Vapaa-ajan asunnot monipaikkaisuuden ilmentäjinä

Suomen aluekehitys on jo vuosikymmeniä eriytynyt niin maantieteellisesti, kaupunki-maaseutu-ulottuvuudella kuin myös erilaisia maaseutualueita keskenään vertailtaessa. Yleistäen kaupungeissa ja kaupungin läheisillä maaseutualueilla sosioekonominen tilanne ja kehitys on ollut myönteisintä, kun taas ydin- ja etenkin harvaan asutulla maaseudulla tilanne- ja kehityskuva ovat olleet haasteellisemmat. Myös alueellinen keskittymis- ja kaupungistumiskehitys esimerkiksi vakituisen väestön määrällä mitattuna on edennyt vääjäämättä. (Katso esim. Voutilainen ym. 2012, Sireni ym. 2017, Voutilainen ym. 2019.)

Maaseudun kuva julkisessa keskustelussa on kuitenkin synkempi kuin ihmisten kokemus ja odotukset maaseutua kohtaan (Pyysiäinen & Vihinen 2020). Väestön alueellisesta sijoittumisesta ei puolestaan saa kokonaiskuvaakaan, jos mittarina käytetään ainoastaan henkilöiden vakituisen asunnon sijainpaikkaa – kuten tilastot yleensä tekevät. Tällainen ikään kuin staattinen tarkastelu ei nimittäin huomioi monipaikkaisuutta eli tässä yhteydessä sitä, että samalla henkilöllä voi olla useampi kuin yksi asuinpaikka (katso monipaikkaisuuden käsitteestä ja ulottuvuuksista tarkemmin: esim. Pitkänen & Strandell 2018, Alasalmi ym. 2020).

Alueiden väestömäärä ja samalla myös esimerkiksi palveluiden käyttäjien määrä vaihtelee voimakkaasti vuodenajan ja viikonpäivien mukaan. Etenkin kesäisin ja viikonloppuisin, mutta talviasuttavien vapaa-ajan asuntojen ja kehittyvien etätyömahdollisuuksien myötä muinakin aikoina, maaseudulla on todellisuudessa huomattavasti enemmän ihmisiä kuin väestön vakituisen asunnon sijaintiin pohjautuvasta tilastoinnista käy ilmi. Erityisen voimakkaasti tämä ilmenee harvaan asutulla maaseudulla. Vakituisen väestön perusteella tapahtuvan kaupungistumiskehityksen rinnalla onkin todettu kausiväestöön kytkeytyvää vastakaupungistumista. (Adamiak ym. 2017, Lehtonen & Vihinen 2020, Lehtonen ym. 2020.) Kausi- ja vapaa-ajan asutukseen vahvasti kytkeytynyt monipaikkaisuus on yhteiskunnallisesti merkityksellinen ilmiö, esimerkiksi palveluiden ja infrastruktuurin järjestämisen näkökulmasta. Kansainvälisesti vertailtuna vapaa-ajan asutus Suomessa korostuu – Suomi on Euroopan kärjessä suhteutettaessa vapaa-ajan asuntojen määrää asukasluukuun (Adamiak ym. 2015).

Raportin kirjoitushetkellä edelleen vallitseva koronapandemia on saanut aikaan sen, että monipaikkaisuus ja sen merkitys tunnistetaan nyt entistä laajemmin. Tehdyt analyysit osoittavat koronapandemian vaikutuksen olleen ihmisten liikkuvuuteen ja nettomuuttoliikkeeseen merkittävä esimerkiksi siten, että osassa harvaan asutun maaseudun kuntia nettomuuttoliikkeen trendi on koronapandemian aikana kääntynyt muuttovoitoksi (Lehtonen & Kotavaara 2021). Pelkän vapaa-ajan vieton rinnalla etä- ja paikkariippumaton työ sekä koettu turvallisuus ovat vapaa-ajan asumisen mahdollistajia ja vahvuuksia. Maaseudulla elämä koetaan turvallisiksi ja arjen turvaverkot toimiviksi (Ovaska & Vihinen 2020).

Etätyö ja vapaa-ajan asunnolla oleskelu ovat lisääntyneet ja ilmiön on ounasteltu voimistuvan jo ennen koronapandemiaa: esimerkiksi Maaseutubarometrin 2020¹ mukaan 37 prosenttia 25–44 -vuotiaista suomalaisista uskoi omistavansa vapaa-ajan asunnon maaseudulla 10 vuoden

¹ Kaupunkimaisten asuin ympäristöjen laatua ja asumistavoitteita yli 10 000 asukkaan taajamissa tarkastelee taas Asukasbarometri-kyselytutkimus (Suomen ympäristökeskus SYKE. Asukasbarometri).

kuluttua (Pyysiäinen & Vihinen 2020). Paitsi asumisessa myös matkailussa mökkeily on viime aikoina ollut varsinainen ilmiö: vuonna 2020 yöpymisten määrä (pois luettuna ilmaismajoitusmatkat) kotimaan mökkimatkoilla kaksinkertaistui edellisvuoteen verrattuna (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2021b). Lisäksi on huomioitava, että vapaa-ajan asuntoja käyttävien eli mökkeilijöiden lukumäärä on huomattavasti suurempi kuin mitä mökinomistajien asuntokuntien henkilömääriin pohjautuvat luvut kertovat.

Jo ennestään merkittävän vapaa-ajan asumisen lisäksi todellinen mökkeilybuumi onkin nyt meillä. Nähtäväksi jää, millaisia pidempiaikaisia tai jopa pysyviä muutoksia koronan myötä kokemamme poikkeukselliset ajat jättävät mökkeilyyn. Maaseutubarometrin 2020 mukaan suomalaiset asuisivat mieluummin nykyistä maaseutumaisemmassa ympäristössä, jos se olisi mahdollista. Lähes 25 prosenttia ison kaupungin keskustassa tai laidoilla asuvista haluaisi asua ydinmaaseudulla tai harvaan asutulla maaseudulla. Lisäksi kyseisen barometrin mukaan neljännes kaupunkilaisista vastaajista viettää vuosittain maaseudulla yhdestä kuukaudesta puoleen vuoteen. Suurta vakinaisen asunnon muuttoaaltoa ei silti ole odotettavissa. Olennaista on sen sijaan havaita, miten tapamme käyttää tilaa on muuttunut ja muuttumassa; osa-aikaisesti asuttujen alueiden määrä kasvaa (Pyysiäinen & Vihinen 2020).

1.2. Mökkibarometrin sisältö ja toteutus

Saaristoasiain neuvottelukunta on luonut mökkeilyä koskevan toistuvan tutkimuksen, Mökkibarometrin, vapaa-ajan asumisen kehittämiseksi. Kyse on kansainvälisestikin ainutlaatuisesta vapaa-ajan asumisen seurantatutkimuksesta. Barometrissa tarkastellaan vapaa-ajan asuntojen saavutettavuutta ja lähiympäristöä, ominaispiirteitä sekä käyttöä ja sen muutosta sisältäen työssäkäynnin ja etätöiden vapaa-ajan asunnolta. Niin ikään tarkastellaan vapaa-ajan asukkaiden suhdetta vapaa-ajan asuntonsa sijaintikuntaan, sekä vapaa-ajan asumiseen liittyvien palveluiden saavutettavuutta ja käyttöä, ja tavaroiden ja palveluiden hankintaa. Mökkibarometreilla pyritään samalla täyttämään vapaa-ajan asuntoihin liittyvien rekisterien tietouukkoja. Rekisterit eivät esimerkiksi tarjoa tietoja kesämökin todellisesta käytöstä tai käyttäjistä. Rekisterit ovat puutteellisia myös mökkien varustuksen, kuten sähköistyksen tai vesi- ja viemäri liittymien suhteen. (Adamiak ym. 2015.)

Keskeinen osa Mökkibarometriä on vertailla tuloksia aiempien Mökkibarometriä tuloksiin ja saada näin kuva vapaa-ajan asuntoihin ja vapaa-ajan asumiseen liittyvästä kehityksestä. Mökkibarometrin aiemmat kyselyt on toteutettu vuonna 2003 (tässä raportissa tähän viitataan barometrin julkistamisvuoden mukaan Mökkibarometri 2004), 2008 (tässä raportissa tähän viitataan barometrin julkistamisvuoden mukaan Mökkibarometri 2009) ja 2015 (tässä raportissa tähän viitataan barometrin julkistamisvuoden mukaan Mökkibarometri 2016). Näiden barometriä kyselyistä on saatavissa aineisto Tampereen yliopiston yhteydessä toimivasta Tietoarkistosta (FSD3046 Mökkibarometri 2003, FSD2503 Mökkibarometri 2008, FSD3397 Mökkibarometri 2015). Lisäksi julkaisumuotoon koottuja aiempien Mökkibarometriä raportteja (Niemi 2009, Mökkibarometri 2016) on hyödynnetty käsillä olevassa Mökkibarometrissa 2021.

Mökkibarometri 2021

Nyt julkaistava, järjestyksessään neljäs Mökkibarometri eli Mökkibarometri 2021 toteutettiin kokonaisuudessaan vuonna 2021. Tietojen vertailukelpoisuuden säilyttämiseksi kyselylomake pohjautui Mökkibarometrin 2016 kyselylomakkeeseen, mutta osaa kysymyksistä muotoiltiin uudelleen ja ajantasaistettiin. Kyselylomakkeen ja sen kysymysten muotoon vaikutti osaltaan myös se, että Mökkibarometrin kysely toteutettiin nyt ensimmäistä kertaa sähköisenä lomakkeena.

Mökkibarometri 2021 -kysely toteutettiin maaliskuussa 2021. Kyselyn kohderyhmän eli vapaa-ajan asunnon omistajien osoite- ja omistajatiedot saatiin Digi- ja väestötietovirastosta. Kyselyyn poimittiin satunnaisesti 5 000 vapaa-ajan asuntoa koko maasta, mukaan lukien Ahvenanmaa. Digi- ja väestötietoviraston toimesta väestötietojärjestelmästä tehty ositettu otanta kohdistui 18–79 -vuotiaisiin vapaa-ajan asunnon henkilöomistajiin, jotka rekisterin tietojen mukaan käyttivät vapaa-ajan asuntoaan loma-asuntona ja joilla oli vakinainen osoite Suomessa. Mukaan poimittiin yksi henkilö vapaa-ajan asuntoa kohden ja sama henkilö vain kerran. Jos vapaa-ajan asunnolla oli useampi omistaja, valittiin vanhin henkilö edellyttäen, että hän sijoittui poimintahetkellä asetetun ikäryhmän välille.

Puolet poiminnoista tehtiin vapaa-ajan asunnon omistajille, joiden vapaa-ajan asunto sijaitsi samassa kunnassa kuin heidän vakituinen asuntonsa, ja puolet omistajille, joiden vapaa-ajan asunto sijaitsi eri kunnassa kuin heidän vakituinen asuntonsa. Poiminnan vapaa-ajan asunnot sijaitsivat maakuntakohtaisesti seuraavasti (maakunnan perässä vapaa-ajan asuntojen lukumäärä): Ahvenanmaa 180, Etelä-Karjala 190, Etelä-Pohjanmaa 180, Etelä-Savo 450, Kainuu 180, Kanta-Häme 200, Keski-Pohjanmaa 180, Keski-Suomi 330, Kymenlaakso 180, Lappi 290, Pirkanmaa 430, Pohjanmaa 195, Pohjois-Karjala 220, Pohjois-Pohjanmaa 280, Pohjois-Savo 290, Päijät-Häme 200, Satakunta 180, Uusimaa 390, Varsinais-Suomi 455.

Itse kysely ja siihen vastaaminen toteutettiin Webropol-ohjelmalla sähköisenä kyselynä. Kyselyn saatekirjeet lähetettiin paperipostina vapaa-ajan asunnon omistajien vakituisen asunnon osoitteisiin. Saatekirje sisälsi internet-osoitteen sähköiseen kyselyyn. Saate lähetettiin kaksikielisenä (suomi ja ruotsi), ja sähköinen kyselylomake sisälsi sekä suomen- että ruotsinkielisen version. Kyselyn toteutustavasta johtuen ei voitu tunnistaa, ketkä kyselyn kohderyhmästä ovat vastanneet kyselyyn. Tämän vuoksi muistutuskirjeet kyselyyn vastaamisesta lähetettiin samoihin 5 000 osoitteeseen kuin minne ensimmäiset saatteet oli lähetetty. Muistutuskiirroksia oli yksi.

Kysely oli kotitalouskohtainen. Kyselyssä ja sen ohjeistuksessa kotitalouden määriteltiin muodostuvan samassa asuinhuoneistossa vakituisesti asuvista henkilöistä. Kyselyn kohderyhmää ohjeistettiin vastaamaan kyselyyn sen vapaa-ajan asuntonsa osalta, jossa he viettävät eniten aikaa, mikäli kotitalous omisti useamman kuin yhden vapaa-ajan asunnon. Jos kotitalous ei itse lainkaan käyttänyt kyseistä vapaa-ajan asuntoa, kyselylinkki pyydettiin toimittamaan henkilölle, joka sitä pääasiassa käyttää. Kyselyyn tuli osallistua yhden vapaa-ajan asunnon osalta vain kerran.

Tämä raportti on yleiskatsaus kyselyn tuloksiin. Aiemman käytännön tapaan myös käsillä olevan Mökkibarometrin 2021 kyselyaineisto toimitetaan Tampereen yliopiston yhteydessä toimivaan Tietoarkistoon, jolloin kyselyaineiston tulokset ovat käytettävissä ja analysoitavissa jatkossakin.

Raportin pääasiallinen sisältö koostuu Mökkibarometri 2021 -kyselyn tulosten raportoinnista. Luvussa 1 kuvataan lyhyesti vapaa-ajan asumista monipaikkaisuuden ilmentäjänä sekä esittää Mökkibarometrin sisältöä ja toteutusta yleisesti ja erityisesti tämän kertaisen Mökkibarometrin 2021 kyselyn toteutusta. Luvussa 2 luodaan yleiskatsaus Suomen ja sen eri alueiden vapaa-ajan asutukseen ja sen muutoksiin viimeisinä vuosikymmeninä, Tilastokeskuksen tilastoihin pohjautuen. Luvut 3–9 sisältävät kyselyaineiston ja sen tulosten tarkastelun. Analyysia syvennetään paitsi vertailemalla tuloksia aiempiin Mökkibarometreihin, myös täydentävillä tilastoilla ja alan tutkimuskirjallisuudella. Luvussa 10 esitetään yhteenveto ja johtopäätökset.

Mökkibarometri on aiemmin sisältänyt myös mökkeilyn talous- ja työllisyysvaikutuksia arvioivan osion (katso tarkemmin: esim. Mökkibarometri 2016). Mökkibarometrissa 2021 tällaista

osiota omaan kyselyaineistoon pohjautuen ei ole mukana, mutta kyselyllä kuitenkin kartoitetaan aiempien barometrien tavoin tavaroiden hankintaan ja palveluihin käytettyjä rahamääriä. Lisäksi raportin luvussa 2 käsitellään aiempaa laajemmin väestö- ja mökkitilastoihin pohjautuen vapaa-ajan asumisen määrää ja sen kehitystä koko maassa ja eri alueilla.

2. Yleiskatsaus vapaa-ajan asumiseen ja sen kehitykseen Suomessa

Nostoja luvusta:
Vapaa-ajan asuntoa kuvaavia käsitteitä on lukuisia kuten vapaa-ajan asunto, mökki, kesämökki ja lomarakennus.
Vapaa-ajan asumisen kehityksen tarkastelua hankaloittavat tilastoinnissa ja määritelmässä tapahtuvat muutokset. Kokonaisaineistoon perustuvia tilastotietoja on saatavissa Tilastokeskuksen rakennukset ja kesämökit -tilastosta, jota hyödynnetään tässä raportissa.
Vapaa-ajan asuminen on tärkeä osa monipaikkaisuutta. Monet suomalaiset eivät ole kyöksissä ainoastaan vakituiseen asuinpaikkaansa.
Vapaa-ajan asuntojen määrä maassamme on jatkuvasti kasvanut, ja vuonna 2020 Suomessa oli 508 289 Tilastokeskuksen määritelmän mukaista kesämökkiä.
Yksityisten mökinomistajien asuntokuntien henkilömäärä on koko maassa noussut vuodesta 1990 vuoteen 2019 reilusta 700 tuhannesta reiluun 800 tuhanteen. Ulkokuntalaisten suhteellinen osuus tästä joukosta on kasvanut ollen noin kaksi kolmasosaa vuonna 2019. Mökkeilijöiden kokonaismäärä on edellä mainittuja lukuja huomattavasti korkeampi.
Mökkeilyn määrä ja sen suhteellinen merkitys vaihtelevat suuresti alueittain ja vuodenajoin. Kaupunki-maaseutu -kuntaluokituksella tarkasteltuna etenkin harvaan asutun maaseudun kunnissa vapaa-ajan asukkaat nostavat huomattavasti alueen väkimäärää.
Kesämökkien lukumäärä on kasvanut kaikissa maakunnissa viimeisten vuosikymmenten aikana. Vuonna 2019 kesämökki ja vakituinen asunto sijaitsi samassa maakunnassa noin kahdella kolmasosalla kaikista mökinomistajista. Maakunnittaiset erot ovat kuitenkin huomattavia.

2.1. Vapaa-ajan asumisen käsitteitä ja tilastot

Vapaa-ajan asuntoa kuvaavia käsitteitä on lukuisia kuten vapaa-ajan asunto, mökki, kesämökki ja lomarakennus. Tässä raportissa käsitteen valintaan kussakin yhteydessä vaikuttaa, mitä termiä joku muu taho on asiayhteydessään tai esimerkiksi omissa rekistereissään käyttänyt. Esimerkiksi Tilastokeskuksen käyttäessä tilastoissaan ja raportoinnissaan kesämökki-, mökki- ja kesäasukasmääritelmiä, käytetään samoja termejä myös tässä raportissa kyseisiin tilastoihin viitattaessa. Toisaalta se, mitä vapaa-ajan asumisella tarkoitetaan, voi vaihdella esimerkiksi eri kyselyiden välillä.²

Tilastokeskuksen kesämökkitilasto on osa Tilastokeskuksen rakennukset ja kesämökkitilastoa. Kesämökkitilasto sisältää kunnittain tiedot valmistuneista vapaa-ajan asuinrakennuksista. Tilastojen väestötiedot pohjautuvat Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämään väestötietojärjestelmään. Rakennuksia ja kesämökkejä koskevat tiedot saadaan Tilastokeskukseen pääosin Digi- ja väestötietoviraston väestötietojärjestelmästä, johon kuntien rakennusvalvontaviranomaiset ilmoittavat rakennuksia koskevat rakennusluvanvaraiset tiedot. Rakennus- ja kesämökkitilastoja voidaan tuottaa kaikilla kunta- ja koordinaattipohjaisilla aluejaoilla sekä postinumeroalueittain. Rakennukset ja kesämökkitilasto on kokonaisuineen. (Suomen virallinen tilasto (SVT).)

Muutokset kesämökkeihin liittyvässä tietojenkeruussa vaikeuttavat vapaa-ajan asumisen ajallista seuranta. Esimerkiksi tiedot ennen ja jälkeen vuoden 1990 eivät ole täysin vertailukelpoisia rekisteröinnissä tehtyjen muutosten vuoksi. (Adamiak ym. 2015.) Ensimmäiset rekisteripohjaiset kesämökkikantatiedot on julkaistu vuodelta 1989. Väestötietojärjestelmän rakennustietoja täydennettiin lisäämällä rekisteriin verohallinnon kesämökkkitiedot kesällä 1990, minkä jälkeen kunnissa tarkastettiin muun muassa puuttuvia koordinaatti- ja ominaisuustietoja. Vuoden 1997 alussa täydennettiin verottajan kiinteistötiedoilla uudelleen väestötietojärjestelmän rakennustietoja. Tässä yhteydessä rekisteriin lisättiin myös huomattava määrä kesämökkejä. Koska näistä osa saattaa jo olla eri tunnuksella väestötietojärjestelmän rakennustiedoissa, on verottajan aineistosta lisätyistä yksiköistä kesämökkitilastoon hyväksytyt vain maistraattien tarkistamat lisäykset. Muut yksiköt lisätään tilastoon, kun saadaan varmuus siitä, etteivät ne jo ole rekisterissä. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020b, tarkempaa tietoa kesämökkien tilastoinnista myös kyseisestä lähteestä.) Kesämökkien lukumäärä kasvoi Tilastokeskuksen kesämökkitilastossa huomattavan voimakkaasti vuodesta 1989 vuoteen 1990 (3,9 %), mutta voimakkaasti myös vuodesta 1990 vuoteen 1991 (3,5 %), sillä vuodesta 1990 vuoteen 2000 muutos kesämökkien lukumäärässä oli 23 prosenttia ja vuotuisten muutosten keskiarvo 2,1 prosenttia. (Tilastokeskus. Maaseutuindikaattorit.) On oletettavaa, että keskimääräistä huomattavasti voimakkaammat vuotuiset muutokset voivat osin selittyä muutoksilla rekisteröinnissä.

Kesämökkkitiedoista voi puuttua jonkin verran yksiköitä. Kesämökkikäyttöön on voitu ottaa myös rakennuksia, jotka ovat rekisterissä muissa käyttötarkoituksissa (esim. asuinrakennuksina). Tällainen käyttötarkoituksen muutos ei aina välity rekisteriin. Koska kesämökkkitiedot on

² Esim. Adamiakin ym. (2015) kyselytutkimuksessa kyselyn alussa määriteltiin, että vapaa-ajan asumisella tarkoitetaan säännöllisesti (vähintään kerran vuodessa) käytettävää:

- omaa, sukulaisten tai ystävien omistamaa mökkiä
- pitkäaikaista vuokramökkkiä
- vapaa-ajan käytössä olevaa huoneistoa kerros-, rivi- tai paritalossa
- vanhaa asuin- tai muuta rakennusta (joka on jäänyt tyhjäksi tai vapaa-ajankäyttöön)
- siirtolapuutarhamökkkiä
- lomaosaketta
- asuntovaunua kausi- tai pysyvällä paikalla

saatu osittain yhdistämällä väestön keskusrekisterin ja verohallinnon tietoja, voi joissakin kunnissa olla myös liikaa vapaa-ajan asuinrakennuksia. Toisin sanoen sama kesämökki on ollut sekä väestön keskusrekisterissä että verottajalta saadussa aineistossa. Kaikissa tapauksissa näitä ei ole voitu päätellä samaksi yksiköksi puutteellisten tunnustietojen vuoksi. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020b.)

Mökkibarometrissa 2016 vapaa-ajan asuntojen määräksi saatiin 600 000 mökkiä vuonna 2014. Määrä koostui Tilastokeskuksen kesämökkitilaston mukaisesta 500 400 kesämökistä ja noin 100 000 arvioidusta tilastoimattomasta vapaa-ajan asunnosta, jotka olivat lähinnä vakituiseen asumiseen rakennettuja asuinrakennuksia. (Mökkibarometri 2016.) Mökkibarometrissa 2016 toteutankin, että vapaa-ajan asuntojen tosiasiallisesta määrästä Suomessa ei ole kattavia tilastotietoja. Kyseisen barometrin mukaan Tilastokeskuksen kesämökkitilasto käsittää vain osan vapaa-ajan käytössä olevista asunnoista, koska kesämökkikäyttöön on otettu rakennuksia, jotka ovat rekisterissä muissa käyttötarkoituksissa kuin vapaa-ajan asuntoina. (Emt.) Myös Adamiak ym. (2015) toteavat tilastointiin liittyvän epävarmuuksia ja vapaa-ajan asumisen olevan todennäköisesti tilastojen ilmoittamia tietoja yleisempää (katso tarkemmin syistä: Adamiak ym. 2015).

Tilastokeskuksen vuoden 2019 tietojen mukaan noin 9 000 vapaa-ajan asuntoa on vakinaisesti asuttuja, asuinkäytössä olevia vapaa-ajan asuntoja, ja niitä ei lasketa mukaan Tilastokeskuksen kesämökkikantaan (Ronkainen 2021). Toisaalta, vaikka vapaa-ajan asunnolla asuttaisiin suurin osa ajasta, asuinpaikan muutosilmoitusta ei ole aina tehty. Virallisella asuinpaikalla ei ole juuri merkitystä asunnonomistajalle, jos hänen vakituinen ja vapaa-ajan asuntonsa sijaitsevat samassa kunnassa. (Mökkibarometri 2016.)

Tässä raportissa Suomen vapaa-ajan asumista tarkastelevassa taustoittavassa analyysissä hyödynnetään Tilastokeskuksen tilastoja. Tilastokeskus käyttää tilastoissaan vapaa-ajan asunnoista kesämökki -käsitettä. Kesämökki määritellään kiinteästi sijaintipaikalleen rakennetuksi vapaa-ajan asuinrakennukseksi tai asuinrakennukseksi, jota käytetään loma- tai vapaa-ajan asuntona (Suomen virallinen tilasto (SVT)).

Tässä raportissa hyödynnettävässä, Tilastokeskuksen vanhassa kesämökkitilastoinnissa liiketoimintaa palvelevia lomamökkejä, lomakylien rakennuksia ja siirtolapuutarhamökkejä ei ole luettu vapaa-ajan asuinrakennuksiksi eivätkä ne siten sisälly kyseiseen tilastoon. Majoitustoimintaa harjoittavien liikeyritysten vuokrattavat lomamökit on tilastoitu vapaa-ajan asuinrakennusten sijaan rakennuskannan majoitusliikerakennuksiin. (Suomen virallinen tilasto (SVT), Ronkainen 2021.)

Tilastokeskuksen tilastoissa kesäasukkaiden lukumäärä taas lasketaan ulkokuntalaisten kesämökin omistajien asuntokuntien henkilöiden yhteismäärästä, toisin sanoen vakituisen asunnon ja vapaa-ajan asunnon sijaintikunnan tulee olla eri. Perikuntien omistamat, yhteisomistuksessa olevat ja ulkomaalaisten omistamat kesämökit eivät sisälly kesäasukastilastoihin, mutta kesämökkitilastoon muuten kylläkin. (Tilastokeskus. Maaseutuindikaattorit.)

Uusi tilastointi

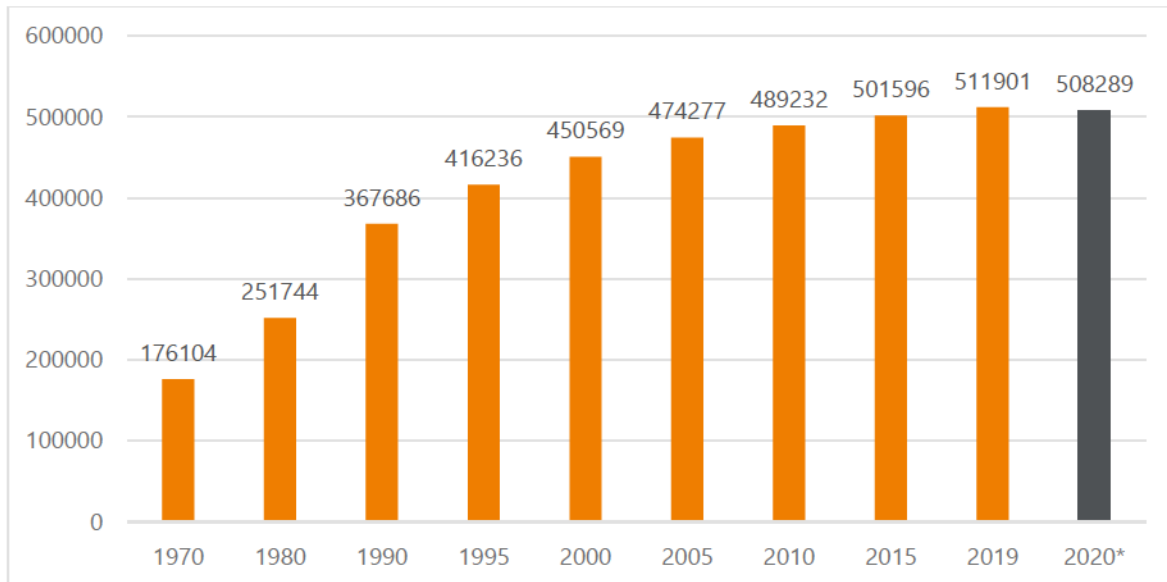
Tilastokeskuksen tilastoinnissa käytetty kesämökkien laskentatapa uudistui samassa yhteydessä, kun rakennusten ja asuinolojen tilastoissa otettiin toukokuussa 2021 käyttöön Rakennusluokitus 2018. Entiseen kesämökkikantaan on laskettu nykyisen noin 480 000 vapaa-ajan asuinrakennuksen (luokka 041) lisäksi myös nykyiseltä määrältään noin 32 000 pientaloa, joilla on rakennus- ja huoneistorekisterissä merkintänä ”käytetään vapaa-ajan asumiseen.” Uudistuksessa tilastoinnissa näitä niin kutsuttuja mummonmökkejä ei enää lasketa osaksi kesämökkikantaa, vaan ne siirtyvät tavalliseen rakennuskantaan. (Ronkainen 2021.) Tämän

Mökkibarometrin poiminnassa oli mukana mummonmökkejä, jotka olivat yhden asunnon taloja (luokka 011). Sen sijaan uuteen kesämökkikantaan lasketaan vapaa-ajan asuinrakennusten lisäksi noin 15 000 vuokrattavaa lomamökkiä, joita aiemmassa luokituksessa ei luokiteltu kesämökeiksi vaan majoitusliikerakennusten luokkaan 124 (Ronkainen 2021).

Uudenkin laskentatavan mukaisesti vapaa-ajan asuntoja on yli puoli miljoonaa. Näistä noin 9 000 on vakinaisesti asuttuja, ja niitä ei entiseen tapaan lasketa mukaan kesämökkikantaan. Kesämökkitilastoinnin uudistuksen seurauksena esimerkiksi Suomen kymmenen mökkirikkinäntä kuntaa säilyvät samoina, mutta niiden keskinäinen järjestys hieman muuttuu, kun joissakin kunnissa vuokramökkien osuus korostuu. (Ronkainen 2021.)

2.2. Vapaa-ajan asuminen Suomessa lukuina

Tilastokeskuksen tilastoihin pohjautuen vuoden 2019 lopussa Suomessa oli 511 900 kesämökkiä. Vuoden 2020 lopussa kesämökkejä oli 508 289 eli hieman edellisvuotta vähemmän, mutta luvut eivät ole aivan vertailukelpoisia edellisten vuosien lukuihin, sillä kesämökkien tilastointiin oli tullut muutos luvussa 2.1. kuvatulla tavalla. Suunta kesämökkien lukumäärässä koko maan tasolla on ollut jatkuvasti kasvava. Osa muutoksista johtuu uudistuotannosta ja osa käyttötarkoituksen muutoksista asuinkäytöstä vapaa-ajan käyttöön tai päinvastoin. Nopeimmin mökkien määrä on kasvanut 1980-luvulla. Vuonna 1990 mökkejä oli noin 368 000, mikä on 46 prosenttia enemmän kuin vuonna 1980. Vuodesta 1970 vuoteen 1980 lisäys oli noin 75 600 kesämökkiä eli 43 prosenttia. Vuonna 2019 ja 2020 kesämökkejä oli lähes kolminkertainen määrä vuoteen 1970 verrattuna. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020a, Suomen virallinen tilasto (SVT) 2021a, kuva 1.)

Kuva 1. Kesämökkien lukumäärän kehitys Suomessa vuosina 1970–2020 (lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020a, Suomen virallinen tilasto (SVT) 2021a). Tähdellä (*) merkittyä vuotta edeltänyt muutos tilastoinnissa.

Vapaa-ajan asuinrakennuksia rakennetaan vähemmän kuin aiemmin. 2000-luvulla vapaa-ajan asuinrakennusten uudistuotanto on ollut pääsääntöisesti yli 4 000 rakennusta vuodessa, mutta aivan viime vuosina enää noin 2 000 vapaa-ajan asuinrakennusta vuodessa. Viime vuosien aikana vapaa-ajan asuntojen uudisrakentaminen on ollut vilkkainta Lapin, Etelä-Savon ja

Varsinais-Suomen maakunnissa. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020a, tilastoja 2000-luvulla rakennetuista kesämökeistä maakunnittain Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020d.)

Vapaa-ajan asutukseen liittyvää kausiväestön määrää voidaan selvittää vapaa-ajan asuntojen lukumäärätiedoilla ja tutkimalla, kuinka suuren osan ajastaan ihmiset viettävät näillä asunnoilla (Adamiak ym. 2017, Lehtonen & Vihinen 2020). Kausiväestön lukumäärä on näin johdettuna arvio, joka perustuu tutkimusotoksista saatuihin keskiarvoihin (Lehtonen & Vihinen 2020). Kausiväestön määrästä eri alueilla on tehty arvioita, myös kuukausitasolla. Kausittainen asuminen Suomen sisällä koskee arviolta 2,4 miljoonaa asukasta. (Adamiak ym. 2017.) Kausiväestön määrä Suomessa on kasvanut viime vuosikymmeninä, mitä selittää monikin tekijä. Vapaa-ajan asumisen näkökulmasta ensinnäkin kesämökkien lukumäärä on kasvanut. Lisäksi kesämökillä vietetty aika on pidentynyt. Kesämökkien varustelutason parantuessa niitä käytetään myös etätyöhön. Yhtenä selittävänä tekijänä on myös se, että maaseudulla aiemmin kokoaikaisesti asuttuja kiinteistöjä on päätyntä osa-aikaiseen käyttöön asukkaiden ikäännyttyä tai perinnönjakojen seurauksena. (Lehtonen & Vihinen 2020.) Työntekoon liittyen maaseudulla on aluekehityksen kannalta merkitystä erityisesti kausi- ja etätyöhön liittyvällä monipaikkaisella asumisella (Huovari ym. 2020).

Tässä raportissa rajaudutaan tarkastelemaan vapaa-ajan asumista Tilastokeskuksen tuottamilla valmiilla väestö- ja kesämökkiaineistoilla.

Tarkastelu kaupunki-maaseutu-alueuokittain

Suomessa on käytössä monia erilaisia alueuokituksia. Yksi kehitteillä oleva alueuokittelu on saaristotypologia, joka ei vielä tämän raportin kirjoittamishetkellä ollut käytettävissä. Tässä raportissa hyödynnetään alueiden kehittämisen yhtenä työkaluna käytettyä paikkatietopohjaista kaupunki-maaseutu-alueuokitusta, jossa alueet jaetaan 250 neliömetrin kokoiisiin tilastoruu-tuihin. Alueuokat ovat harvaan asuttu maaseutu, ydinmaaseutu, kaupungin läheinen maaseutu, maaseudun paikalliskeskukset, kaupungin kehysalue, ulompi kaupunkialue ja sisempi kaupunkialue. Moniin kriteereihin pohjautuva kaupunki-maaseutu-luokitus kuvaa ensisijaisesti alueiden välisiä eroja aluerakenteen tasolla. (Helminen ym. 2014, Helminen ym. 2020, Ymparisto.fi.) Myös vapaa-ajan asumisen tarkastelulle saadaan täten lisäulottuvuutta selvittämällä ilmiötä erilaisista aluetyypeistä käsin.

Seuraavaksi koko maan ja maakuntatason tarkastelun rinnalla vapaa-ajan asumista ja sen kehittymistä tarkasteltaessa hyödynnetään edellä mainittuja kaupunki-maaseutu-alueuokituksia, lähinnä kuntatasolle yleistettyä luokitusta. Kuntatyyppityksessä käytetty kuntajako on 1.1.2020 vallinnut tilanne. Edellä kuvatun paikkatietopohjaisen, alueruutuihin pohjautuvan luokituksen kohdalla käytetään vuoden 2018 tilanteeseen päivitettyä luokitusta (Helminen ym. 2020, Ymparisto.fi), ja kuntatasolle yleistetyn luokituksen kohdalla aineiston saatavuuteen perustuen vanhempaa, vuoden 2010 tilannetta edustavaa luokitusta (Helminen ym. 2014, Ymparisto.fi). Raportin liitteessä esitetään vuoden 2018 tilanteeseen päivitettyt kartat paikkatietopohjaisesta sekä tämän pohjalta kuntatasolle yleistetystä kaupunki-maaseutu-alueuokituksesta.

Paikkatietopohjaisen, alueruutuihin pohjautuvan kaupunki-maaseutu-luokituksen mukaisella harvaan asutulla maaseudulla sijaitsi vuonna 2017 vajaat 214 000 lomarakennusta, mikä oli 42 prosenttia koko maamme lomarakennuskannasta. Seuraavaksi eniten lomarakennuksia, reilu neljäsosa (27 %) kaikista lomarakennuksista, oli kaupungin läheisellä maaseudulla ja tämän jälkeen ydinmaaseudulla, missä lomarakennuksista oli noin viidennes (20 %). Kaupungin kehysalueella lomarakennuksista sijaitsi vajaa kymmenes (9 %). Kaupunkialueiksi ja maaseudun paikalliskeskukseksi määritellyillä alueilla osuus oli 0,2 prosentista prosenttiin. (taulukko 1.)

Lomarakennusten jakautuminen alueluokittain on pysynyt varsin samantyyppisenä verrattaessa vuosia 2005 ja 2017. Kyseisellä ajanjaksolla lomarakennusten määrä on kasvanut vajaalla 33 tuhannella, mistä harvaan asutun maaseudun osuus on yli puolet eli reilut 18 tuhatta. Kasvu on ollut selvästi merkittävästi niin lukumääräisesti kuin prosentuaalisesti harvaan asutulla maaseudulla, ja siten harvaan asutun maaseudun osuus lomarakennusten kokonaismäärästä on kasvanut. Lomarakennusten lukumäärä kyseisellä ajanjaksolla on kasvanut muissa alueluokissa paitsi maaseudun paikalliskesköksissä, ulommalla kaupunkialueella ja sisemmällä kaupunkialueella, joiden yhteenlaskettu osuus koko lomarakennuskannasta muutenkin on pieni eli alle 2 prosenttia. (taulukko 1.)

Taulukko 1. Lomarakennusten lukumäärät ja osuudet paikkatietopohjaisen kaupunki-maaseutu-alueluokituksen mukaan vuonna 2017 ja 2005 (lähde: Ymparisto.fi).*

Alueluokka	Lomarakennusten lukumäärä v. 2017 (suluissa v. 2005)	Lomarakennusten osuus koko maasta v. 2017 (suluissa v. 2005)
Harvaan asuttu maaseutu	213 761 (195 284)	42,2 % (41,2 %)
Ydinmaaseutu	102 951 (96 281)	20,3 % (20,3 %)
Kaupungin läheinen maaseutu	135 671 (127 926)	26,8 % (27,0 %)
Maaseudun paikalliskeskukset	1 321 (1 492)	0,3 % (0,3 %)
Kaupungin kehysalue	47 065 (46 193)	9,3 % (9,7 %)
Ulompi kaupunkialue	5 025 (5 634)	1,0 % (1,2 %)
Sisempi kaupunkialue	836 (975)	0,2 % (0,2 %)
Yhteensä	506 630 (473 785)	100 % (100 %)

*Tilastokeskuksen kesämökkitalastossa (Tilastokeskus. Maaseutuindikaattorit) kesämökkien lukumäärä vuonna 2017 oli 507 200 eli 570 enemmän kuin taulukon 1 lukumäärä. Ero johtuu siitä, että taulukon 1 luvuissa ovat mukana rakennukset, joista oli saatavilla koordinaattitieto.

Kuntatasolle yleistetyllä kaupunki-maaseutu-alueluokituksella harvaan asutun maaseudun kunnissa kesämökkien osuus koko maamme mökkikannasta oli vuonna 2019 lähes neljäsosa (24 %), kun vastaava osuus oli vuonna 1990 viidesosa (20 %). Harvaan asuttu maaseutu on ainoa kuntatyyppi, jossa kesämökkien osuus koko maan mökkikannasta on selkeästi suurempi vuonna 2019 kuin 1990. Ydinmaaseuduksi luokitelluissa kunnissa mökkien osuus oli kaikkein korkein eli vajaa kolmannes (31 % vuonna 2019) osuuden pysyttyä tarkastellulla ajanjaksolla käytännössä samana. Niin ikään kaupunkikuntien osuus oli kumpanakin ajankohtana lähes kolmannes, joskin osuus koko maan mökkikannasta oli hieman laskenut. Kaupungin läheisen maaseudun kuntien osuus koko maan mökkikannasta on selkeästi pienin, 16 prosenttia vuonna 2019 ja 17 prosenttia vuonna 1990. (taulukko 2.)

Vuonna 2019 noin kolmasosa (32 %) kaikista yksityisten omistamista kesämökeistä omisti kuntalainen, toisin sanoen vakituinen asunto ja mökki sijaitsivat samassa kunnassa. Siten ulkokuntalaisten (vakituinen asunto ja mökki eri kunnissa) eli Tilastokeskuksen käyttämän määritelmän mukaisten kesäasukkaiden omistamien mökkien osuus koko maassa oli noin kaksi kolmasosaa (68 %). Ulkokuntalaisten omistamien mökkien osuus on kasvanut, sillä vuonna 1990 heidän osuutensa mökkikannasta oli 62 prosenttia, ja vastaavasti kuntalaisten osuus 38 prosenttia. Kaupunkikunniksi luokitelluissa kunnissa ulkokuntalaisten osuus alueen mökkikannasta on maaseutukunniksi luokiteltuja kuntia huomattavasti pienempi. (taulukko 2.)

Taulukko 2. Kesämökkien lukumäärä- ja osuustietoja kuntatyypeittäin vuosina 2019 ja 1990 (lähde: Tilastokeskus. Maaseutuindikaattorit).

Kuntatyyppi	Kesämökkien lkm v. 2019 (suluissa v. 1990)	Kesämökkien osuus koko maasta v. 2019 (suluissa v. 1990)	Ulkokuntalaisten omistamien mökkien osuus yksityisomistajien mökeistä v. 2019 (suluissa v. 1990)
Harvaan asuttu maaseutu	122 771 (75 290)	24,0 % (20,5 %)	75,2 % (67,2 %)
Ydinmaaseutu	156 501 (111 860)	30,6 % (30,4 %)	71,3 % (67,1 %)
Kaupungin läheinen maaseutu	82 495 (62 431)	16,1 % (17,0 %)	77,3 % (79,1 %)
Kaupungit	150 134 (118 105)	29,3 % (32,1 %)	52,9 % (46,4%)
Koko maa	511 901 (367 686)	100 % (100 %)	67,8 % (62,4 %)

Mökkitiheyttä voidaan tarkastella myös vertaamalla kesämökkien määrää vakinaisesti asuttujen asuntojen määrään. Tällöin mökkitiheydeltään suurimpia kuntia ovat väestömäärältään suhteellisen pienet kunnat, joissa on paljon kesämökkejä. Kaikkiaan 64 kunnassa eli reilussa viidenneksessä kuntia oli vuonna 2019 enemmän mökkejä kuin vakinaisesti asuttuja asuntoja. Mökkienemmistöisten kuntien määrä oli kasvanut noin 30:lla vuodesta 2000 vuoteen 2019, kun tarkastelussa käytetään vuoden 2020 kuntajakoa. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020a.)

Kuntatyypeittäin tarkasteltuna harvaan asuttu maaseutu ja ydinmaaseutu ovat vakituisella väestöllä mitattuna menettäneet osuuttaan koko maan väestöstä, kun taas kaupungin läheinen maaseutu ja erityisesti kaupungit ovat kasvattaneet osuuksiaan. Tilanne muuttuu päinvastaiseksi, kun mittarina käytetään mökkiväestöä eli vapaa-ajan asuntojen väestöä, tässä yhteydessä yksityisten mökinomistajien asuntokuntien henkilömäärää. Tällöin väestöosuuksiaan ovat kasvattaneet harvaan asuttu maaseutu ja ydinmaaseutu, ensiksi mainittu huomattavasti enemmän. Kun taas mittariksi valitaan ulkokuntalaiset yksityiset mökinomistajat (asuntokuntien henkilöt), eli Tilastokeskuksen määritelmän mukaiset kesäasukkaat, osuuttaan on kasvattanut ainoastaan harvaan asuttu maaseutu. (taulukko 3.)

Kun mökkeilyn suhteellista merkitystä tarkastellaan alueen kesäasukkaiden eli ulkokuntalaisten yksityisten mökinomistajien asuntokuntien henkilömäärän osuudella alueen vakituisen väestön määrästä, muutos vuosien 1990 ja 2019 välillä on huomattavan voimakas harvaan asutun maaseudun kunnissa, mutta selkeä myös ydinmaaseudun kunnissa. Harvaan asutun maaseudun kunnissa kesäasukkaiden osuus alueen vakituisen väestön perusteella lasketusta väkiluvusta oli neljäsosa (25 %) vuonna 1990, kun vastaava osuus oli jo yli puolet (54 %) vuonna 2019. Myös ydinmaaseudun kunnissa osuus on reilusti kasvanut – 16 prosentista 24 prosenttiin – vaikkakaan ei niin paljon kuin harvaan asutun maaseudun kunnissa. Sen sijaan kaupungin läheisen maaseudun kunnissa osuus on hieman laskenut ja kaupunkikunnissa pysynyt samana. Koko maan tasolla osuus on noussut vuoden 1990 9 prosentista vuoden 2019 10 prosenttiin. (taulukko 3.)

Taulukko 3. Väkilukutietoja kuntatyypeittäin vakituisen väestön, kaikkien mökinomistajien (asuntokunnat) henkilömäärän sekä ulkokuntalaisten mökinomistajien (asuntokunnat) henkilömäärän mukaan vuosina 2019 ja 1990 (lähde: Tilastokeskus. Maaseutuindikaattorit).

Kuntatyyppi	Vakituinen väestö, osuus koko maasta osuus v. 2019 (suluissa v. 1990)	Kaikki yksityiset mökinomistajat (asuntokuntien henkilömäärä), osuus koko maasta v. 2019 (suluissa v. 1990)	Ulkokuntalaiset yksityiset mökinomistajat (asuntokuntien henkilömäärä) v. 2019, osuus koko maasta (suluissa v. 1990)	Ulkokuntalaisten yksityisten mökinomistajien (asuntokuntien henkilömäärä) v. 2019, osuus kuntatyyppin väkiluvusta (suluissa v. 1990)
Harvaan asuttu maaseutu	5,2 % (8,1 %)	24,6 % (21,6 %)	27,5 % (23,1 %)	53,5 % (25,2 %)
Ydinmaaseutu	13,8 % (18,3 %)	30,9 % (30,8 %)	32,2 % (33,0 %)	23,7 % (16,0 %)
Kaupungin läheinen maaseutu	9,8 % (9,2%)	15,9 % (16,5 %)	17,8 % (20,7 %)	18,3 % (19,8 %)
Kaupungit	71,2 % (64,3 %)	28,5 % (31,1 %)	22,5 % (23,2 %)	3,2 % (3,2 %)
Koko maa	100 % (100 %)	100 % (100 %)	100 % (100 %)	10,1 % (8,9 %)

Tuloksista voi helposti päätellä, että etenkin harvaan asutun maaseudun, mutta myös ydinmaaseudun kuntien kokonaisväkiluku on selvästi vakituisten asukkaiden määrää korkeampi mökkeilykausina ja siten kausiasukkaiden merkitys korostuu näissä kunnissa. Vakinaisten asukkaiden vähentyessä kausiasukkaiden osuus onkin entistä suurempi monessa kunnassa. Monessa kunnassa kesäasukkaat kaksinkertaistavat kunnan väkimäärän kesäisin (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020a).

Yksityisten kesämökinomistajien asuntokuntien henkilömäärä koko maassa on noussut vuodesta 1990 vuoteen 2019 noin sadalla tuhannella eli 14 prosentilla noin 718 tuhannesta noin 817 tuhanteen. Kasvu on ollut voimakkainta harvaan asutulla maaseudulla, missä henkilömäärä on kasvanut vajaalla kolmasosalla (30 %) ollen noin 201 tuhatta vuonna 2019, mutta määrä on kasvanut kaikissa kuntatyypeissä. Ulkokuntalaisten kesämökinomistajien asuntokuntien, toisin sanoen kesäasukkaiden, henkilömäärä on kasvanut suhteellisesti vielä enemmän, vuodesta 1990 vuoteen 2019 reilulla neljänneksellä (26 %) noin 444 tuhannesta noin 560 tuhanteen. Kasvu on jälleen ollut selvästi voimakkainta, 50 prosenttia, harvaan asutulla maaseudulla, mutta muissakin kuntatyypeissä kesäasukkaiden määrä on kasvanut. (Tilastokeskus. Maaseutuindikaattorit.)

Tarkastelu maakunnittain

Maakunnista eniten kesämökkejä vuonna 2019 oli Varsinais-Suomessa ja Etelä-Savossa, noin 50 100 kesämökkiä kummassakin. Siten lähes viidesosa kaikista mökeistä sijaitsi Varsinais-Suomessa ja Etelä-Savossa. Vähiten kesämökkejä oli taas Keski-Pohjanmaalla (4 100) ja Ahvenanmaalla (6 547). Kesämökkien lukumäärä on kasvanut kaikissa maakunnissa viimeisten vuosikymmenten aikana. Koko maan tasolla mökkien lukumäärä kasvoi 39 prosentilla vuodesta 1990 vuoteen 2019. Osuuttaan koko maan mökkikannasta on kasvattanut selkeästi eniten Lappi, kun taas osuus on pienentyntä selvästi eniten Uudellamaalla. (taulukko 4.)

Vuonna 2019 kesämökki ja vakituinen asunto sijaitsi samassa maakunnassa lähes kahdella kolmasosalla (64 %) kaikista mökin omistajista. Maakunnittaiset erot ovat kuitenkin huomattavia. Ahvenanmaalla ja Lapissa vakituisesti asuvista mökinomistajista yli 90 prosenttia omisti mökin vakituisesta asuinmaakunnastaan. Sitä vastoin Uudellamaalla vakituisesti asuvien mökit sijaitsivat pääosin toisessa maakunnassa, ja ainoastaan 28 prosenttia heidän mökeistään sijaitsi Uudellamaalla. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020a). Myös ulkomaakuntalaisten omistamien kesämökkien omistuksessa maakunnittain on voimakkaita eroja. Kun vuonna 2019 Uudellamaalla ulkomaakuntalaisten omistamien kesämökkien osuus oli 5 prosenttia, oli vastaava osuus Etelä-Savossa 63 prosenttia. (taulukko 4.)

Taulukko 4. Kesämökkien lukumäärä ja osuus koko maasta vuosina 2019 ja 1990 sekä yksityisten ulkomaakuntalaisten omistamien kesämökkien osuus kaikista yksityisten omista mökeistä vuonna 2019 maakunnittain (lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020c, Tilastokeskus. Maaseutuindikaattorit).

Maakunta	Kesämökkien lkm v. 2019 (suluissa v. 1990)	Kesämökkien osuus v. 2019 koko maasta (suluissa v. 1990)	Yksityisten ulkomaakuntalaisten omistamien kesämökkien osuus v. 2019*
Ahvenanmaa	6 547 (4 382)	1,3 % (1,2 %)	9,4 %
Etelä-Karjala	21 061 (15 883)	4,1 % (4,3 %)	41,4 %
Etelä-Pohjanmaa	13 746 (9 460)	2,7 % (2,6 %)	35,1 %
Etelä-Savo	50 101 (35 049)	9,8 % (9,5 %)	62,6 %
Kainuu	12 765 (8 279)	2,5 % (2,3 %)	43,3 %
Kanta-Häme	21 815 (15 984)	4,3 % (4,3 %)	56,5 %
Keski-Pohjanmaa	4 100 (2 445)	0,8 % (0,7 %)	28,0 %
Keski-Suomi	35 994 (25 607)	7,0 % (7,0 %)	45,1 %
Kymenlaakso	18 770 (13 698)	3,7 % (3,7 %)	45,5 %
Lappi	33 186 (18 413)	6,5 % (5,0 %)	44,1 %
Pirkanmaa	47 545 (34 071)	9,3 % (9,3 %)	30,1 %
Pohjanmaa	21 940 (14 680)	4,3 % (4,0 %)	16,1 %
Pohjois-Karjala	24 273 (17 693)	4,7 % (4,8 %)	33,2 %
Pohjois-Pohjanmaa	32 715 (22 309)	6,4 % (6,1 %)	22,3 %
Pohjois-Savo	31 863 (24 504)	6,2 % (6,7 %)	31,7 %
Päijät-Häme	22 648 (16 493)	4,4 % (4,5 %)	52,8 %
Satakunta	20 471 (15 245)	4,0 % (4,1 %)	26,2 %
Uusimaa	42 252 (36 064)	8,3 % (9,8 %)	5,4 %
Varsinais-Suomi	50 109 (37 427)	9,8 % (10,2 %)	32,4 %
Koko maa	511 901 (367 686)	100 % (100 %)	36,1 %

3. Mökkibarometri 2021 -kyselyaineiston kuvaus ja katsaus vapaa-ajan asunnon omistajiin

Nostoja luvusta:
Vapaa-ajan asunnon omistajille kohdennettuun Mökkibarometri 2021 -kyselyyn saatiin vastauksia 1 275 vastausasteen ollessa 25,5 %.
Reilulla kolmasosalla (38 %) kyselyyn vastanneista vapaa-ajan asunto sijaitti samassa kunnassa vapaa-ajan asunnon kanssa (kuntalainen) ja vajaalla kahdella kolmasosalla (62 %) eri kunnassa kuin vakituinen asunto (ulkokuntalainen). Tilastokeskuksen kokonaisaineiston mukaan vuonna 2019 noin kolmasosa (31 %) kaikista yksityisistä mökinomistajista (asukuntien henkilömäärä) omisti mökin vakituisen asuntonsa sijaintikunnassa ja noin kaksi kolmasosaa (69 %) vakituisen asuntonsa sijaintikunnan ulkopuolelta.
Mökkibarometrin 2016 tavoin vapaa-ajan asunnon omistajuus painottui kyselyssä 51–65 -vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden ikäluokkiin. Tilastokeskuksen kokonaisaineiston mukaan kaikkien kesämökinomistajien keski-ikä vuonna 2019 oli 63 vuotta, joten kyselymme ikäpainotus näyttäisi olevan samansuuntainen.
Vastaajista enemmistö oli eläkeläisiä (osuus 52 %, Mökkibarometrissa 2016 osuus 59 %). Työssäkäyvät oli selkeästi toiseksi suurin ryhmä (osuus 34 %, Mökkibarometrissa 2016 osuus 30 %).

3.1. Kyselyaineiston kuvaus

Kyselyyn saatiin vastauksia 1 275, joten vastausaste oli 25,5 prosenttia. Muistutuskiirroksia oli yksi. Mökkibarometrissa 2016 oli vastaava otoskoko (5 000 kpl), ja vastausasteeksi saatiin 50,4 prosenttia. Tuolloin muistutuskiirroksia oli kaksi. Lisäksi, toisin kuin nyt tarkasteltavassa Mökkibarometrissa 2021, Mökkibarometrissa 2016 kysely toteutettiin paperisena kyselynä. Ero vastausasteissa kyselyiden välillä selittynee suurelta osin kuvatulla kyselyiden erilaisella toteutustavalla.

Nyt tarkasteltavan Mökkibarometri 2021 -kyselyn virhemarginaali on Tilastokeskuksen tietoihin pohjautuvaan, vuoden 2019 kesämökkien lukumäärään (511 901) perustuen noin 3 prosenttia 95 prosentin luotettavuustasolla.

Huomattavin ero vastaajien profiilissa Mökkibarometriin 2016 verrattuna oli vastanneiden oman työ-/elämäntilanteen osalta eläkeläisten jonkin verran pienempi osuus tämän kertaisessa Mökkibarometrissa. Vastaavasti työssäkäyvien osuus oli nyt jonkin verran korkeampi. Toisaalta vastanneiden *kotitalouksien* ikärakenne ikäluokittain oli näiden barometrien välillä varsin samankaltainen painottuen vanhempiin ikäluokkiin.

Taulukossa 5 esitetään maakunnittainen otoskoko (vapaa-ajan asunnon sijainnin mukaan), vastausten lukumäärä, vastausaste sekä osuus kaikista vastauksista. Vastausaste maakunnittain vaihteli Etelä-Pohjanmaan 18 prosentista Kymenlaakson 32 prosenttiin.

Taulukko 5. Mökkibarometri 2021 -kyselyn maakunnittainen otoskoko (vapaa-ajan asunnon sijainnin mukaan), vastausten lukumäärä, vastausaste sekä osuus kaikista vastauksista.

Maakunta	Otoskoko, kpl	Vastausten lkm	Vastausaste	Osuus vastauksista
Ahvenanmaa	180	50	27,8 %	3,9 %
Etelä-Karjala	190	55	28,9 %	4,3 %
Etelä-Pohjanmaa	180	32	17,8 %	2,5 %
Etelä-Savo	450	123	27,3 %	9,6 %
Kainuu	180	43	23,9 %	3,4 %
Kanta-Häme	200	48	24,0 %	3,8 %
Keski-Pohjanmaa	180	36	20,0 %	2,8 %
Keski-Suomi	330	99	30,0 %	7,8 %
Kymenlaakso	180	58	32,2 %	4,5 %
Lappi	290	59	20,3 %	4,6 %
Pirkanmaa	430	113	26,3 %	8,9 %
Pohjanmaa	195	57	29,2 %	4,5 %
Pohjois-Karjala	220	57	25,9 %	4,5 %
Pohjois-Pohjanmaa	280	55	19,6 %	4,3 %
Pohjois-Savo	290	65	22,4 %	5,1 %
Päijät-Häme	200	50	25,0 %	3,9 %
Satakunta	180	45	25,0 %	3,5 %
Uusimaa	390	101	25,9 %	7,9 %
Varsinais-Suomi	455	129	28,4 %	10,1 %
Yhteensä	5000	1275	25,5 %	100,0 %

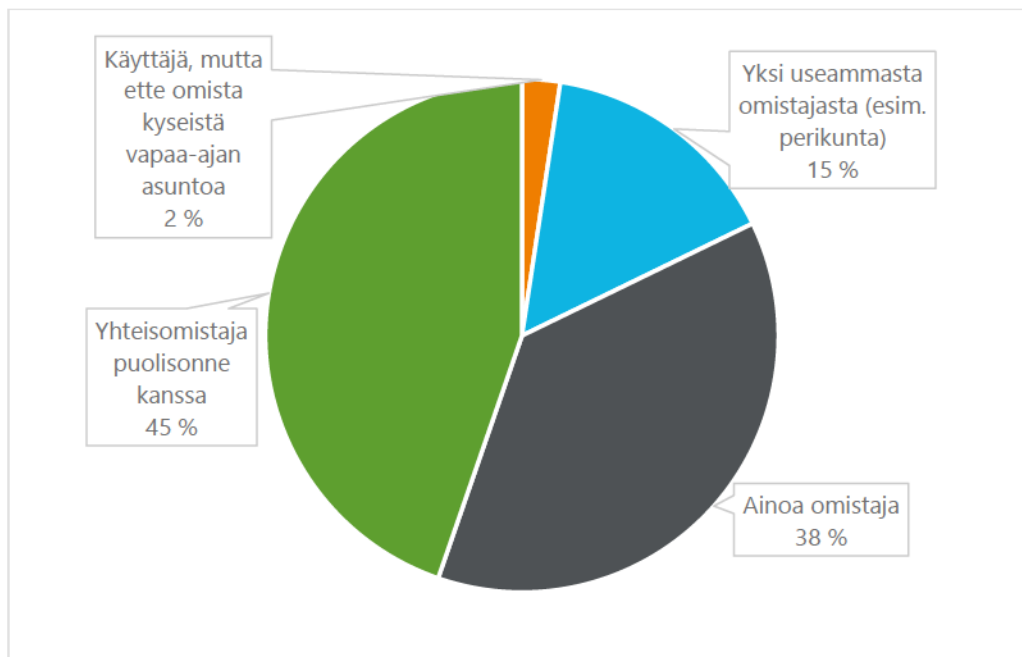
3.2. Millaisia ovat vapaa-ajan asunnon omistajat?

Seuraavaksi tarkastellaan vapaa-ajan asunnon omistajien ominaispiirteitä kyselyssämme kartoitettujen taustatietojen perusteella. Näistä valikoituja tuloksia on tiivistetty taulukkoon 6 taustatietokuvauksen lopussa. Taustatietokuvauksen avulla voidaan hahmottaa vapaa-ajan asunnon omistajien profiileja. Adamiakin ym. (2015) kyselytutkimuksen mukaan vapaa-ajan asunnon omistamisella, käytöllä ja demografisilla taustatekijöillä on selkeä yhteys. Myös Tilastokeskuksen tilastojen perusteella voidaan tarkastella vapaa-ajan asunnon omistajien tietoja. Mainittuja aineistoja hyödynnetään myös seuraavaksi vastaajien taustatietojen kuvailun yhteydessä.

Vapaa-ajan asunnon omistajuus

Vastaajista yli neljä viidestä (yhteensä 82 %) olivat vapaa-ajan asuntonsa yhteisomistajia puolisonsa kanssa tai ainoita omistajia. Yksi useammasta omistajasta (esim. perikunta) oli kyseessä 15 prosentissa vastatuista tapauksista. Sellaisia vapaa-ajan asunnon käyttäjiä, jotka

eivät omistaneet kyseistä vapaa-ajan asuntoa, oli 2 prosenttia vastaajista. (kuva 2.) Mökkibarometrin 2016 kyseinen vastaajien jakauma oli varsin lähellä tätä jakaumaa.

Kuva 2. Vapaa-ajan asunnon omistajuus (n=1275).

Tilastokeskuksen mukaan noin 434 600 eli noin 85 prosenttia kaikista kesämökeistä oli yksityisten henkilöiden omistuksessa. Noin 77 300 mökkiä oli joko perikuntien, yritysten, yhteisöjen tai ulkomaalaisten omistamia. Kesämökin omistaviin asutokuntiin (yksityisten kesämökin omistavien asutokuntien henkilöt) kuului yhteensä lähes 816 800 henkilöä. Vuonna 2019 kaikista kesämökeistä lähes 40 prosentilla oli omistajana kahden aikuisen henkilön asutokunta ja 12 prosentilla mökeistä oli omistajatalouksissa alle 18-vuotiaita lapsia. Yksinasuva henkilö oli vuonna 2019 omistajana 16 prosentilla mökeistä. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020a.) Mainitut osuudet ovat varsin lähellä Mökkibarometri 2021 -kyselyymme vastanneiden taustatietoja: yhteisomistajuus vapaa-ajan asuntoon puolison kanssa oli 45 prosentilla, alle 18-vuotiaita lapsia oli 13 prosentilla ja yhden hengen kotitalouksia oli 14 prosenttia vastanneista. Lisäksi yhteisomistajuuden osuus oli 15 prosenttia vastauksista (kyselyn kohdejoukkona vapaa-ajan asuntojen henkilöomistajat).

On hyvä pitää mielessä, että Mökkibarometrien kyselyn otanta on kohdennettu vapaa-ajan asunnon omistajille, jolloin pääsääntöisesti omistajat vastaavat kyselyyn. Käsillä olevan Mökkibarometrin 2021 kyselyn mukaan toistuvasti (huolimatta käytön määrästä) vapaa-ajan asuntoa käyttäviä henkilöitä oli keskimäärin 4,7 (mediaani 4), Tilastokeskuksen kokonaisaineiston lukujen perusteella yksityisten kesämökinomistajien asutokuntien henkilöiden lukumäärä oli 1,9 vuonna 2019 (Tilastokeskus. Maaseutuindikaattorit). Siten vapaa-ajan asuntoa toistuvasti käyttävien määrän voidaan arvioida olevan yli tuplasti sen verran kuin omistajien asutokuntien henkilömäärä.

Vapaa-ajan asunnon nykyinen käyttö

Valtaosa (93 %) vastaajista ilmoitti käyttävänsä vapaa-ajan asuntoa vapaa-ajan asumiseen. Lisäksi 2 prosenttia ilmoitti käyttävänsä vapaa-ajan asuntoa vakinaiseen asumiseen, ja 5 prosenttia ilmoitti vapaa-ajan asunnolleen jonkin muun käyttötarkoituksen. Jakauma on lähellä

Mökkibarometrin 2016 jakaumaa, jossa 90 prosenttia vastaajista ilmoitti käyttävänsä vapaa-ajan asuntoaan vapaa-ajan asumiseen, 4 prosenttia vakinaiseen asumiseen ja 6 prosenttia johonkin muuhun käyttötarkoitukseen. Avovastausten (64 kpl) perusteella vapaa-ajan asunnon yleisimpiä muita käyttötarkoituksia olivat saunominen (20 %), muu satunnainen käyttö (17 %), sekä elinkeinon harjoittaminen, kuten metsänhoidon taukotupa (14 %) ja vuokraus (13 %). Muut avovastaukset liittyivät pääosin joko vapaa-ajan asumiseen tai vakinaiseen asumiseen tai molempiin.

Vaikka kyselyn otanta oli tehty siten, että rekisteritietojen mukaan vakinaisessa asuinkäytössä olevia vapaa-ajan asuntoja ei ollut mukana kyselyn poiminnassa (kyseiset asunnot eivät myöskään ole mukana Tilastokeskuksen kesämökkitilastossa), jonkin verran kyselyssä oli mukana vapaa-ajan asuntoaan vakituiseen asumiseen käyttäviä. Kuten edellä todettiin, vaikka vapaa-ajan asunnolla asuttaisiin suurin osa ajasta, asuinpaikan muutosilmoitusta ei ole aina tehty. Virallisella asuinpaikalla ei ole juuri merkitystä asunnonomistajalle, jos hänen vakituinen ja vapaa-ajan asuntonsa sijaitsevat samassa kunnassa. (Mökkibarometri 2016.)

Vapaa-ajan asunnon sijaintikunta suhteessa vakituiseen asunnon sijaintikuntaan

Reilulla kolmasosalla (38 %) kyselyyn vastanneista vapaa-ajan asunto sijaitsi samassa kunnassa vapaa-ajan asunnon kanssa (kuntalainen) ja vajaalla kahdella kolmasosalla (62 %) eri kunnassa kuin vakituinen asunto (ulkokuntalainen). Vastausaktiivisuus oli siten korkeampi vastaajilla, joilla vapaa-ajan asunto sijaitsi eri kunnassa kuin vakituinen asunto, sillä vastaajien poiminoissa puolet poimintoista tehtiin kummallekin ryhmälle eli 2 500 kummallekin.

Tilastokeskuksen kokonaisaineiston mukaan vuonna 2019 noin kolmasosa (31 %) kaikista yksityisistä mökinomistajista (mökinomistajien asuntokuntien henkilömäärä) omisti kesämökin kotikunnassaan eli vakituiseen asuntonsa sijaintikunnassa ja vastaavasti noin kaksi kolmasosaa (69 %) vakituiseen asuntonsa sijaintikunnan ulkopuolelta (Tilastokeskus. Maaseutuindikaattorit).

Kotitalouden koko

Noin kahdella kolmasosalla (64 %) vastanneista kotitalouden koko oli kaksi henkilöä. Seuraavaksi eniten (14 %) oli yhden hengen kotitalouksia. Reilu viidennes (21 %) vastaajista edusti vähintään kolmen hengen kotitalouksia. (taulukko 6.) Kotitalouden keskimääräinen koko oli 2,3 henkilöä, mikä on sama kuin Mökkibarometrissa 2016. Tilastokeskuksen kokonaisaineistoon perustuvien lukujen (Tilastokeskus. Maaseutuindikaattorit) perusteella laskettu yksityisten kesämökinomistajien asuntokuntien lukumäärä vuonna 2019 oli 1,9, joka on hieman pienempi kuin Mökkibarometri-kyselyiden mukaiset luvut.

Kotitalouden ikärakenne

Keskimäärin kyselyyn vastanneiden kotitalouksissa (samassa asuinhuoneistossa vakinaisesti asuvat henkilöt) oli yhden desimaalin tarkkuudella alle 18-vuotiaita 0,3 (Mökkibarometrissa 2016 0,3), 18–30 -vuotiaita 0,1 (0,2), 31–50 -vuotiaita 0,3 (0,4), 51–65 -vuotiaita 0,8 (0,7) ja yli 65-vuotiaita 0,8 (0,9). Siten, Mökkibarometrin 2016 tavoin, kotitalouksien ikäryhmissä painottuvat selkeästi ja samansuuntaisesti 51–65 -vuotiaat ja yli 65-vuotiaat.

Kyselyssä annetut kotitalouden jäsenten ikäluokkakohtaiset lukumäärävastaukset eivät kaikissa vastauksissa täsmänneet ilmoitetun kotitalouden kokonaisjäsenmäärän kanssa. Niitä vastaajia, joilla lukumäärätiedot täsmäsivät, oli 1209 (kaikista 1 275 vastauksesta). Seuraavassa

ikäluokkakohtaisessa tarkastelussa huomioidaan vain vastaukset, joissa nämä lukumäärätiedot täsmäsivät.

Noin puolessa kotitalouksista (n=1209) oli yli 65-vuotiaita henkilöitä (50 % kotitalouksista) ja 51–65 -vuotiaita henkilöitä (47 % kotitalouksista). 31–50 -vuotiaita oli noin joka viidennessä kotitaloudessa (19 %), 18–30 -vuotiaita noin joka yhdeksännessä kotitaloudessa (11 %) ja alle 18-vuotiaita noin joka kahdeksännessä kotitaloudessa (13 %). Niissä kotitalouksissa, joissa oli 31–50 -vuotiaita, 51–65 -vuotiaita ja yli 65-vuotiaita, kyseisiä jäseniä oli keskimäärin noin 1,6 (keskiarvo). Vastaava määrä alle 18-vuotiaissa oli noin 1,9 ja 18–30 -vuotiaissa noin 1,3. (taulukko 6.)

Tilastokeskuksen kokonaisaineiston mukaan kaikkien kesämökinomistajien keski-ikä vuonna 2019 oli 63 vuotta. Kyselymme ikäpainotus näyttäisi olevan samansuuntainen, sillä vapaa-ajan asunnon omistajuus painottui vastausvaihtoehdoiksi annettuihin 51–65 -vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden ikäluokkiin (keski-ikää ei voitu laskea, kun vastaus annettiin ikäluokkana). Uusia kesämökkejä näyttävät omistavan keskimäärin nuoremmat ihmiset, sillä uusien, vuonna 2019 valmistuneiden kesämökkien omistajien keski-ikä oli 54 vuotta. Ainoastaan 6 prosenttia eli noin 24 000 kaikista kesämökinomistajista oli alle 40-vuotiaita. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020a.)

Kotitalouden tulot

Kotitalouden yhteenlasketuilta kuukausituloiltaan veroja vähentämättä eli bruttotuloiltaan suurin tuloluokka, 36 prosenttia eli reilu kolmannes (osuus tulotietonsa antaneista 40 %) vastaajista, oli 2 500–4 999 euroa. 26 prosenttia eli reilu neljännes (osuus tulotietonsa antaneista 29 %) kuului tuloluokkaan 5 000–7 499 euroa. Siten 2 500–7 499 euroa ansaitsevia oli vastaajista selkeä enemmistö eli 62 prosenttia (osuus tulotietonsa antaneista 69 %). (taulukko 6.) Mökki-barometrin 2016 kyselyssä vastaajaa pyydettiin itse kirjaamaan tieto tuloistaan, eli toisin kuin tässä kyselyssämme, vastausvaihtoehtoja ei annettu. Bruttotuloiltaan alle 5 000 euron kotitalouksia oli 41 prosenttia ja yli 5 000 euron kotitalouksia 59 prosenttia, kun nyt tulotietonsa antaneiden perusteella osuudet samassa järjestyksessä olivat 49 prosenttia ja 51 prosenttia. Ero voi osittain selittyä poikkeavasta vastaustavasta kyselyiden välillä.

Adamiakin ym. (2015) kyselytutkimuksen mukaan vapaa-ajan asunnon omistavien kotitalouksien mediaanivuositulot olivat tuloluokaltaan suomalaisten kotitalouksien keskimääräistä tulo-tasoa. Muiden omistamien mökkien käyttö ei näyttänyt olevan köyhemmille kotitalouksille merkittävä tapa kompensoida oman mökin puutetta. Vapaa-ajan asunnon käyttäjien osuus oli nimittäin varsin samanlainen tuloista riippumatta ja jopa hieman keskimääräistä suurempi jonkin verran paremmin ansaitsevien keskuudessa. Tiivistäen niitä, jotka eivät käyttäneet vapaa-ajan asuntoja, oli eniten pienituloisimmissa kotitalouksissa, ja vapaa-ajan asuntojen omistus ja käyttö lisääntyivät tulojen kasvaessa. (Emt.)

Vastaajan työ-/elämäntilanne

Kyselyssä tiedusteltiin myös vastaajan henkilökohtaista sen hetkistä työ-/elämäntilannetta. Vastaajista enemmistö oli eläkeläisiä, vaikka heidän osuutensa Mökkibarometriin 2016 verrattuna oli jonkin verran laskenut. Mökkibarometrissa 2016 eläkkeellä olevien vastaajien osuus oli 59 prosenttia, kun osuus oli nyt 52 prosenttia. Työssäkäyvät oli selkeästi toiseksi suurin ryhmä (34 % vastanneista). Työssäkäyvien osuus oli nyt jonkin verran suurempi kuin Mökkibarometrissa 2016 (30 % vastanneista), kuten myös työttömien (Mökkibarometrissa 2016 osuus 1,6 % ja vuonna 2021 2,9 %). Eläkeläiset ja työssäkäyvät muodostivat siis valtaosan vastaajajoukosta

(86 % tämän kertaisessa Mökkibarometrissa 2021 ja 89 % Mökkibarometrissa 2016). Kolmanneksi yleisimpänä ryhmänä oli yrittäjät 8,3 prosentin osuudellaan (Mökkibarometrissa 2016 osuus 7,7 %). Muilta osin osuudet olivat varsin lähellä toisiaan. Muiden ryhmien (kotona oleva, kotiäiti tai -isä, opiskelija, muu) osuus oli yhteensä noin 2 prosenttia (Mökkibarometrissa 2016 noin prosentti). (taulukko 6.)

Vakituisen asunnon asumismuoto

Vastaajista yli puolella, 58 prosentilla, vakituisen asunnon asumismuotona oli erillis- tai omakotitalo. Kerros- tai luhtitalossa asui neljännes (25 %) kotitalouksista. 16 prosenttia asui rivi- tai paritalossa, ja prosentti ilmoitti asumismuodokseen jonkun muun. (taulukko 6.)

Tilastokeskuksen kokonaisaineiston mukaan vuonna 2019 kesämökin omistajista lähes 60 prosenttia asui joko omakoti- tai paritalossa, 28 prosenttia kerrostaloissa ja 11 prosenttia rivitaloissa (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020a).

Taulukko 6. Vastaajien taustatiedot n=1275 ellei toisin mainita. *Ikäluokkien osuudet perustuvat ikäluokkien esiintyvyyteen eri kotitalouksissa, eikä ikäluokkiin kuuluvien henkilöiden todelliseen määrään. Taustatiedot esitetty osuuksien mukaisessa suuruusjärjestyksessä.

Kotitalouden koko	%; n
2	64,2 %; n=819
1	14,1 %; n=180
3	9,8 %; n=125
4	7,9 %; n=101
5	2,6 %; n=33
Yli 5 henkeä	1,4 %; n=17
Eri ikäluokkien edustus kotitalouksissa (n=1209)	%; henkilöt keskimäärin; n*
yli 65-vuotiaita	50,5 %; 1,63 (n=610)
51–65 -vuotiaita	47,5 %; 1,59 (n=574)
31–50 -vuotiaita	18,7 %; 1,60 (n=226)
alle 18-vuotiaita	13,2 %; 1,89 (n=159)
18–30 -vuotiaita	11,3 %; 1,26 (n=137)
Kotitalouden keskimääräiset yhteenlasketut kuukausitulot veroja vähentämättä (ml. veronalaiset sosiaalietuudet)	%; n
2 500–4 999 euroa	35,9 %; n=457
5 000–7 499 euroa	26,0 %; n=332
7 500–9 999 euroa	11,1 %; n=142
En osaa sanoa / En halua vastata	9,8 %; n=125
Vähintään 10 000 euroa	9,1 %; n=116
Alle 2 500 euroa	8,1 %; n=103
Vastaajan työ-/elämäntilanne	%; n
Eläkkeellä	52,2 %; n=665
Työssä	34,2 %; n=436
Yrittäjä	8,3 %; n=106
Työtön tai lomautettu	2,9 %; n=37
Muu	1,2 %; n=15
Kotona oleva, kotiäiti tai -isä	0,7 %; n=9
Opiskelija	0,5 %; n=7
Vakituisen asunnon asumismuoto	%; n
Erillistalo tai omakotitalo	58,4 %; n=745
Kerrostalo tai luhtitalo	25,3 %; n=322
Rivitalo tai paritalo	15,5 %; n=198
Muu	0,8 %; n=10

4. Vapaa-ajan asunnon saavutettavuus ja lähiympäristö

Nostoja luvusta:

Mökkibarometri 2021 -kyselyssä vakituisen ja vapaa-ajan asunnon välisen etäisyyden keskiarvo oli 108 kilometriä ja mediaani 50 kilometriä (Mökkibarometrissa 2016 keskiarvo 117 km, Mökkibarometrissa 2009 118 km ja Mökkibarometrissa 2004 107 km). Tilastokeskuksen kokonaisaineiston mukaan vuonna 2019 yksityisten kesämökinomistajien vakituisen ja vapaa-ajan asunnon välinen etäisyys oli keskimäärin 92 kilometriä ja mediaanimatka 39 kilometriä. Mökkibarometrienv luvut ovat siis jonkin verran Tilastokeskuksen lukuja korkeammat.

Matkojen pituudet vaihtelevat voimakkaasti riippuen alueesta. Tilastokeskuksen kokonaisaineiston mukaan Uudenmaan maakunnan vakituisten asukkaiden mökkimatkat ovat keskiarvoltaan (167 km) ja mediaaniltaan (131 km) huomattavasti koko maan vastaavia pidemmät.

Lähes yhdeksän kymmenestä kyselyyn vastanneista pääsi autolla vapaa-ajan asuntonsa pihaan tai sen välittömään läheisyyteen. Tulos on samankaltainen edellisten Mökkibarometrienv kanssa.

Yli yhdeksän kymmenestä kyselyyn vastanneiden vapaa-ajan asunnoista sijaitsi rannassa, saarella tai jossain muualla veden läheisyydessä. Vesistö vapaa-ajan asunnon lähiympäristössä korostui aiempien Mökkibarometrienv tavoin.

4.1. Saavutettavuus

Vakituisen asunnon ja vapaa-ajan asunnon välinen etäisyys kilometreinä

Mökkibarometri 2021 -kyselyyn vastanneiden vakituisen asunnon ja vapaa-ajan asunnon välinen etäisyys oli keskiarvona 108 kilometriä. Mediaani oli 50 kilometriä, eli puolella kyselyyn vastanneista vapaa-ajan asunnon kotitalouksista matka vakituisen ja vapaa-ajan asunnon välillä oli korkeintaan 50 kilometriä ja puolella yli 50 kilometriä. Mökkibarometrissa 2016 etäisyyden keskiarvo oli 117 kilometriä, Mökkibarometrissa 2009 118 kilometriä ja Mökkibarometrissa 2004 107 kilometriä. Mökkibarometri 2021 -kyselyssä 26 prosentissa tapauksia etäisyys oli alle 20 kilometriä, 26 prosentissa 21–50 kilometriä, 23 prosentissa 51–135 kilometriä ja 25 prosentissa vähintään 136 kilometriä.

Kun vakituisen asunnon ja vapaa-ajan asunnon välistä etäisyyttä tarkastellaan sen mukaan, sijaitseeko vastaajan vakituinen ja vapaa-ajan asunto samassa kunnassa vai ei, erot ovat selkeitä, mikä tietysti on luonnollista. Vapaa-ajan asunnon sijaitessa vakituisen asunnon kanssa samassa kunnassa etäisyyden keskiarvo on 21 kilometriä ja mediaani 17 kilometriä. Vapaa-ajan asunnon sijaitessa vakituisen asunnon kanssa eri kunnassa etäisyyden keskiarvo on 162 kilometriä ja mediaani 104 kilometriä.

Kyselyn tuloksia analysoitaessa tässä raportissa myöhemmin vastauksia käsitellään joissakin yhteyksissä erikseen kuntalaisten (vakituinen ja vapaa-ajan asunto samassa kunnassa) ja ulkokuntalaisten (vakituinen ja vapaa-ajan asunto eri kunnassa) osalta. Tällöin myös etäisyystekijä on syytä pitää mielessä mahdollisena selittävänä tekijänä tulkittaessa tuloksia, mutta kuntalaisuuteen ja ulkokuntalaisuuteen liittyy toki muutakin kuin etäisyysulottuvuus.

Tilastokeskuksen kokonaisaineiston mukaan vuonna 2019 keskimääräinen matka vakituisen asunnon ja kesämökin välillä oli 92 kilometriä. Mediaanimatka oli 39 kilometriä, eli puolet mökkimatkoista oli korkeintaan 39 kilometriä. Mökkibarometrien luvut ovat siis jonkin verran Tilastokeskuksen lukuja korkeammat. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020a.)

Matkojen pituudet voivat kuitenkin vaihdella huomattavasti alueesta riippuen. Tilastokeskuksen kokonaisaineiston mukaan Uudenmaan maakunnassa vakituisesti asuvien mökinomistajien mökkimatkan keskiarvo oli 167 kilometriä ja mediaani 131 kilometriä. Siten koko maan lukuihin verrattuna uusmaalaisten mökinomistajien mökkimatkan keskiarvo oli lähes kaksinkertainen ja mediaani yli kolminkertainen. Muualla kuin Uudenmaan maakunnassa vakituisesti asuvien mökkimatkan keskiarvo oli 64 kilometriä ja mediaani 26 kilometriä. Mökkimatka laskettiin yksityishenkilöiden omistuksessa oleville mökeille. Mökkimatalla tarkoitettiin lineaarista etäisyyttä kesämökin omistajan vakinaisen asunnon ja kesämökin välillä. Vuoden 2019 osalta etäisyys voitiin laskea noin 83 prosentille koko kesämökkikannasta. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020a.)

Vakituisen asunnon ja vapaa-ajan asunnon välinen ajallinen etäisyys

Kyselyssä tiedusteltiin vapaa-ajan asukkaiden keskimääräistä yhdensuuntaista matkustusaikaa vakituiselta asunnolta vapaa-ajan asunnolle ilman pysähdyksiä ja mukaan lukien mahdollinen venematka tai muut sellaiset matkat. Vastauksia pyydettiin 15 minuutin tarkkuudella antamalla kyselylomakkeella valmiit vastausvaihtoehdot. Taulukossa 7 esitetään siksi matkustusajat luokittain. Taulukossa luokkina on 7 vastausmäärittään mahdollisimman samankokoista luokkaa.

Lähes viidesosalla (19 %) matkustusaika vapaa-ajan asunnolta vakituiselle asunnolle oli korkeintaan 15 minuuttia, ja yli kolmasosalla (38 %) matkustusaika oli korkeintaan puoli tuntia.

Puolella (50 %) matkustusaika oli korkeintaan 45 minuuttia ja 59 prosentilla korkeintaan tunti. Siten 41 prosentilla matkustusaika ylitti tunnin. Mediaaniluokaksi muodostui 45 minuuttia.

Taulukko 7. Vakituisen asunnon ja vapaa-ajan asunnon välinen etäisyys aikana, aikaluokittain (n=1275).

	%; n
15 min tai vähemmän	19,1 %; n=244
30 min	18,6 %; n=237
45 min	12,6 %; n=161
1 h	8,9 %; n=113
1 h 15 min–1 h 30 min	12,7 %; n=162
1 h 45 min–2 h 45 min	14,1 %; n=180
3 h tai enemmän	14,0 %; n=178

Kulkuneuvot ja vapaa-ajan asunto

86 prosenttia vastaajista ilmoitti, että heidän vapaa-ajan asuntonsa pihaan tai välittömään läheisyyteen alle 200 metrin päähän pääsee autolla. Tulos on samankaltainen kaikkien edellisten Mökkibarometrien tulosten kanssa, joissa osuus on ollut 87–88 prosenttia. Vapaa-ajan asunnon saavutettavuuteen liittyy luonnollisesti vahvasti myös se, onko matkustamiseen ylipäätään käytettävissä autoa vai ei, sekä yleisemminkin käytetyt tai käytettävissä olevat kulkuneuvot.

Henkilöauto on keskeinen mökkimatkojen liikkumisen kulkuneuvo, mutta myös useita muita kulkuneuvoja hyödynnetään niin vakituisen ja vapaa-ajan asunnon välisillä matkoilla kuin myös mökillä oleskellessa. Myös veneillä ja lautoilla on mökkimatkoissa oleellinen merkitys. (Adamiak ym. 2015.). Tämä on luonnollista, sillä vapaa-ajan asunnot sijaitsevat yleisesti vesistön läheisyydessä ja moni vapaa-ajan asunto myös saaristossa.

Tiestön kunto on olennainen osa monipaikkaisuuden ja vapaa-ajan asumisen kehittymistä. Maaseutubarometrin 2020 tuloksissa maaseudulla liikkuvien ja asuvien vastauksissa turvallisen arjen elementeistä korostui toimiva ja hyväkuntoinen tiestö. Se nousi esiin sekä maaseudulla liikkumista koskeissa toiveissa että puutteissa (Ovaska & Vihinen 2020).

4.2. Lähiympäristö

Noin puolet (54 %) vastaajien vapaa-ajan asunnoista sijaitsi järven tai lammen rannassa, ja noin yhdeksäsosa (11 %) meren rannassa. Ylivoimainen enemmistö, 92 prosenttia vapaa-ajan asunnoista sijaitsi rannassa, saarella tai jossain muualla veden läheisyydessä. Siten jossain muualla kuin rannassa, saarella tai veden läheisyydessä sijaitsi 8 prosenttia vapaa-ajan asunnoista. (taulukko 8.) Vesistön läsnäolo vapaa-ajan asunnon lähiympäristönä korostui aiempien Mökkibarometrien tavoin.

Taulukko 8. Vapaa-ajan asunnon sijainti (n=1275).

	%; n
Järven tai lammen rannassa	53,70 %; n=685
Meren rannassa	11,20 %; n=143
Meren saarella	8,90 %; n=113
Jossain muualla	8,30 %; n=106
Järven tai lammen saarella	6,40 %; n=82
Jossain muualla veden läheisyydessä	6,10 %; n=77
Joen rannassa	5,00 %; n=64

Vesistön rooli mökkeilyssä on suuri, ja vesistöä vapaa-ajan asumisen lähiympäristönä arvostetaan. Esimerkiksi satunnaisotannalla väestökisteristä valituille 25–45-vuotiaille aikuisille tehdyssä, Nuorten aikuiset mökkeilijöinä 2030 -selvityksen yhteydessä tehdyssä kyselyssä (otos 2 000 kpl, vastauksia 341 kpl) tiedusteltiin listatuista vaihtoehdoista asioita, jotka vaikuttavat vastaajien mahdolliseen halukkuuteen ostaa tai lunastaa vanhempiensa tai suvun vapaa-ajan asunto tulevaisuudessa. Oma ranta nousi listatuista 19 tekijästä eniten valituksi yksittäiseksi tekijäksi. (Saaristoasiain neuvottelukunta & Finnish Consulting Group FCG 2017.)

5. Vapaa-ajan asunnon ominaispiirteet

Nostoja luvusta:
Vapaa-ajan asuntojen kunto on varsin hyvä: keskiarvoksi asteikolla 4 (erittäin huono) – 10 (erinomainen) tuli 8,0. Tulos on sama aiempiin Mökkibarometreihin verrattuna.
Vapaa-ajan asunnon eri rakennusten keskimääräinen asuinpinta-ala oli 70 neliometriä, joka on samaa luokkaa kuin Mökkibarometreissa 2016 (74 neliometriä) ja 2009 (73 neliometriä).
Keskimääräinen vapaa-ajan asunnon majoituskapasiteetti oli 7 vuodepaikkaa, mikä oli säilynyt edellisiin Mökkibarometreihin 2016 ja 2009 verrattuna samana.
Vapaa-ajan asuntojen varustetaso oli aiempien Mökkibarometriänsä tapaan noussut. Aikomus parantaa varustetasoa oli selvästi kasvanut verrattuna Mökkibarometriin 2016.
Sähkövirta oli käytettävissä yli 90 %:lla vapaa-ajan asunnoista Mökkibarometrin 2016 tavoin.
Lähes kaikilla vapaa-ajan asunnoilla oli käytettävissä jokin lämmitystapa, joista yleisimmät olivat uuni-, takka- tai kamiinalämmitys (88 %) ja suora sähkölämmitys (53 %). Lämpöpumpun osuus noussut selvästi: osuus oli nyt 28 %, Mökkibarometrissa 2016 18 % ja Mökkibarometrissa 2009 vain 5 %. Muuten Mökkibarometriin 2016 nähden ei ollut tapahtunut suuria muutoksia.
Sähkölämmityksen (peruslämpö) pitäminen päällä talvella oli selvästi aiempaa yleisempää: osuus oli nyt 40 %, Mökkibarometrissa 2016 32 % ja Mökkibarometrissa 2009 27 %.
Kompostikäymälän osuus ensisijaisena käymälätyyppinä oli selvästi kasvanut, ja ensimmäistä kertaa Mökkibarometreissa se oli nyt yleisin käymälätyyppi (osuus 41 %).
Yleisimmin vapaa-ajan asunnoissa käytettävä ruoka- ja juomavesi tuotiin astioissa muualta (52 %), saatiin omasta tai naapurin kaivosta (33 %) tai saatiin vesilaitoksen tai vesiosuuskunnan verkostosta (19 %). Kaikkiaan ero Mökkibarometriin 2016 ei ollut kovin suuri.
Yleisimmin vapaa-ajan asunnoissa käytettävä pesuvesi otettiin järvestä, joesta, lähteestä tai merestä (49 %), omasta tai naapurin kaivosta (36 %) tai vesilaitoksen tai vesiosuuskunnan verkostosta (19 %). Näistä ensiksi mainitun osuus oli hieman pienentynyt ja viimeiseksi mainitun vastaavasti kasvanut.
Vapaa-ajan asunnon päärakennuksen jätevesien ensisijaisista käsittelytavoista yleisimmät olivat jätevesien johtaminen saostuskaivon kautta puhdistus-/imeytyskenttään (31 %) ja jätevesien heittäminen tai johtaminen pihalle tai metsään (26 %). Muutaman yksittäisen käsittelytavan osuuksissa oli jonkin verran eroa Mökkibarometriin 2016 nähden.
Vapaa-ajan asunnon saunan tai vastaavan pesutilan yleisimmät jätevesien käsittelytavat olivat jätevesien johtaminen maahan tai kivipesään (42 %) ja jätevesien johtamisen saostuskaivon kautta puhdistus-/imeytyskenttään (34 %). Muutaman yksittäisen käsittelytavan osuuksissa oli jonkin verran eroa Mökkibarometriin 2016 nähden.
86 % vastanneista ilmoitti, että jätteet lajitellaan ja viedään keräyspisteeseen (esim. muovi, paperi, pahvi, metalli, lasi) säännöllisesti vapaa-ajan asunnolla. Selkeä enemmistö myös kompostoi (puutarhajätteet, keittiöjätteet) säännöllisesti. Sekajätteen osalta jätteen vieminen itse kunnalliseen jätekeräyspisteeseen oli yleisin toimintatapa.
Kaikki vapaa-ajan asunnon käyttöön liittyvät tiedustellut maksut (sähkö, talous- ja jätevesi, jätehuolto, yksityistie, pienvenesatama- ja laituri, kiinteistövero) olivat nousseet verrattuna Mökkibarometrin 2016 tuloksiin.

5.1. Kunto, ikä, pinta-ala ja majoituskapasiteetti

Vastanneista noin kolmannes (35 %) antoi vapaa-ajan asuntonsa arvosanaksi asteikolla 4 (erittäin huono) – 10 (erinomainen) 9 tai 10, ja noin kolmannes (34 %) arvosanan 8 (taulukko 9). Arvosanojen jakauma on lähes identtinen Mökkibarometrin 2016 tulosten kanssa. Niin ikään arvosanojen keskiarvoksi tuli 8,0, aivan Mökkibarometriä 2016 ja 2009 kyselyjen tapaan, Mökkibarometrissa 2004 keskiarvo oli 7,9. Vapaa-ajan asunnot näyttävät siis keskimäärin olevan varsin hyvässä kunnossa, eikä muutosta kunnossa näytä Mökkibarometriä perusteella juuri tapahtuneen.

Taulukko 9. Vapaa-ajan asunnon päärakennuksen kunnan arviointi (n=1275).

Arvosana	%; n
4=erittäin huono	1,3 %; n=17
5	2,1 %; n=26
6	8,2 %; n=104
7	19,3 %; n=246
8	33,8 %; n=431
9	24,2 %; n=309
10=erinomainen	11,1 %; n=142

Taulukossa 10 kuvataan kyselyyn vastanneiden vapaa-ajan asuntojen päärakennuksen ikäkauma. Kyselyssä vapaa-ajan asuntojen ikäprofiili on jonkin verran nuorempi kuin Tilastokeskuksen kokonaisaineiston vastaava tieto (taulukko 11).

Taulukko 10. Vapaa-ajan asunnon päärakennuksen rakennusvuosi (n=1275).

Rakennusvuosikymmen	%; n
1990-luvulla	19,0 %; n=242
1980-luvulla	15,3 %; n=195
1970-luvulla	15,2 %; n=194
2000-luvulla	13,0 %; n=166
1960-luvulla	11,5 %; n=147
2010-luvulla tai sen jälkeen	11,1 %; n=141
1940-luvulla tai sitä ennen	8,5 %; n=108
1950-luvulla	6,4 %; n=82

Taulukko 11. Kesämökkien lukumäärät ja osuudet rakennusvuoden mukaan (lähde: Tilastokeskus. Kuntien avainluvut).

Rakennusvuosi	Kesämökkien lukumäärä*	Kesämökkien osuus
Ennen vuotta 1950	67 223	13,1 %
1950–1959	39 850	7,8 %
1960–1969	67 548	13,2 %
1970–1979	93 232	18,2 %
1980–1989	81 762	16,0 %
1990–1999	73 424	14,3 %
2000–2009	48 915	9,6 %
2010–2014	20 042	3,9 %
2015–2019	12 452	2,4 %
Yhteensä	504 448	100 %

*Aineistossa ovat mukana Tilastokeskuksen rakennukset ja kesämökit -tilaston kesämökit, joiden rakennusvuosi oli tiedossa. Kesämökkien lukumäärä poikkeaa hieman Tilastokeskuksen kesämökkitilastossa olevien kesämökkien yhteismäärästä (511 901 kesämökkiä vuonna 2019).

Mökkibarometrin 2021 kyselyn tulosten mukaan vapaa-ajan asuntojen eri rakennusten keskimääräinen asuinpinta-ala oli noin 70 neliometriä ja mediaani 60 neliometriä. Vastaajia ohjeistettiin sisällyttämään asuinpinta-alaan vapaa-ajan asunnon eri rakennusten asuinpinta-alat yhteensä. Mökkibarometrissa 2016 keskimääräinen pinta-ala oli 74 ja Mökkibarometrissa 2009 73 neliometriä. Mökkibarometrissa 2004 tiedusteltiin ainoastaan päärakennuksen asuinpinta-ala, joten kyseinen tieto ei ole vertailukelpoinen myöhempien kyselyiden tuloksiin nähden.

Tilastokeskuksen rakennukset ja kesämökit -tilasto sisältää myös tiedot kesämökkien asuinpinta-aloista. Kyseiset tiedot eivät kuitenkaan sisällä lisärakennusten asuinpinta-aloja. Kyseisen Tilastokeskuksen kokonaisaineiston mukaan kaikkien maamme kesämökkien keskikoko vuonna 2019 oli 49 neliometriä eli neliötä (taulukko 12). Uudet kesämökit ovat pinta-alaltaan entistä suurempia. 2010-luvulla rakennettujen vapaa-ajan asuinrakennusten keskimääräinen pinta-ala oli 71 neliötä ja mediaani 65 neliötä. Vuosina 2000–2009 rakennettujen kesämökkien keskimääräinen pinta-ala oli 65 neliötä ja mediaani 57 neliötä. Keskikokoon lasketaan vapaa-ajan asuinrakennusten tai loma-asumiseen käytettävien rakennusten tiedossa olevat neliöt (noin 12 000 mökin pinta-ala on tuntematon). Suuret mökit ja vapaa-ajan asuinrakennukset kasvattavat jonkin verran keskikokoa, sillä mökkien neliöistä laskettu mediaani oli kaikkien mökkien osalta 41 neliötä. Kesämökeistä siis puolet oli pinta-alaltaan edelleen 41 neliöisiä tai sitä pienempiä. Suurten, vähintään 60 neliöisten, mökkien osuus kaikista vapaa-ajan asuinrakennuksista vuonna 2019 oli 26 prosenttia. Vuonna 1970 vähintään 60 neliöisten mökkien osuus mökkikannasta oli 15 prosenttia. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020a.)

Taulukko 12. Kesämökkit päärakennuksen asuinpinta-alan mukaan vuonna 2019 (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020a).

Pinta-alaluokka, m ²	Mökkien määrä	%
Mökkejä yhteensä	511 901	100,0
-19	45 318	8,9
20–39	183 006	35,8
40–59	139 568	27,3
60–79	67 516	13,2
80–99	32 730	6,4
100-	32 188	6,3
Tuntematon	11 575	2,3
Keskipinta-ala	49	.
Mediaani	41	.

Tämän kertaisen Mökkibarometrin 2021 kyselyn mukaan vapaa-ajan asuntojen majoituskapasiteetti kesäaikana oli 7 vuodepaikkaa niin keskiarvoltaan kuin mediaaniltaan, sama kuin Mökkibarometrissa 2016. 1–4, 5–6, 7–9 ja vähintään 10 vuodepaikkaa oli vapaa-ajan asunnoista karkeasti neljäsosassa kussakin (taulukko 13). Majoituskapasiteettiin pyydettiin laskemaan mukaan päärakennuksen lisäksi siihen liittyvät lisärakennukset, kuten aitta, saunamökki tms.

Taulukko 13. Vapaa-ajan asunnon majoituskapasiteetti (n=1275).

Vuodepaikkojen määrä	%; n
1–4 vuodepaikkaa	25,4 %; n=325
5–6 vuodepaikkaa	23,6 %; n=300
7–9 vuodepaikkaa	27,7 %; n=353
vähintään 10 vuodepaikkaa	23,3 %; n=297

5.2. Varustetaso

Nykyinen varustetaso

Taulukossa 14 esitetään eräiden varusteiden yleisyys vapaa-ajan asunnoissa. Varustelutaso on edelleen tiettyjen varusteiden suhteen parantunut, kun tuloksia verrataan aiempien Mökkibarometri-kyselyiden tuloksiin.

Jääkaapin osuus on Mökkibarometriin 2016 nähden pysynyt käytännössä samana, ja se on hyvin yleinen vapaa-ajan asunnon varuste 93 prosentin osuudellaan. Jääkaapin yleistyessä kylmäkellarit ovat vähentyneet.

Suihkut ovat Mökkibarometrissa 2004 lähtien selvästi yleistyneet. Kun suihku oli vapaa-ajan asunnon varusteena 17 prosentilla barometrissa 2004 ja 26 prosentilla barometrissa 2016, oli osuus jo 31 prosenttia tämän kertaisessa barometrissa 2021.

Suihkujen kaltainen kehitys on havaittavissa astianpesu- ja pyykinpesukoneiden yleisyydessä. Astianpesukone oli vapaa-ajan asunnoista 7 prosentilla barometrissa 2004, kun osuus oli 15 prosenttia barometrissa 2016 ja 20 prosenttia tämän kertaisessa barometrissa 2021. Pyykinpesukone oli 12 prosentilla vapaa-ajan asunnoista barometrissa 2004, 18 prosentilla barometrissa 2016 ja 21 prosentilla tämän kertaisessa barometrissa 2021.

Veneiden osuus on säilynyt käytännössä samana, noin neljässä viidesosassa (81 %). Television yleisyys vapaa-ajan asunnon varusteena ei ole enää yleistynyt, toisin kuin barometrissa 2004 barometriin 2016. Tämän kertaisessa barometrissa 2021 osuus oli 75 prosenttia. Kehitystä selittää digitalisaation eteneminen ja television korvaaminen muilla laitteilla eli ainakin älypuhelimella, tabletilla ja tietokoneella.

Mökkibarometrissa 2021 kysyttiin aiemmin Mökkibarometrissa tiedustellun internet-yhteyden osuuden sijaan kiinteän laajakaistan osuutta, sillä jonkinlainen internet-yhteys vähintään älypuhelimien kautta lienee jo valtaosalla vapaa-ajan käyttäjistä, ja kyseinen tai jokin vastaava mobiilivaruste ei kiinteästi liity yksinomaan vapaa-ajan varustukseen. Kiinteä laajakaista oli varusteena 8 prosentilla vapaa-ajan asunnoista.

Lisäksi aiempiin Mökkibarometreihin nähden uusina varusteina tiedusteltiin lieden, uunin ja postilaatikon yleisyyttä. Liesi oli 94 prosentilla, uuni 83 prosentilla ja postilaatikko 25 prosentilla vapaa-ajan asunnoista.

Lankapuhelimen yleisyyttä ei enää kartoitettu. Mökkibarometrin 2016 tuloksen mukaan lankapuhelin oli varusteena enää 2 prosentilla vapaa-ajan asunnoista.

Taulukko 14. Vapaa-ajan asuntojen varusteiden yleisyys (n=1275).

	%; n
Liesi	94,4 %; n=1204
Jääkaappi	93,3 %; n=1190
Uuni	82,8 %; n=1056
Vene	81,3 %; n=1037
Televisio	75,0 %; n=956
Suihku	31,1 %; n=396
Postilaatikko	24,9 %; n=318
Kylmäkellari	22,9 %; n=292
Pyykinpesukone	21,3 %; n=271
Astianpesukone	19,7 %; n=251
Kiinteä laajakaista	8,4 %; n=107

Käymälä

Ensisijaisena käymälänä yleisin (41 %) oli kompostikäymälä. Toiseksi yleisimpänä käymälänä oli tavallinen kuivikekäymälä, 32 prosentilla vastaajista. Vesivessa oli vajaalla neljänneksellä (23 %) ja sähkökuivakäymälä 2 prosentilla vastaajista. Muun käymälän ilmoitti ensisijaiseksi käymäläkseen 1,5 % vastaajista. Komposti- ja sähkökuivakäymälän yhteenlaskettu osuus on kasvanut jatkuvasti. Kun näiden yhteenlaskettu osuus vuonna 2021 oli 43 prosenttia, vastaava osuus Mökkibarometrissa 2016 oli 35 prosenttia. Barometrissa 2009 barometriin 2016 osuus oli

suhteellisesti kasvanut vielä enemmän eli 15 prosenttiyksikköä. Kun tavallinen kuivikekäymälä oli yleisin ensisijainen käymälätyyppi vielä barometrissa 2016, tämän kertaistessa barometrissa 2021 kompostikäymälä oli selkeästi tätä yleisempi. Tavallisen kuivikekäymälän osuus onkin tip-punut yli 10 prosenttiyksikköä. Vesivessan osuus on hieman kasvanut. Muun käymälän (n=19) yhteydessä mainittiin avovastauksena yleisimmin erotteleva käymälä, polttava käymälä, tai että käytössä on useampi eri vaihtoehto (yleensä kompostikäymälä ja vesivessa). Pari vastaajaa ilmoitti myös, että vessaa ei ole lainkaan. (taulukko 15.)

Taulukko 15. Vapaa-ajan asunnon ensisijaiset käymälättyypit (n=1275).

	%; n
Kompostikäymälä	40,8 %; n=520
Tavallinen kuivikekäymälä	31,9 %; n=407
Vesivessa	23,4 %; n=298
Sähkökuivakäymälä	2,4 %; n=31
Muu	1,5 %; n=19

Varustetason parantaminen

Reilu kolmasosa (38 %) vastanneista ilmoitti, että heidän vapaa-ajan asuntonsa varustusta oli parannettu ja vajaa kaksi kolmasosaa (61 %) ilmoitti, että varustusta ei ole parannettu viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana. Loppu vajaa prosentti ei osannut arvioida, oliko varustusta parannettu vai ei. Mökkibarometrin 2016 tulos oli varsin sama, sillä silloin 34 prosenttia vastanneista ilmoitti parantaneensa varustusta viimeisen 12 kuukauden aikana, ja 66 prosenttia vastasi, että eivät ole parantaneet varustusta.

Viidesosa (21 %) vastasi, että heidän vapaa-ajan asuntonsa varustusta on aikomus parantaa seuraavien 12 kuukauden aikana, noin kolmasosa (35 %) ilmoitti varustusta mahdollisesti parannettavan ja samoin noin kolmasosa (37 %) vastasi, ettei varustusta ole aikomus parantaa. Vajaa kymmenys (8 %) ei osannut sanoa, aiotaanko varustusta parantaa. Mökkibarometriin 2016 verrattuna aikomus parantaa vapaa-ajan asunnon varustusta oli selkeästi noussut, sillä barometrissa 2016 kyllä-vastanneiden osuus oli 14 prosenttia, mahdollisesti-vastanneiden osuus 30 prosenttia ja ei-vastanneiden osuus 40 prosenttia. Lisäksi barometrissa 2016 suurempi osa (16 %) vastaajista ei osannut sanoa, aikovatko he parantaa varustusta.

5.3. Sähköt ja lämmitys

Noin neljällä viidestä (79 %) vastanneesta oli vapaa-ajan asunnolla virtalähteenä verkkosähkö. Toiseksi yleisin virtalähde, 15 prosentilla vastanneista, oli aurinkopaneeli. Kymmenesosa käytti virtalähteenään generaattoria/aggregaattia. 7 prosentilla ei ollut sähkövirtaa saatavilla vapaa-ajan asunnolla. Muun sähkön ilmoitti virtalähteekseen noin prosentti vastaajista. Vastaja pystyi valitsemaan useamman kuin yhden virtalähdevaihtoehdon, ja osalla vapaa-ajan asunnoista olikin käytettävissä useampi virtalähde. Käytettävissä olevissa virtalähteissä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia Mökkibarometriin 2016 nähden. Mökkibarometriin 2009 aurinkosähkön osuus nousi selvästi, mutta ei enää Mökkibarometriin 2016 ja 2021 välillä. Muuten tulokset myös barometriin 2009 ja 2016 välillä olivat lähes samat. Entistä hieman pienemmällä osalla (barometrissa 2016 osuus 8,6 %) ei ole sähkövirtaa

saatavilla, ja entistä hieman suuremmalla osalla on verkkosähkö käytettävissä (barometrissa 2016 osuus 77,0 %). Niiden vapaa-ajan asuntojen, joissa on sähkövirta käytettävissä, osuus barometrissa 2004 oli kokonaislukuina 84 prosenttia, barometrissa 2009 90 prosenttia ja barometrissa 2016 91 prosenttia, ja tämän kertaisessa barometrissa 2021 siis 93 prosenttia. (taulukko 16.)

Taulukko 16. Vapaa-ajan asunnon virtalähteet (n=1275).

	%; n
Verkkosähkö	78,8 %; n=1005
Aurinkopaneeli	14,8 %; n=189
Generaattori / aggregaatti	10,1 %; n=129
Ei sähkövirtaa saatavilla	6,80 %; n=87
Muu sähkö	1,3 %; n=17

Muista virtalähteistä (n=17) yleisin oli tuulivoima (reilu neljäsosa avovastauksista), joka sai muista sähkön lähteistä eniten mainintoja myös Mökkibarometrin 2016 kyselyssä. Muut vastaukset liittyivät pääosin valmiisiin vastausvaihtoehtoihin tai olivat pikemminkin lämmitystapoja.

Lähes kaikissa vapaa-ajan asunnoissa oli joku lämmitystapa, ja monissa useampi kuin yksi. Uuni-, takka- tai kamiinalämmitys oli lähes yhdeksässä vapaa-ajan asunnossa kymmenestä (88 %). Toiseksi yleisin lämmitystapa oli suora sähkölämmitys, joka oli käytössä reilussa puolessa (53 %) vapaa-ajan asunnoista. Lämpöpumpun osuus lämmitystapana oli 28 prosenttia, ja sen osuus on reilusti kasvanut. Vielä Mökkibarometrissa 2009 osuus oli vain 5 prosenttia ja Mökkibarometrissa 2016 18 prosenttia. Jokin irrallinen lämmityslaitte oli 14 prosentilla vapaa-ajan asunnoista. Lämmitystapojen osuudet ovat Mökkibarometrissa 2021 säilyneet varsin samoina Mökkibarometriin 2016 nähden lukuun ottamatta lämpöpumpun selkeää yleistymistä. (taulukko 17.)

Taulukko 17. Vapaa-ajan asunnon lämmitystavat (n=1275).

	%; n
Uuni-, takka- tai kamiinalämmitys	87,7 %; n=1118
Suora sähkölämmitys	53,5 %; n=682
Lämpöpumppu	27,8 %; n=355
Jokin irrallinen lämmityslaitte	14,3 %; n=182
Jokin muu	3,8 %; n=49
Vesi- tai ilmakekuslämmitys	2,0 %; n=26
Ei kiinteää eikä irrallista lämmityslaitetta	0,5 %; n=7

Valmiiksi listattujen lämmitysvaihtoehtojen lisäksi oli mahdollista valita vaihtoehto "Jokin muu", ja kertoa, mistä lämmitysmuodosta on kyse. Tämän vaihtoehdon valitsi 4 prosenttia vastanneista. Suosituin muu ilmoitettu lämmitystapa oli öljy-, diesel- tai kaasulämmitys (noin kolmasosa vastanneista) ja toiseksi yleisin maalämpö (noin neljäsosa vastanneista). Muut vastaukset liittyivät pääosin valmiisiin vastausvaihtoehtoihin tai olivat epämääräisiä. Mökkibarometri

2016 -raportissa todettiin sen yhteydessä toteutetun kyselyn perusteella, että muiden lämmitysmuotojen kuten kaasun tai maalämmön käyttö on mökeillä harvinaista, mutta yleistynyt. Mökkibarometrin 2016 kyselyssä jonkin muun lämmitysmuodon valinneiden osuus oli 2,8 prosenttia, kun se oli nyt 3,8 prosenttia. Mökkibarometrissa 2009 osuus ei ollut prosenttiakaan.

40 prosentilla vapaa-ajan asunnoista oli ollut sähkölämmitys (peruslämpö) pysyvästi päällä talvena 2020–2021. Kolmasosalla (33 %) sähkölämmitys ei ollut ollut päällä, vaikka se olisi ollut mahdollista, ja reilulla neljäsosalla (27 %) tämä ei ollut edes mahdollista. Sähkölämmityksen pitäminen peruslämpönä päällä on kasvanut reilusti, sillä Mökkibarometrin 2016 tulosten mukaan sähkölämmitys (peruslämpö) oli päällä 32 prosentilla ja Mökkibarometrissä 2009 osuus oli vielä 5 prosenttiyksikköä barometrin 2016 osuutta pienempi. Osuuden kasvu näyttää liittyvän vapaa-ajan asunnon käytön lisääntymiseen. Mökkibarometrin 2021 tulosten perusteella vapaa-ajan asunnon käyttö on nimittäin lisääntynyt enemmän niissä vapaa-ajan asunnoissa, joissa lämmitys on ollut päällä, kun verrataan tätä ryhmää koko aineistoon tai niihin vapaa-ajan asuntoihin, joissa lämmitys ei ollut päällä, vaikka se olisi ollut mahdollista.

5.4. Vesihuolto

Ruoka-, juoma- ja pesuvesi

Noin puolessa (52 %) vapaa-ajan asunnoista sinne käyttöön tuleva ruoka- ja juomavesi tuotiin astioissa muualta, kolmasosassa (33 %) vesi tuli omasta tai naapurin kaivosta, noin viidesosassa (19 %) vesi saatiin vesilaitoksen tai vesiosuuskunnan verkostosta, ja 8 prosentissa vapaa-ajan asunnoista ruoka- ja juomavesi hankittiin järvestä, joesta, lähteestä tai merestä. Osalla vapaa-ajan asunnoista ruoka- ja juomaveden hankintatapoja oli useampi kuin yksi. 2 prosentissa vapaa-ajan asunnoista ruoka- ja juomavesi hankittiin muulla tavoin. Kaikki viimeksi mainittuun hankintatapaan liittyvät avovastaukset (n=23) kuuluivat jonkin valmiin listatun vastausvaihtoehdon kanssa samaan luokkaan (porakaivo, tuodaan muualta, vesijohtoverkosta, järvi/lähde tms.). Kaikkiaan ero Mökkibarometriin 2016 ei ollut kovin suuri.

Noin puolessa (49 %) vapaa-ajan asunnoista (mukaan lukien sauna) käyttöön tuleva pesuvesi otettiin järvestä, joesta, lähteestä tai merestä, reilussa kolmasosassa (36 %) omasta tai naapurin kaivosta ja noin viidesosassa (19 %) vesilaitoksen tai vesiosuuskunnan verkostosta. Noin 7 prosenttia käytti pesuvetenä muulla tavoin hankittua vettä. Suurin osa (59 %) viimeksi mainituista vastaajista käytti pesuvetenä sadevettä tai sulatettua lunta, tai toi veden muualta (25 %). Loput vastauksista liittyivät pääosin valmiiksi annettuihin vastausvaihtoehtoihin. Osassa vapaa-ajan asuntoja käyttöön tuleva pesuvesi otettiin useammasta kuin yhdestä luetellusta lähteestä. Verrattuna Mökkibarometriin 2016 pesuveden ottaminen järvestä, joesta, lähteestä tai merestä oli hieman pienentynyt (osuus 53 % Mökkibarometrissa 2016) ja pesuveden ottaminen vesilaitoksen tai vesiosuuskunnan verkostosta taas lisääntynyt (osuus 15 % Mökkibarometrissa 2016).

Jätevesien käsittely³

Kiinteistökohtaista jäteveden käsittelyä koskevaa lainsäädäntöä lievennettiin vuonna 2017. Haja-asutuksen jätevesien käsittelyä koskeva ympäristönsuojelulain muutos ja tämän kanssa samanaikaisesti voimaan tullut valtioneuvoston asetus talousjätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla eli hajajätevesiasetus määrittelevät puhdistustason, johon tulee päästä ympäristönsuojelullisesti herkillä alueilla 31.10.2019 mennessä. Näitä alueita ovat rannat, jos rakennus sijaitsee enintään 100 m vesistöstä tai merestä, sekä luokitellut pohjavesialueet. Muilla alueilla jätevesijärjestelmä pitää saattaa kuntoon viimeistään seuraavan suuren remontin yhteydessä. Tämäntyyppisiä remonteja ovat muun muassa vesikäymälän rakentaminen, muu vesi- ja viemärilaitteistoja koskeva luvanvarainen korjaustyö, jossa järjestelmä uusitaan tai korjataan kokonaisuudessaan, sekä rakennuksen rakentamiseen verrattavissa oleva rakennuslupaa edellyttävä korjaus- tai muutostyö. Vapaa-ajan asuntojen jäteveden käsittelyyn muutokset eivät vaikuta merkittävästi, sillä ne sijaitsevat yleisesti nimenomaan haja-asutusalueilla ja vesistön äärellä, ja puhdistusvaatimuksista on säädelty jo vuodesta 2004.

Puhdistusvelvoitteista on kolmenlaisia poikkeuksia: Vakituksen asunnon osalta ennen 9.3.1943 syntyneet omistajat ovat automaattisesti vapautettuja velvoitteista, mutta vapaa-ajan asuntoja tämä ei koske (YSL 238 §). Mikäli käytössä on kuivakäymälä ja muu vedenkäyttö on vähäistä, esimerkiksi vesi kannetaan pesupisteeseen, ei jätevettä tarvitse käsitellä (YSL 155 §). Käsittelyvaatimuksista on mahdollista hakea kunnasta harkinnanvaraista lykkäystä, jos järjestelmän kunnostus on asukkaalle taloudellisesti kohtuutonta tai jätevesien määrä on pieni (YSL 156 d §).

Myös kunnilla voi olla jätevesien käsittelyä koskevia tiukennuksia ympäristönsuojelumääräyksissä. Nämä määräykset tulee huomioida yhdessä lain ja asetuksen kanssa. Jätevesien käsittelyjärjestelmän uusinnassa tulee aina käyttää ammattitaitoista suunnittelijaa lupaprosessin yhteydessä.

Mökkibarometrin 2021 kyselyssä tiedusteltiin vapaa-ajan asunnon päärakennuksen sekä saunan tai vastaavan pesutilan jätevesien ensisijaista käsittelytapaa. Kysymyksenasettelu erosi Mökkibarometrissa 2016 siten, että barometrissa 2021 kysyttiin ensisijaista käsittelytapaa.

Lähes kolmasosalla (31 %) vastaajista vapaa-ajan asunnon päärakennuksen jätevesien ensisijainen käsittelytapa oli jätevesien johtaminen saostuskaivon kautta puhdistus-/imeytyskenttään. Reilulla neljänneksellä (26 %) se oli jätevesien heittäminen tai johtaminen pihalle tai metsään. Johtaminen vanhaan saostuskaivoon ensisijaisena käsittelytapana oli 15 prosentilla ja johtaminen tyhjennettävään umpisäiliöön 13 prosentilla vastaajista. Kunnan viemäriverkostoon jätevedet johti ensisijaisena käsittelytapanaan 5 prosenttia vastaajista. 9 prosenttia vastaajista ilmoitti ensisijaiseksi käsittelytavaksi jonkun muun. Suurin osa (noin neljäsosa) näistä vastaajista ilmoitti jätevesien käsittelytavaksi yhden tai useamman edellä mainituista käsittelytavoista. (taulukko 18.) Muissa vastauksissa mainittiin yleisimmin jätevesien menevän suodattimeen tai puhdistamoon (noin neljäsosa) tai, että jätevesiä ei syntynyt päärakennuksessa ollenkaan (vajaa viidesosa). Muita käsittelytapoja olivat lisäksi pääasiassa kivipesä (noin kymmenesosa) tai komposti (vajaa kymmenesosa). Mökkibarometrissa 2016 jätevesien johtaminen vanhaan saostuskaivoon (20 % vastanneista) oli jonkin verran yleisempää kuin Mökkibarometrissa 2021 (15 %).

³ Väliotsikon ”Jätevesien käsittely” alle ennen kyselytulosten esittelyä on tuottanut sisällön Kaakkois-Suomen ELY keskuksen johtava vesitalousasiantuntija Johanna Kallio. Kyseisen sisällön tuottamisessa on hyödynnetty lähdettä Kangas (2017).

Jätevesien heittäminen tai johtaminen pihalle tai metsään oli taas barometrissa 2021 (osuus 26 %) jonkin verran vähäisempää kuin barometrissa 2016, jolloin kyseisen käsittelytavan osuus oli 32 %.

Kyselyssä tiedusteltiin saunan tai vastaavan pesutilan jätevesien ensisijaista käsittelytapaa. Vastanneista 2,5 prosenttia (32 kpl) ilmoitti, ettei vapaa-ajan asunnolla ole saunaa eikä pesutilaa. Niistä, joilla oli sauna tai vastaava pesutila, 42 prosentilla vastaajista vapaa-ajan asunnon saunan tai vastaavan pesutilan jätevesien ensisijainen käsittelytapa oli jätevesien johtaminen maahan tai kivipesään. Noin kolmasosa (34 %) ilmoitti ensisijaiseksi käsittelytavaksi jätevesien johtamisen saostuskaivon kautta puhdistus-/imeytyskenttään. Lopusta neljäsosasta vastauksia selkeästi yleisin (12 %) käsittelytapa oli jäteveden johtaminen vanhaan saostuskaivoon. Yhteensä reilu kymmenesosa ilmoitti ensisijaiseksi käsittelytavaksi jäteveden johtamisen kunnan viemäriverkostoon, johtamisen tyhjennettävään umpisäiliöön tai jonkun muun käsittelytavan. (taulukko 18.) Tässäkin kohtaa esitettiin yleisimmin, vajaa kolmasosa vastaajista, että jätevedet menevät johonkin suodattimeen tai pienpuhdistamoon. Lisäksi osa vastauksista liittyi annettuihin vastausvaihtoehtoihin. Muutama vastaaja ilmoitti myös, että jätevesiä ei synny. Mökkibarometriin 2016 verrattuna suurin muutos oli tapahtunut jätevesien johtamisessa vanhaan saostuskaivoon, sillä barometrissa 2016 kyseisen käsittelytavan osuus oli 20 % eli barometrin 2021 osuutta (12 %) korkeampi. Barometrissa 2021 jätevesien johtaminen saostuskaivon kautta puhdistus-/imeytyskenttään (osuus 34 %) oli jonkin verran yleisempää kuin barometrissa 2016 (28 %).

Taulukko 18. Veden hankinta ja jätevesien käsittely (n=1275).

Juoma- ja ruokaveden hankintalähde	%; n
Tuodaan astioissa muualta	52,2 %; n=666
Omasta tai naapurin kaivosta	32,8 %; n=418
Vesilaitoksen tai vesiosuuskunnan verkostosta	18,9 %; n=241
Järvestä, joesta, lähteestä tai merestä	7,5 %; n=96
Muulla tavoin	1,8 %; n=23
Pesuveden hankintalähde (ml. sauna)	
Järvestä, joesta, lähteestä tai merestä	49,2 %; n=627
Omasta tai naapurin kaivosta	35,8 %; n=456
Vesilaitoksen tai vesiosuuskunnan verkostosta	18,5 %; n=236
Muulla tavoin	6,7 %; n=86
Päärakennuksen jätevesien ensisijainen käsittelytapa	
Johdetaan saostuskaivon kautta puhdistus- / imeytyskenttään	31,5 %; n=401
Heitetään / johdetaan pihalle tai metsään	26,4 %; n=336
Johdetaan vanhaan saostuskaivoon	15,4 %; n=197
Johdetaan tyhjennettävään umpisäiliöön	12,5 %; n=160
Jotenkin muuten	8,9 %; n=114
Johdetaan kunnan viemäriverkostoon	5,3 %; n=67
Saunan tai vastaavan pesutilan jätevesien ensisijainen käsittelytapa	
Johdetaan maahan tai kivipesään	40,7 %; n=519
Johdetaan saostuskaivon kautta puhdistus- / imeytyskenttään	33,3 %; n=425
Johdetaan vanhaan saostuskaivoon	11,6 %; n=148
Johdetaan kunnan viemäriverkostoon	4,4 %; n=56
Jotenkin muuten	4,3 %; n=54
Johdetaan tyhjennettävään umpisäiliöön	3,2 %; n=41
Ei saunaakaan eikä pesutilaa	2,5 %; n=32

5.5. Jätehuolto⁴

Jätehuollossa on tapahtunut viimeisten vuosien aikana paljon muutoksia. Jätteisiin liittyvä sääntely ja kierrätystavoitteet ovat kiristyneet uudistuneen EU-jätelainsäädännön myötä. Vuonna 2016 voimaan tulleen orgaanisen jätteen kaatopaikkakiellon jälkeen yhdyskuntajätteitä ei ole enää saanut sijoittaa kaatopaikoille vaan jätteet päätyvät energiahyödyntämiseen.

⁴ Luvun 5.5 alkuun ennen kyselytulosten esittelyä on tuottanut sisältöä Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) erikoistutkija Kati Pitkän.

Muutokset ovat vaikuttaneet myös maaseudun vakituisten asukkaiden ja kesämökkien jätehuoltoon.

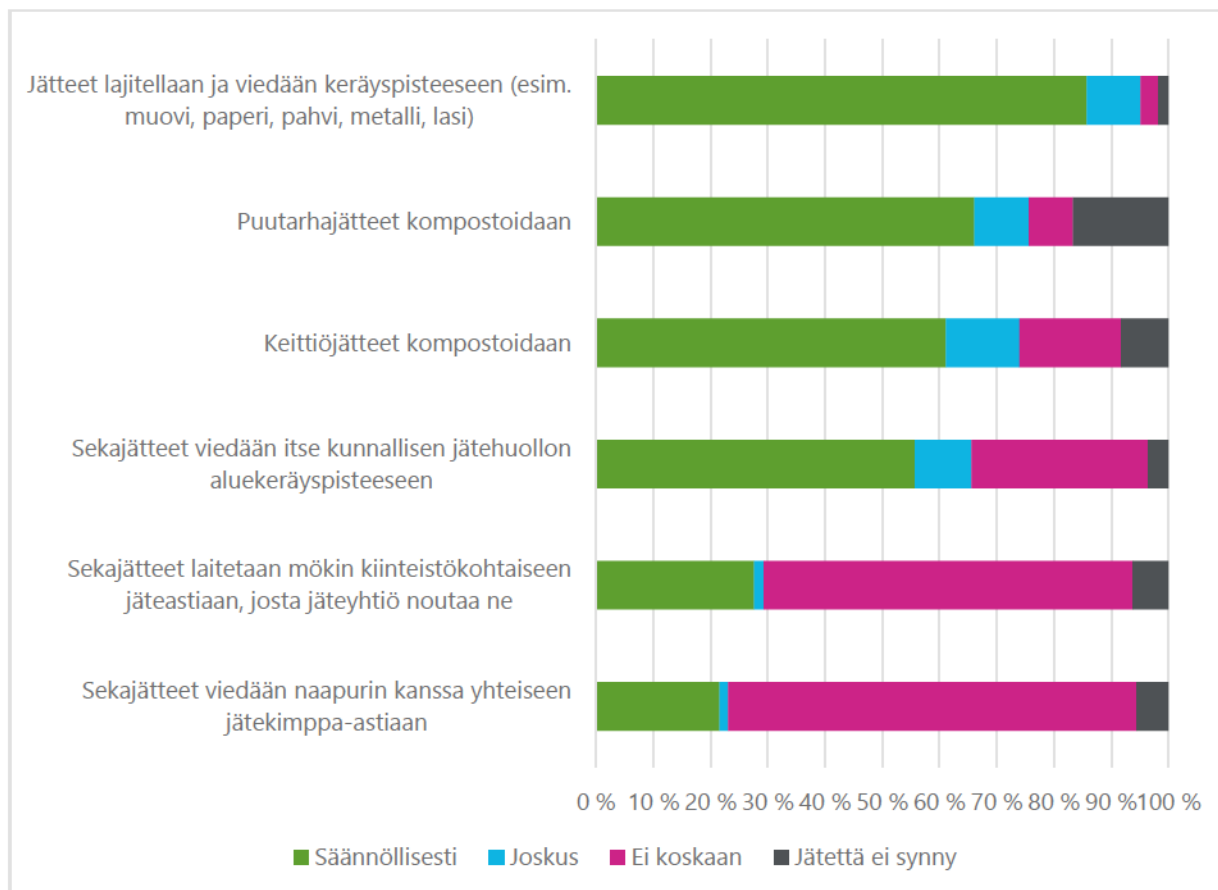
Jätelain mukaan kuntien velvollisuus on järjestää jätehuolto myös alueellaan sijaitseville kesämökeille, ja mökkiläiset ovat velvoitettuja liittymään kunnan jätehuoltojärjestelmään ja osallistumaan jätehuollon kustannuksiin kunnassa. Käytännössä jokaisella kesämökillä tulee olla kiinteistökohtainen jäteastia, yhteinen kimppu-astia naapureiden kanssa tai mökkiläiset voivat toimittaa sekajätteen kunnan järjestämiin alueellisiin keräyspisteisiin. Käytännöt vaihtelevat alueittain. Jätteiden kuljetuksen järjestää joko kunta (n. 65% kunnista) tai kiinteistönhaltija itse. Roskien kuljettaminen vakitukselle asunnolle on kiellettyä, sillä kesämökkien jätehuolto täytyy järjestää siinä kunnassa, jossa kesämökki sijaitsee.

Jätelaissa säädetään myös jätehuollon palvelutasosta ja jätteiden lajittelupisteiden saatavuudesta ja saavutettavuudesta. Tiukentuneet kierrätystavoitteet ovat lisänneet lajittelumahdollisuuksia myös mökkialueilla. Tuottajien vastuulla olevien lasi-, metalli-, pahvi- ja muovipakkausjätteiden lajittelupisteiden verkoston tulee kattaa koko maa.

Käynnissä olevassa jätelain uudistuksessa kotitalouksien erilliskeräystä tehostetaan entisestään tiukentamalla kuntien, jätteiden haltijoiden ja pakkausten tuottajien velvoitteita. Vuonna 2025 Suomessa tulee kierrättää 55 prosenttia yhdyskuntajätteestä ja vuonna 2035 65 prosenttia. Uudistus tulee kaksinkertaistamaan esimerkiksi muovipakkausjätteen lajittelupisteiden määrän.

Valtaosa, 86 prosenttia vastanneista, ilmoitti, että jätteet lajitellaan ja viedään keräyspisteeseen lajittelevansa jätteet ja vievänsä ne (esim. muovi, paperi, pahvi, metalli, lasi) säännöllisesti ja suurin osa lopuista vastanneista, että näin tehdään joskus. Puutarhajätteitä kompostoitii säännöllisesti kahdessa kolmasosassa (66 %) vapaa-ajan asunnoista ja sen lisäksi joskus 10 prosentissa vapaa-ajan asunnoista. Joka kuudennessa (17 %) asunnoista puutarhajätettä ei syntynyt, ja 8 prosentissa puutarhajätettä ei kompostoitu koskaan. Keittiöjätteiden kompostoiminen säännöllisesti (61 % vastanneista) ei ollut aivan niin yleistä kuin puutarhajätteiden kompostoiminen. Lisäksi suurempi osa kuin puutarhajätteiden kohdalla ei kompostoinut keittiöjätteitä koskaan (18 % vastanneista). (kuva 3.)

Sekajätteiden kohdalla yli puolet (56 %) vastanneista ilmoitti, että jätteet viedään itse kunnallisen jätehuollon aluekeräyspisteeseen säännöllisesti, ja joka kymmenes (10 %) toimi näin joskus. Lähes kolmannes (31 %) ilmoitti, että näin ei toimita koskaan, ja noin neljän prosentin mukaan sekajätettä ei syntynyt. Sekajätteiden osalta selkeästi harvinaisempaa oli laittaa jätteet mökin kiinteistökohtaiseen astiaan, josta jäteyhtiö noutaa ne. Näin toimi säännöllisesti reilu neljäsosa (28 %) ja joskus 2 prosenttia vastaajista. Vielä tätäkin harvinaisempaa sekajätehuollossa oli jätteiden vieminen naapurin kanssa yhteiseen jättekimppu-astiaan. Näin teki säännöllisesti reilu viidennes (22 %) vastaajista ja joskus 2 prosenttia vastaajista. Joitakin prosentteja vastanneista ilmoitti, että sekajätettä ei synny. Mainittujen annettujen vastausvaihtoehtojen lisäksi noin joka kahdeksannella (13 %) vastanneista oli käytössään myös jokin muu tapa hoitaa jätehuoltoa. (kuva 3.) Muihin jätteenkäsittelytapoihin liittyen annettiin 135 avovastausta. Näistä noin kahdessa kolmasosassa kerrottiin, että jätteet tai ainakin osa jätteistä viedään kotiin omaan tai esimerkiksi taloyhtiön keräysastiaan. Muutama vastaaja ilmoitti myös, että palavat roskat poltetaan, ja että jätteitä viedään suoraan kaatopaikalle. Muut avovastaukset liittyivät pitkälti muihin annettuihin vastausvaihtoehtoihin, ja yhteinen kimppu-astia saattoi naapurin sijaan olla esimerkiksi tiehoitokunnan kanssa.

Kuva 3. Vapaa-ajan asuntojen jätehuollon hoitaminen (n=1275).

Verrattuna Mökkibarometrin 2016 kyselyyn, vastausvaihtoehtoja jätehuoltoon liittyvissä kysymyksissä oli muokattu, mikä johtuu osaltaan edellä tämän luvussa 5.5 alussa mainituista jätehuollossa tapahtuneista muutoksista. Tämän vuoksi eri vuosien tulokset eivät ole suoraan vertailukelpoisia. Mökkibarometrin 2016 kyselyssä väitteen ”Jätteet viedään kunnallisen jätehuollon keräyspisteeseen” mukaisesti teki säännöllisesti 63 prosenttia vastaajista, joskus 24 prosenttia vastaajista ja ei koskaan 14 prosenttia vastaajista. Tämän kertaisessa Mökkibarometrin 2021 kyselyssä väitteen ”Sekajätteet viedään itse kunnallisen jätehuollon aluekeräyspisteeseen” mukaisesti taas teki säännöllisesti 56 prosenttia vastaajista, joskus 10 prosenttia vastaajista ja ei koskaan 31 prosenttia vastaajista. 4 prosenttia vastasi, että jätettä ei synny. On kuitenkin huomattava, että barometrin 2016 kyselyssä väittämä sisälsi jätteen ns. yleisesti, eli jätteet sisälsivät myös kierrätettävät jätteet kuten paperin, lasin ja metallin, kun tämän kertaisen barometrin 2021 kyselyn kyseisessä väittämässä tarkasteltiin ainoastaan sekajätettä.

Mökkibarometrin 2016 kyselyssä kunnallisen jätehuollon ilmoitettiin tyhjentävän kiinteistökohtaisen jäteastian reilussa kolmasosassa (35 %) vastauksia säännöllisesti, 3 prosentissa vastauksia joskus ja vajaassa kahdessa kolmasosassa (62 %) vastauksia ei koskaan. Tämän kertaisen Mökkibarometrin kyselyssä väitteen ”Sekajätteet laitetaan mökin kiinteistökohtaiseen jäteastiaan, josta jäteyhtiö noutaa ne” vastasi 28 prosenttia näin tehtävän säännöllisesti, 2 prosenttia joskus ja 64 prosenttia ei koskaan. 6 prosenttia vastasi, että jätettä ei synny.

5.6. Vapaa-ajan asunnon käyttöön ja ylläpitoon liittyvät maksut

Taulukossa 19 on esitetty vapaa-ajan asunnon käyttöön ja ylläpitoon liittyviä maksuja ja verrattu niitä Mökkibarometrin 2016 tuloksiin (maksut vuonna 2015). Maksut näyttävät kauttaaltaan nousseen euromääräisesti. Vuoden 2021 maksujen mediaanit ovat jokaisessa maksutyypissä keskiarvoa pienemmät.

Taulukko 19. Vapaa-ajan asunnon käyttöön ja ylläpitoon liittyvät maksut.

Maksutyyppi	Keskiarvo v. 2021, euroa vuodessa	Keskiarvo v. 2015, euroa vuodessa
Sähkömaksut	820 (n=858)	599
Talous- ja jätevesimaksut	221 (n=264)	162
Jätehuoltomaksut	82 (n=928)	77
Yksityistiemaksut	107 (n=740)	100
Pienvenesatama- ja laiturimaksut	203 (n=103)	190
Kiinteän laajakaistan käyttömaksut	202 (n=137)	ei kysytty
Kiinteistövero	332 (n=1086)	283

Neljä viidesosaa (80 %) vastasi, että heidän kotitaloutensa lisäksi kukaan muu ei osallistu heidän vapaa-ajan asuntonsa ylläpitoon liittyviin kustannuksiin ja mahdollisiin rakentamiseen ja kunnostukseen liittyviin kustannuksiin. Viidesosassa (20 %) kotitalouden lisäksi joku muu osallistui kyseisiin kustannuksiin.

Mainittujen käyttö- ja ylläpitomaksujen keskimääräinen kasvu merkitsee myös sitä, että niiden rahallinen määrä Suomessa kokonaisuudessaan kaikki vapaa-ajan asunnot huomioiden on selvästi noussut ottaen huomioon, että vapaa-ajan asuntojen määrä on Tilastokeskuksen kesämökkitalastoon pohjautuen hieman noussut Mökkibarometrin 2016 tilanteesta. Mökkibarometrissa 2016 muun muassa näistä maksuista laskettiin koko maan tasolle välittömiä ja välillisiä työllisyysvaikutuksia.

Vapaa-ajan asumisen taloudellisia vaikutuksia on tutkittu muutoinkin kuin Mökkibarometriin yhteydessä. Esimerkiksi Kujala ym. (2018) tarkastelivat Etelä-Savon vapaa-ajan asumisen aluetaloudellisia vaikutuksia nykytilanteessa ja tulevaisuuden skenaarioissa. Aluetaloudellisen vaikuttavuuden laskennan työvälineenä he käyttivät monialueellista ja -toimialaista yleisen tasapainon RegFin-simulointimallia. Yhtenä aineistona tutkimuksessa oli Mökkibarometri 2016 -kyselyaineisto. (Emt.)

6. Vapaa-ajan asunnon käyttö ja sen muutos

Nostoja luvusta:
Keskimääräinen vapaa-ajan asunnolla vietetty vuorokausimäärä oli kasvanut huomattavasti. Mökkibarometrissa 2021 yöpymisiä vuonna 2020 oli keskimäärin 103 vuorokautena, kun Mökkibarometrin 2016 mukaan vapaa-ajan asuntoa käytettiin keskimäärin 79 vuorokautta.
Vapaa-ajan asunnon käyttövuorokausien määrä on kasvanut jo aiemmin johdonmukaisesti Mökkibarometreissa. Tämänkertaista poikkeuksellisen voimakasta kasvua selittää osaltaan koronapandemia. Yöpymisten lisääntyminen oli erityisen voimakasta vuodesta 2019 vuoteen 2020: kasvua oli 14 vuorokautta. Suhteellisesti voimakkain kasvu oli maaliskuu- ja huhtikuussa.
Mökkibarometriin 2016 verrattuna yhä suurempi osa vapaa-ajan asuntojen omistajista uskoi vapaa-ajan asuntonsa käytön kasvavan edelleen seuraavien kolmen vuoden aikana
56 % vapaa-ajan asunnoista soveltui parhaiten kevät-, kesä- ja syyskäyttöön, 29 % ympärivuotiseen käyttöön ja 15 % vain kesäkäyttöön. Vapaa-ajan asunnon muuttamista ympärivuotiseen käyttöön soveltuvaksi tulevien kymmenen vuoden aikana suunnitteli ainakin jossain määrin 16 % vastaajista.
Parhaiten ympärivuotiseen käyttöön soveltuvilla vapaa-ajan asunnoilla keskimääräinen yöpymismäärä oli selkeästi korkein (150 vrk vuonna 2020) ja parhaiten vain kesäkäyttöön soveltuvilla vapaa-ajan asunnoilla selkeästi matalin (46 vrk vuonna 2020).
Vapaa-ajan asunnon käytön lisääntyminen viimeisen kolmen vuoden aikana sekä arvioitu lisääntyminen seuraavien kolmen vuoden aikana oli yleisempää niissä vapaa-ajan asunnoissa, jotka soveltuivat parhaiten ympärivuotiseen tai kevät-, kesä- ja syyskäyttöön, kuin niissä, jotka soveltuivat parhaiten vain kesäkäyttöön.
Toistuvasti vapaa-ajan asuntoa käyttäviä henkilöitä (huolimatta käytön määrästä) oli keskimäärin 4,7 mediaanin ollessa 4. Erilaisista laskentatavoista ja vapaa-ajan asunnon määritelmästä riippuen toistuvasti vapaa-ajan asuntoa käyttäviä voidaan Suomessa arvioida olevan 2,4–2,9 miljoonaa.
13 % vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että vapaa-ajan asunto aiotaan muuttaa vakituisesti asunnoksi seuraavien kymmenen vuoden sisällä.
Vain pieni osa (3 %) vastaajista ilmoitti vuokranneensa vapaa-ajan asuntoa viimeisten viiden vuoden aikana. Toisaalta vuokraaminen saattaisi jonkin verran yleistyä lähivuosina, sillä 4 % ilmoitti olevansa valmis ja 12 % ehkä valmis vuokraamaan vapaa-ajan asuntoaan seuraavien kolmen vuoden aikana. Osuudet ovat lähellä Mökkibarometrin 2016 tuloksia.

Vapaa-ajan asunnon soveltuvuus eri vuodenaikoihin

Hieman yli puolet (56 %) vastaajien vapaa-ajan asunnoista soveltui parhaiten kevät-, kesä- ja syyskäyttöön, 29 prosenttia ympärivuotiseen käyttöön ja 15 prosenttia vain kesäkäyttöön. Vuoden 2016 Mökkibarometrissa vapaa-ajan asuntonsa ympärivuotiseen käyttöön soveltuvaksi ilmoitti 34 prosenttia vastaajista. Mökkibarometriin 2016 verrattuna selkeästi suurempi osa ilmoitti vapaa-ajan asuntonsa soveltuvan parhaiten kevät-, kesä- ja syyskäyttöön, sillä kyseinen osuus Mökkibarometrissa 2016 oli 47 prosenttia. Vain kesäkäyttöön soveltuvien vapaa-ajan asuntojen osuus oli Mökkibarometrin 2016 tuloksesta (19 %) jonkin verran pienentynyt. Tämän kertaisessa Mökkibarometrissa 2021 tämän kysymyksen kohdalla kysyttiin, millaiseen käyttöön vapaa-ajan asunto parhaiten soveltuu, kun aiemmin oli kysytty ainoastaan, millaiseen käyttöön vapaa-ajan asunto soveltuu. Kysymyksenasettelulla voi mahdollisesti olla jonkinlainen vaikutus tulokseen.

Vapaa-ajan asunnon muuttamista ympärivuotiseen käyttöön soveltuvaksi suunniteltiin jossain määrin, sillä kysyttäessä aikomusta muuttaa vapaa-ajan asunto ympärivuotiseen käyttöön soveltuvaksi tulevien kymmenen vuoden aikana niiltä, joiden vapaa-ajan asunto ei vielä parhaiten sovellu ympärivuotiseen käyttöön (n=901), 3 prosenttia vastasi kyllä ja 13 prosenttia vastasi ehkä (10 % en osaa sanoa; 74 % ei).

Vapaa-ajan asunnon vuokraus

Vain pieni osa (3 %) vastaajista ilmoitti vuokranneensa vapaa-ajan asuntoa viimeisten viiden vuoden aikana (vrt. ei 97 %; en osaa sanoa 0,3%). Toisaalta vuokraaminen saattaisi jonkin verran yleistyä lähivuosina, sillä 4 prosenttia ilmoitti olevansa valmis vuokraamaan vapaa-ajan asuntonsa seuraavien kolmen vuoden aikana, ja 12 prosenttia olisi ehkä valmis vuokraamaan vapaa-ajan asuntoaan (vrt. ei 80 %; en osaa sanoa 4 %). Osuudet tulevaisuuden valmiudessa vuokrata vapaa-ajan asuntoa ovat lähellä Mökkibarometrin 2016 tuloksia.

Vapaa-ajan asunnon käytön muutokset

Mökkibarometrin kyselyssä tiedusteltiin vastaajan (omistaman) vapaa-ajan asunnon käytön muutoksia riippumatta käyttäjästä. Viimeisen kolmen vuoden aikainen vapaa-ajan asunnon käyttö sitä edeltäneisiin kolmeen vuoteen verrattuna oli vähentynyt noin joka kymmenennessä (11 %) vapaa-ajan asunnossa, pysynyt ennallaan noin kahdessa viidestä (44 %) vapaa-ajan asunnosta ja lisääntynyt noin kahdessa viidestä (44 %) vapaa-ajan asunnosta. Yksi prosentti vastaajista ei osannut kommentoida vapaa-ajan asuntonsa käytön muutosta (kuva 4). Tulos poikkeaa merkittävästi Mökkibarometrin 2016 kyselystä, sillä tuolloin vapaa-ajan asunnon käyttö oli vähentynyt viimeisen kolmen vuoden aikana 24 prosentilla, pysynyt ennallaan 42 prosentilla ja lisääntynyt 32 prosentilla vastanneiden vapaa-ajan asunnoista (2 % ei osannut sanoa). Siten Mökkibarometriin 2016 verrattuna selkeästi pienempi osa vastaajista arvioi vapaa-ajan asuntonsa käytön viimeisen kolmen vuoden aikana vähentyneen ja selkeästi suurempi osa käytön lisääntyneen. Mökkibarometrin 2021 kyselyssä vastaajia, joiden vapaa-ajan asunnon käyttö oli lisääntynyt, oli nelinkertainen määrä verrattuna vastaajiin, joiden vapaa-ajan asunnon käyttö oli vähentynyt.

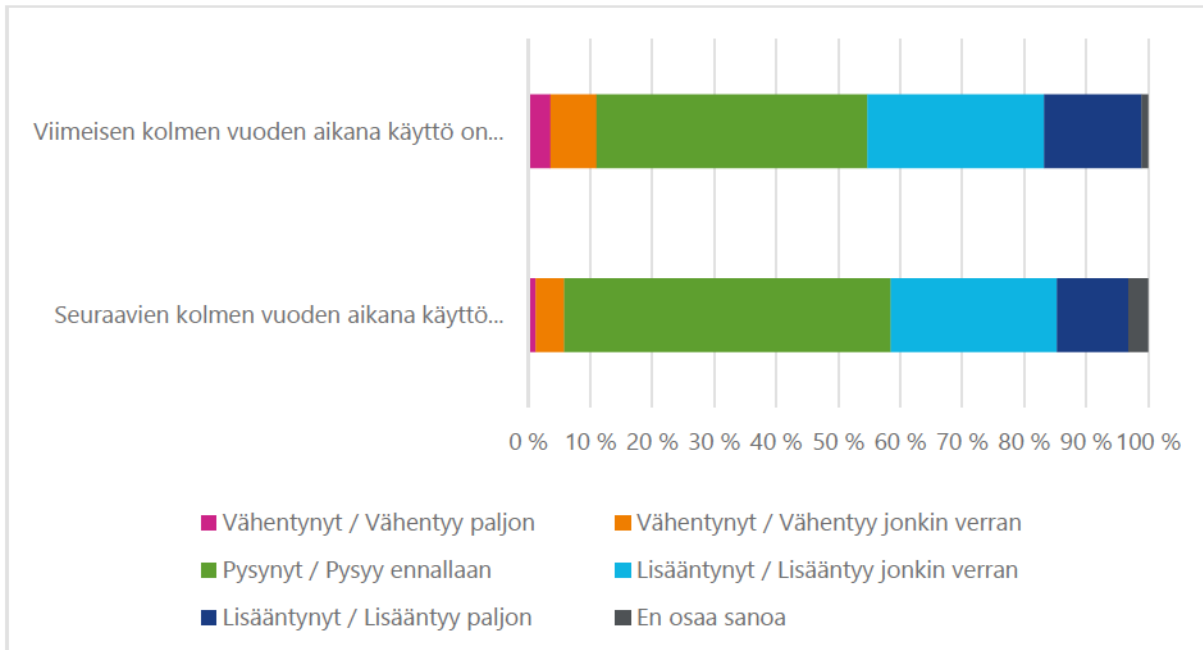
Kun viimeisen kolmen vuoden aikaista vapaa-ajan asunnon käytön muutosta tarkastellaan vapaa-ajan asunnon eri käyttösoveltuvuuksien mukaan, havaitaan selkeitä eroja. Käyttö oli viimeisen kolmen vuoden aikana pysynyt ennallaan reilussa puolessa (53 %) parhaiten vain kesäkäyttöön soveltuvista vapaa-ajan asunnoista, kun kyseinen osuus parhaiten kevät-, kesä- ja syyskäyttöön soveltuvien vapaa-ajan asuntojen osalta oli 45 prosenttia, ja parhaiten

ympärivuotiseen käyttöön soveltuvien vapaa-ajan asuntojen osalta 37 prosenttia. Vapaa-ajan asunnon käyttö oli toisaalta lisääntynyt selkeästi eniten (lisääntynyt jonkin verran tai lisääntynyt paljon) parhaiten ympärivuotiseen käyttöön soveltuvissa vapaa-ajan asunnoissa (osuus 54 % ko. vapaa-ajan asunnoista). Vastaava osuus parhaiten kevät-, kesä- ja syyskäyttöön soveltuvien vapaa-ajan asuntojen osalta oli 40 prosenttia ja parhaiten vain kesäkäyttöön soveltuvien vapaa-ajan asuntojen osalta 25 prosenttia. Vapaa-ajan asuntojen käytön väheneminen oli puolestaan yleisintä parhaiten vain kesäkäyttöön soveltuvissa vapaa-ajan asunnoissa (osuus 22 % ko. vapaa-ajan asunnoista). Vastaavat osuudet parhaiten ympärivuotiseen käyttöön sekä kevät-, kesä- ja syyskäyttöön soveltuvien vapaa-ajan asuntojen osalta olivat 8 prosenttia ja 9 prosenttia edellä mainitussa järjestyksessä. (kuva 5.)

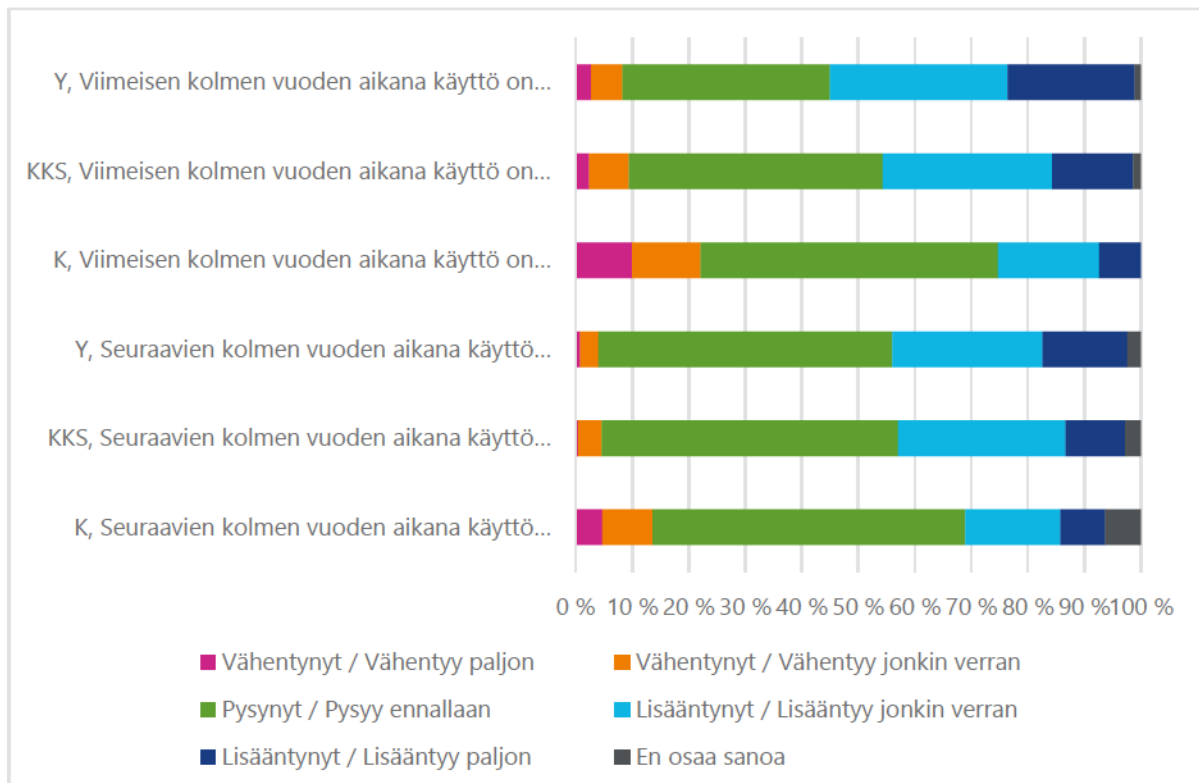
Mökkibarometriin 2016 verrattuna suurempi osa vastaajista niin ikään arvioi vapaa-ajan asuntonsa käytön lisääntyvän seuraavan kolmen vuoden aikana, ja pienempi osa arvioi käytön pysyvän ennallaan tai vähentyvän. Kun Mökkibarometrissa 2016 reilu neljännes (28 %) arvioi vapaa-ajan asuntonsa käytön lisääntyvän ja joka kymmenes (10 %) vähenevän yli puolen (57 %) arvioidessa käytön pysyvän ennallaan (5 % ei osannut sanoa), Mökkibarometrissa 2021 käytön arvioi lisääntyvän vastaajista yli kolmannes (38 %), vähenevän 6 prosenttia ja pysyvän ennallaan reilut puolet (53 %) vastaajista (3 % ei osannut sanoa) (kuva 4.).

Tarkasteltaessa arvioitua muutosta vapaa-ajan asunnon käyttömäärässä seuraavan kolmen vuoden aikana, havaitaan tässäkin yhteydessä selkeitä eroja vapaa-ajan asunnon käyttösoveltuvuuksien välillä. Reilut puolet vastanneista, ja varsin samoin osuuksin, arvioi käyttömäärän säilyvän ennallaan riippumatta siitä, soveltuuko vapaa-ajan asunto parhaiten ympärivuotiseen käyttöön, kevät-, kesä- ja syyskäyttöön tai vain kesäkäyttöön. Arvioidussa käytön lisääntymisessä ja vähentymisessä havaitaan kuitenkin selkeitä eroja. Parhaiten ympärivuotiseen (42 %) sekä kevät-, kesä- ja syyskäyttöön (40 %) soveltuvien vapaa-ajan asuntojen käytön arvioitiin seuraavan kolmen vuoden aikana lisääntyvän paljon tai jonkin verran huomattavasti useammin kuin parhaiten vain kesäkäyttöön soveltuvien vapaa-ajan asuntojen käytön (25 %). Vapaa-ajan asuntojen käytön arveltiin vähenevän selkeästi useammin parhaiten vain kesäkäyttöön soveltuvissa vapaa-ajan asunnoissa (14 %) kuin parhaiten ympärivuotiseen käyttöön tai kevät-, kesä- ja syyskäyttöön soveltuvissa vapaa-ajan asunnoissa (osuudet 4 % ja 5 % edellä mainitussa järjestyksessä). (kuva 5.) Myös Mökkibarometrissa 2016 havaittiin samansuuntainen ero kesäkäyttöön soveltuvien ja muiden vapaa-ajan asuntojen käyttäjien vastausten välillä.

Kaikkiaan tuloksista on nähtävissä, että vapaa-ajan asuntojen käyttö on kasvanut ja sen arvioidaan kasvavan.

Kuva 4. Vapaa-ajan asunnon käytön muutokset viimeisen kolmen vuoden aikana verrattuna tätä edeltäneeseen kolmeen vuoteen sekä arvioitu muutos tulevan kolmen vuoden aikana (n=1275).

Kuva 5. Vapaa-ajan asunnon käytön muutokset viimeisen kolmen vuoden aikana verrattuna tätä edeltäneeseen kolmeen vuoteen sekä arvioitu muutos tulevan kolmen vuoden aikana vapaa-ajan asunnon käyttösoveltuvuuden mukaan. Y=Ympärivuotinen käyttö, KKS= Kevät-, kesä- ja syyskäyttö, K=Vain kesäkäyttö (n=1275).

Käyttöaste ja käyttäjät

Vastaajilta tiedusteltiin kalenterivuosien 2019 ja 2020 yöpymisiä kuukausittain vapaa-ajan asunnolla. Kalenterivuonna 2019 keskimääräinen yöpymisvuorokausien määrä yhteensä oli 89,7 vuorokautta ja kalenterivuonna 2020 103,5 vuorokautta. Vuorokausimäärät olivat lisääntyneet huomattavasti verrattuna aiemmin toteutettujen Mökkibarometriksen kyselytuloksiin⁵. Mökkibarometrissa 2016 keskimääräinen vapaa-ajan asunnon käyttövuorokausimäärä lokaan alusta 2014 syyskuun loppuun 2015 oli 78,5 vuorokautta, joten vuonna 2019 kasvua vuoden Mökkibarometrin 2016 kyselyn, vuosille 2014–2015 ajoittuviin vuorokausiin nähden oli noin 15 prosenttia. Vuorokausimäärät olivat lisääntyneet myös kaikkina yksittäisinä kuukausina. Lisäksi vuosien 2019 ja 2020 välillä yöpymisten määrä oli noussut jokaisena kuukautena, ja koko vuoden tasolla kasvu oli niin ikään 15 prosenttia. Vuosien 2019 ja 2020 välillä kaikkein voimakkaimmin yöpymiset olivat suhteellisesti kasvaneet maalisi- ja huhtikuussa eli koronaepidemian alkuvaiheessa, ja absoluuttisesti eli vuorokausimäärillä mitattuna huhti- ja toukokuussa. (taulukko 20.)

Selkeästi eniten yöpymisiä on kesä-, heinä- ja elokuussa ja tämän jälkeen selvästi eniten touko- ja syyskuussa. Kaikkein vähiten yöpymisiä on tammi- ja helmikuussa. (taulukko 20.) Vuorokausimäärien suhde eri kuukausien välillä on ollut samankaltainen kaikissa Mökkibarometreissa.

Vertailtaessa vapaa-ajan asunnon käyttöastetta ja vapaa-ajan asunnon käyttösoveltuvuutta, voidaan odotetusti todeta, että parhaiten ympärivuotiseen käyttöön soveltuvien vapaa-ajan asuntojen käyttöaste on keskimäärin korkein (vuonna 2020 150,3 vrk) ja parhaiten vain kesäkäyttöön soveltuvien vapaa-ajan asuntojen käyttöaste matalin (vuonna 2020 45,9 vrk; vrt. kevät-, kesä- ja syyskäyttö vuonna 2020 89,8 vrk). Käytön kasvu on ollut vuosien 2019 ja 2020 välillä voimakkainta parhaiten ympärivuotiseen käyttöön soveltuvissa vapaa-ajan asunnoissa, keskimäärin 20,9 vuorokautta (16,2 %). Parhaiten kevät-, kesä- ja syyskäyttöön soveltuvissa vapaa-ajan asunnoissa muutos on vastaavasti ollut keskimäärin 11,4 vuorokautta (14,5 %) ja parhaiten vain kesäkäyttöön soveltuvissa vapaa-ajan asunnoissa 4,7 vuorokautta (11,3 %).

Eri taustamuuttujia tarkasteltaessa voidaan todeta myös, että vapaa-ajan asunnon käyttöaste on eläkeläisvastaajien vapaa-ajan asunnoissa (vuonna 2020 116,0 vrk) muita vastaajia (vuonna 2020 90,2 vrk) korkeampi. Käytön kasvu on kuitenkin vuosien 2019 ja 2020 välillä ollut lähes samansuuruinen, eläkeläisillä 13,1 vuorokautta ja muilla 14,6 vuorokautta. Siten Mökkibarometriin 2016 verrattuna alhaisemmalla eläkeläisten osuudella vastaajajoukossa on vapaa-ajan asunnolla vietettyä vuorokausimäärää alentava vaikutus. Kysely oli kotitalouskohtainen, joten on myös mahdollista, että vaikka itse kyselyyn vastaaja ei ollut eläkeläinen, joku muu kuin vastaaja itse on kotitaloudesta eläkkeellä. Lisäksi kysymyksenasettelussa ei otettu kantaa siihen, kuka vapaa-ajan asuntoa käyttää. Näin ollen on mahdollista, että edellä esitetyissä käyttövuorokausissa on mukana myös vapaa-ajan asunnon omistavan kotitalouden ulkopuolisia käyttäjiä (esim. sukulaisia).

⁵ Aiemmissa Mökkibarometreissa vuorokausi määriteltiin yli 12 tunnin mittaiseksi oleskeluksi vapaa-ajan asunnolla.

Taulukko 20. Yöpymisten määrä vapaa-ajan asunnolla kuukausittain kalenterivuosina 2019 ja 2020 (keskiarvo vapaa-ajan asuntoa kohden) sekä kuukausittainen vuorokausimäärän muutos vuosien 2019 ja 2020 välillä.

	2019	2020
Tammikuu	2,55 (n=1016)	2,80 (n=1041) +0,25 vrk
Helmikuu	2,47 (n=1012)	2,91 (n=1043) +0,44 vrk
Maaliskuu	3,74 (n=1033)	4,94 (n=1062) +1,2 vrk
Huhtikuu	5,67 (n=1066)	7,55 (n=1101) + 1,88 vrk
Toukokuu	9,07 (n=1130)	10,81 (n=1177) +1,74 vrk
Kesäkuu	14,15 (n=1162)	15,56 (n=1211) +1,41 vrk
Heinäkuu	17,83 (n=1173)	18,77 (n=1220) +0,94 vrk
Elokuu	13,89 (n=1166)	15,02 (n=1216) +1,13 vrk
Syyskuu	9,11 (n=1131)	10,40 (n=1172) +1,29 vrk
Lokakuu	5,81 (n=1086)	6,91 (n=1130) +1,1 vrk
Marraskuu	3,15 (n=1024)	4,08 (n=1066) +0,93 vrk
Joulukuu	3,14 (n=1020)	3,92 (n=1057) +0,78 vrk
Yhteensä koko vuosi*	89,66 (n=949)	103,45 (n=999) +13,79 vrk

* Käyttövurokausien summasta on jätetty pois ne vastaajat, joiden tiedot joidenkin kuukausien osalta olivat puutteelliset.

Kyselyn mukaan keskimäärin 10 eri henkilöä oli viettänyt vapaa-ajan asunnolla vähintään yhden yön vastaushetkestä laskien viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana. Luku on sama kuin Mökkibarometrin 2016 kyselyssä. Mökkibarometrin 2021 kyselyn vastausten mediaani oli 6 eli selkeästi keskiarvoa pienempi.

Joku vastaajan kotitaloudesta tai joku muu henkilö oli vastaajan arvion mukaan käyttänyt lyhytaikaisesti vapaa-ajan asuntoa vastaushetkestä laskien viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana 19,4 kertaa. Mediaani oli 5,0 kertaa eli selkeästi keskiarvoa pienempi. Mökkibarometrissa 2016 lyhytaikaisten käyntikertojen keskiarvo oli 23,7 eli jonkin verran suurempi kuin Mökkibarometrissa 2021, mutta toisaalta pidempiaikainen käyttö yöpymisillä mitattuna oli selkeästi vähäisempää.

Vuoden 2021 kyselyn ohjeistuksessa lyhytaikaiseksi käyttökerraksi määritettiin oleskelu vapaa-ajan asunnolla ilman yöpymistä. Mukaan ei laskettu ”kyläilyjä” – toisin sanoen sitä, että esimerkiksi naapuri kävisi kahvilla mökin isäntätalouden tai jonkun muun siellä jo ollessa. Mökkibarometrin 2016 kyselyssä lyhytaikaiseksi käyntikerraksi taas määriteltiin alle puoli vuorokautta kestänyt oleskelu vapaa-ajan asunnolla. On mahdollista, että erot ohjeistuksessa vaikuttavat jossain määrin tuloksiin.

Toistuvasti vapaa-ajan asuntoa käyttäviä (huolimatta käytön määrästä) oli keskimäärin 4,7 mediaanin ollessa 4. Mökkibarometrin 2016 kyselyssä tiedusteltiin, kuinka moni henkilö käyttää vapaa-ajan asuntoa pysyvästi, huolimatta käytön määrästä. Tällaisia henkilöitä oli keskimäärin 3,9.

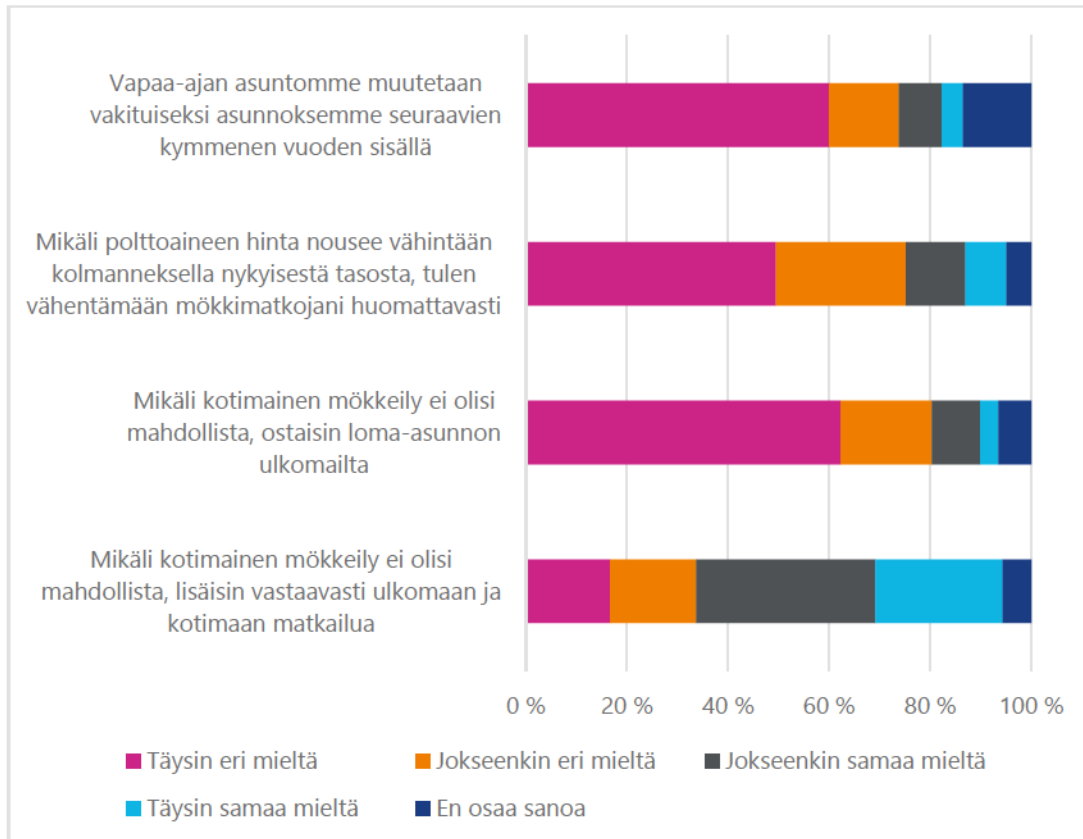
Kyselyn väittämiä vapaa-ajan asumisen tulevaisuudesta käytöstä

Mökkibarometrin 2021 kyselyssä esitettiin vastaajille neljä mökkeilyä ja vapaa-ajan asuntoa koskevia väittämiä aiempien barometrien tapaan (kuva 6). Ensimmäisenä arvioinnin kohteena oli vapaa-ajan asunnon muuttaminen vakituiseksi asunnoksi. 13 prosenttia vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että vapaa-ajan asunto aiotaan muuttaa vakituiseksi asunnoksi seuraavan kymmenen vuoden sisällä. Täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa oli 74 prosenttia vastaajista, ja loput vastaajista eivät osanneet sanoa. Verrattuna Mökkibarometrin 2016 kyselyyn väittämää oli muutettu, sillä viimeksi väittäminen oli "Vapaa-ajan asuntonne tulee säilymään seuraavat 10 vuotta perinteisenä kesämökinä, jossa peruslämpöä ei pidetä pysyvästi päällä talvella." Tällöin barometrissa todettiin kyselyn vastausten perusteella, että ainakin noin puolet mökeistä näyttäisi säilyvän seuraavat 10 vuotta kesämökeinä ilman pysyvää peruslämmön ylläpitoa talvella.

Toisena arvioinnin kohteena oli polttoaineen hinnan nousun vaikutus mökkeilyyn. Mikäli polttoaineen hinta nousisi vähintään kolmanneksella nykyisestä tasosta, noin viidesosa (samaa mieltä ja jokseenkin samaa mieltä vastanneiden osuus yhteensä 20 %) vastaajista tulisi vähentämään mökkimatkojaan huomattavasti (kuva 6). Osuus on kasvanut jonkin verran Mökkibarometrissa 2016, jossa se oli 14 prosenttia. Vastausten jakauma eri vaihtoehtojen välillä on kuitenkin muuten varsin samankaltainen edellisen Mökkibarometrin 2016 kyselyn kanssa.

Kolmantena arvioinnin kohteena oli loma-asunnon osto ulkomailta, mikäli kotimainen mökkeily ei olisi mahdollista. 13 prosenttia (samaa mieltä ja jokseenkin samaa mieltä vastanneiden osuus yhteensä) ostaisi loma-asunnon ulkomailta, mikäli kotimainen mökkeily ei olisi mahdollista (kuva 6). Osuus on hieman kasvanut verrattuna Mökkibarometriin 2016, jossa osuus oli 10 prosenttia, mutta kaikkiaan tulos tämän väittämän suhteen on varsin samankaltainen barometrin 2016 kanssa.

Neljäntenä arvioinnin kohteena oli ulkomaan ja kotimaan matkailun lisääminen, mikäli kotimainen mökkeily ei olisi mahdollista. 60 prosenttia (samaa mieltä ja jokseenkin samaa mieltä vastanneiden osuus yhteensä) lisäisi ulkomaan ja kotimaan matkailua, mikäli kotimainen mökkeily ei olisi mahdollista (kuva 6). Tulos on sama kuin Mökkibarometrissa 2016, mutta nyt väittämän kanssa täysin samaa mieltä oli jonkin verran suurempi osuus vastaajista ja vastaavasti jossain määrin samaa mieltä jonkin verran pienempi osuus vastaajista. Toisaalta väittämän kanssa eri mieltä olleiden vastaajien osuus oli jonkin verran kasvanut suhteessa Mökkibarometriin 2016, sillä silloin väittämän kanssa oli ollut eri mieltä 28 prosenttia ja nyt 34 prosenttia. Syynä saattaa olla koronapandemian aiheuttamat vaikutukset matkailuun ja myös matkailukäyttämiseen jatkossa. En osaa sanoa -vastanneiden osuus oli nyt selkeästi pienempi kuin Mökkibarometrissa 2016 (nyt 6 %, barometrissa 2016 13 %).

Kuva 6. Väittämiä vapaa-ajan asumisen tulevaisuuden käytöstä (n=1275).

Nuoret ja mökkeily tulevaisuudessa

Nuoret aikuiset mökkeilijöinä 2030 -selvityksen mukaan yleisellä tasolla mökkeilyn suosio maassamme näyttää pitävän pintansa myös tulevaisuudessa, eikä uusien sukupolvien kohdalla ei ole havaittavissa tässä poikkeusta. Kyseinen selvitys toteaa, että myös muissa lähteissä on päädytty vastaavaan tulokseen: nuoret aikuiset arvioivat mökkeilynsä kasvavan vuoteen 2030 mennessä. Mökkeilyn myönteistä kehitystä puoltavat paikkaan sitomattoman työn kasvu, liikenneyhteyksien ja tietoliikenneyhteyksien parantuminen, mökkien korjaaminen ja varustetason nousu, mökkien uudisrakentaminen ja tuhansien vakinaisten asuntojen ennakoitu muuttuminen vapaa-ajan asuinkäyttöön. (Saaristoasiain neuvottelukunta & Finnish Consulting Group FCG 2017.)

Pitkäsen ym. (2014) tutkimuksen tulokset taas osoittavat, että, vaikka nuorilla ei olisikaan vanhempien ikäluokkien kaltaista kokemusta maalla asumisesta, heille on kertynyt lapsuudesta saakka kokemusta vapaa-ajan asumisesta maaseudulla. Tämä taas tukee vapaa-ajan asumisen ilmiön jatkuvuutta yhteiskunnassamme. Siten tutkimus päättyy väittämään, että kiinnostus vapaa-ajan asumiseen ei ole laskemassa kaupungistuneiden sukupolvien myötä, vaan vapaa-ajan asumisella tulee myös tulevaisuudessa olemaan merkittävä rooli nykyisten nuorten vapaa-ajan vietossa. (Pitkänen ym. 2014.) Ylipäätään nuorten suhtautuminen maaseutuun on jopa yllättävän myönteistä ja identiteetti monipaikkainen. Kaupunkilaisidentiteetti on vahvin nuorilla kaupunkilaisilla, mutta heistäkin 13 prosenttia kokee itsensä maalaisiksi, 31 prosenttia sekä että, ja vain 54 prosenttia kokonaan kaupunkilaiseksi (Pyysiäinen & Vihinen 2020).

7. Työelämä ja vapaa-ajan asunto

Nostoja luvusta:

Työssäkäynti työpaikalla vapaa-ajan asunnolta käsin oli työpäivillä mitattuna laskenut viimeisen 12 kuukauden aikana selvästi Mökkibarometriin 2016 verrattuna. Koronapandemialla lienee selvä ja suora vaikutus tulokseen, sillä kyselyn toteutushetkeä edeltävät 12 kuukautta olivat koronan vallitsemaa aikaa ja etätyösuosituksia/-määräyksiä asetettiin laajalti.

Vakituisen ja vapaa-ajan asunnon etäisyys vaikuttaa merkittävästi siihen, käydäänkö vapaa-ajan asunnolta töissä työpaikalla. Niillä vastaajilla (työssäkäyvät ja yrittäjät), joiden kotitaloudesta joku oli käynyt viimeisen 12 kuukauden aikana vapaa-ajan asunnolta työpaikalla, etäisyys vapaa-ajan ja vakituisen asunnon välillä oli selkeästi pienempi kuin niillä, joiden kotitaloudesta ei ollut käyty vapaa-ajan asunnolta käsin työpaikalla. Toisaalta on oletettavaa, että työpaikka sijaitsee lähempänä vakituista asuntoa kuin vapaa-ajan asuntoa.

Koronapandemian aiheuttama voimakas etätyöaalto on näkynyt vapaa-ajan asunnoilla. Kyselyn toteutushetkellä, maaliskuussa 2021, kyselyyn vastanneista työssäkävivistä 25 % teki etätöitä vapaa-ajan asunnolta käsin. Etätöitä vapaa-ajan asunnolta tehneiden osuus niistä työssäkävivistä, joille etätöitä oli mahdollista, oli 43 %, kun vastaava osuus Mökkibarometrissa 2016 (vuoden 2015 tilanne) oli 7 %. Lisäksi 64 % oli halukkaita ja 24 % mahdollisesti halukkaita lisäämään etätöitä vapaa-ajan asunnolta käsin.

Koronapandemian pidemmän aikavälin vaikutuksen paitsi työssäkäyntiin vapaa-ajan asunnolta, etätöihin vapaa-ajan asunnolta myös täysin paikkariippumattomaan työskentelyyn näemme myöhemmin.

Vallinnut koronapandemian aikainen tilanne on ollut hyvin poikkeuksellinen työssäkäynnin näkökulmasta. Näkyvin muutos lienee ollut voimakas etätöyöhön siirtyminen, jollaista tuskin moni olisi voinut kuvitella. Lehtonen ja Kotavaara (2021) tutkivat koronapandemian aikaista ihmisten liikkuvuutta ja nettomuuttoliikettä mobiiliseurantadatalla sekä kuukausittaisilla kunnittaisilla nettomuuttoliiketilastoilla, joita mallinnettiin aikasarja-analyysillä. Tehdyt havainnot viittaavat siihen, että aluekehityksen väestöä keskittävät nykytrendit voivat ainakin tilapäisesti muuttua digitalisaation sekä etä- ja joustotyön yleistyessä. (Emt.)

Työssäkäynti vapaa-ajan asunnolta

Reilu viidesosa (22 %) vastanneista ilmoitti, että joku heidän kanssaan samaan kotitalouteen kuuluvista oli käynyt töissä vapaa-ajan asunnolta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana. Osuus on hieman korkeampi kuin Mökkibarometrissa 2016 (18 %). Toisaalta myös työssäkävien vastaajien osuus (34 %) oli hieman korkeampi kuin Mökkibarometrissa 2016 (30 %). Sen sijaan työpäivien määrä (15,9 työpäivää, n=414) oli laskenut selvästi verrattuna Mökkibarometriin 2016 26,2 työpäivää). Koronallapandemialla lienee selvä ja suora vaikutus tulokseen, sillä juuri kyselyn toteutushetkeä edeltävät 12 kuukautta olivat koronan vallitsemää aikaa ja etätyösuosituksia/-määräyksiä asetettiin laajalti.

Vakituisen ja vapaa-ajan asunnon etäisyys vaikuttaa merkittävästi siihen, käydäänkö vapaa-ajan asunnolta töissä työpaikalla. Niillä vastaajilla (vastanneet työssäkäyvät ja yrittäjät huomioiden), joiden kotitaloudesta joku oli käynyt työpaikalla vapaa-ajan asunnolta käsin viimeisen 12 kuukauden aikana, etäisyys vapaa-ajan ja vakituisen asunnon välillä oli selkeästi pienempi (keskiarvo 59 km), kuin niillä vastaajilla, joiden kotitaloudesta ei ollut käyty työpaikalla vapaa-ajan asunnolta (keskiarvo 142 km). On oletettavaa, että työpaikka sijaitsee lähempänä vakituista asuntoa kuin vapaa-ajan asuntoa. Vapaa-ajan asunnolta tehtävän etätöyön tulevaisuuden kannalta on mielenkiintoista, että Maaseutubarometrin 2020 mukaan etäyrittäjyys kiinnostaa suomalaisia, sillä peräti 34 prosenttia kansalaisista ilmaisi kiinnostuksensa maaseutuun linkittyvään monipaikkaiseen yrittäjyyteen (Vihinen & Ovaska 2020).

Etätöyönteko vapaa-ajan asunnolta

Työolobarometrin mukaan vuonna 2019, siis ennen koronan alkua, reilu kolmannes eli 36 prosenttia palkansaajista oli tehnyt etätöyötä viimeisen 12 kuukauden aikana joko säännöllisesti tai satunnaisesti Enemmistö, vajaat kaksi kolmasosaa (63 %) palkansaajista ei ollut tehnyt etätöyötä laisinkaan ennen koronaa. Yleisenä trendinä etätöyö on yleistynyt vuosi vuodelta. Kun vuonna 2015, eli Mökkibarometrin 2016 kyselyn toteutusajankohtana, etätöyötä ei ollut tehnyt ollenkaan 74 prosenttia palkansaajista, osuus oli 63 prosenttia vuonna 2019. (Keyriläinen 2021.)

Työolobarometrin mukaan kaikkiaan noin neljännes (24 %) niistä palkansaajista, jotka eivät olleet tehneet etätöyötä ennen koronaa, olivat koronan seurauksena alkaneet tehdä etätöyötä. Sitä yhteensä noin puolet (48 %) palkansaajista oli tehnyt etätöyötä vuonna 2020, kun osuus oli reilu kolmasosa (36 %) vuonna 2019. Tämä vastasi Tilastokeskuksen tekemää aikaisempaa arviota (Sutela 2020), jonka mukaan noin puolet eli hieman yli miljoona palkansaajaa siirtyi etätöyöhön koronan seurauksena vuonna 2020. Toisaalta 86 prosenttia niistä palkansaajista, jotka tekivät etätöyötä jo ennen koronaa viikoittain, kuukausittain tai satunnaisesti, kertoi tehneensä etätöyötä aiempaa useammin koronatilanteesta johtuen. (Keyriläinen 2021.)

Reilu neljäsosa (28 %) Mökkibarometrin 2021 kyselyyn vastanneista ilmoitti, että joku heidän kanssaan samaan kotitalouteen kuuluvista oli tehnyt etätöyötä vapaa-ajan asunnolla viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana. Osuus on reilusti korkeampi kuin Mökkibarometrin 2016 kyselyssä (10 %). Tämän kertaisessa barometrissa 2021 etätöyön tekeminen oli jonkin verran

yleisempää kuin vapaa-ajan asunnolta työssä käyminen. Etätyöpäivien määrä (keskiarvo 15,6 työpäivää, n=529) oli kasvanut noin kolmanneksen Mökkibarometrissa 2016 (keskiarvo 11,7 työpäivää).

Vastaajien joukossa oli kuitenkin vähemmän niitä, jotka olivat itse tehneet etätöitä vapaa-ajan asunnolla, noin joka kahdeksas (12 %) kaikista vastaajista ja neljäsosa (25 %) työssäkäyvistä; reilu puolet vastanneista ei käynyt töissä. Etätöitä tehneistä noin kaksi kolmasosaa (64 %) kertoi olevansa halukas ja noin neljäsosa (24 %) ehkä halukas tekemään enemmän etätöitä vapaa-ajan asunnolla.

Kun tarkastellaan pelkästään niitä vastaajia, jotka tekivät etätöitä tai joille etätyönteko voisi olla mahdollista (n=367), etätöitä tehneiden osuus oli kuitenkin jopa 43 prosenttia. Osuus oli moninkertaistunut Mökkibarometrin 2016 tulokseen verrattuna, jolloin vastaava etätöitä tehneiden osuus oli 7 prosenttia.

Noin kuudesosa (16 %) kaikista vastaajista ja kolmasosa 34 % työssä käyvistä kertoi, ettei tee etätöitä vapaa-ajan asunnollaan tällä hetkellä, vaikka mahdollisesti voisi. Myös näiden vastaajien myötä etätyön tekeminen vapaa-ajan asunnoilla voisi lisääntyä, sillä heistä vajaa kolmannes (31 %) kertoi olevansa halukas ja reilu kolmasosa (38 %) ehkä olevansa halukas tekemään etätöitä vapaa-ajan asunnolla. Mökkibarometrissa 2016 vastaavassa työssä käyvien ryhmässä reilulla kolmanneksella (35 %) oli vähintään varauksellista kiinnostusta etätöihin (ilman muuta ja saattaisi olla hyvä ratkaisu -vaihtoehtoon vastanneiden osuus yhteensä).

Verrattuna Mökkibarometrin 2016 tulokseen etätyön teko vapaa-ajan asunnolta on huomattavasti kasvanut ja yleistynyt sekä etätöitä tekevien etätyöpäivien määrällä että etätöitä tekevien osuudella mitattuna. Lisäksi halukkuus tehdä etätöitä on voimakkaasti kasvanut. On hyvin oletettavaa, että korona on voimakkaasti muuttanut kiinnostusastetta etätöitä kohtaan myös jatkossa.

Etätyön tekeminen ei ole kuitenkaan kaikille mahdollista. Viidesosa (20 %) kaikista vastaajista ja 41 prosenttia työssäkäyvistä kertoi, ettei heidän työssään voi tehdä etätöitä. Lisäksi noin puolet (51 %) vastanneista ilmoitti, ettei ole työssä. Näiden yhteenlaskettu osuus (71 %) on selkeästi suurempi kuin Mökkibarometrissa 2016 (63 %).

Kun tarkastellaan kyselyyn vastanneiden työssäkäyvien vakituisen asunnon ja vapaa-ajan asunnon välisen keskimääräisen etäisyyden vaihtelua sen mukaan, oliko joku vastaajan kotitalouteen kuuluva henkilö tehnyt etätöitä vapaa-ajan asunnolla (viimeisen 12 kuukauden aikana) vai ei, ryhmien välistä vaihtelua ilmenee jonkin verran. Ensin mainitussa ryhmässä (kotitaloudet, joissa etätöitä on tehty) vakituisen asunnon ja vapaa-ajan asunnon välinen keskimääräinen etäisyys oli 131 kilometriä ja toisessa ryhmässä (kotitaloudet, joissa etätöitä ei ole tehty) vastaava etäisyys oli 103 kilometriä.

Paikkariippumaton työ

Edellä selvitettiin sekä työssäkäyntiä (työpaikalle) vapaa-ajan asunnolta, että etätyöntekoa vapaa-ajan asunnolta. Yksi työelämään ja työntekoon liittyvä ilmiö on paikkariippumaton työ, joka poikkeaa etätyöstä siten, että paikkariippumattomassa työssä työtehtävää ei ole lainkaan sidottu kiinteään työpisteeseen. Etätyössä sen sijaan työtä tehdään nimensä mukaisesti etäältä varsinaisesta työpisteestä. (Kotavaara ym. 2020.)

Paikkariippumattomuuden kehittyminen on yksi mahdollinen työperäisen, monipaikkaisen asumisen kehittymiseen vaikuttava tekijä. Useiden työtehtävien vapautuminen aika- ja

paikkasidonnaisuudesta voi olla mahdollista tietotekniikan nopean kehittymisen ansiosta. Paikkariippumattomasta työstä ei ole saatavilla tilastotietoa, mutta ilmiön yleisyydestä voidaan saada käsitys tarkastelemalla päivittäin etätöitä tekevien lukumäärän kehitystä. (Kotavaara ym. 2020, 72.) Kotavaara ym. (emt.) puhuvat näistä etätöläisistä potentiaalisina täysipäiväisinä paikkariippumattomina. Ennen koronaa vuonna 2019 päivittäin etätöitä tekeviä oli 3 prosenttia palkansaajista, kun vuonna 2012 osuus oli 2 prosenttia (Keyriäinen 2021).

Nähtäväksi jää, millainen pidemmän aikavälin vaikutus koronapandemialla on paitsi työssäkäyntiin vapaa-ajan asunnolta, etätöihin vapaa-ajan asunnolla myös täysin paikkariippumattomaan työskentelyyn. Ennen koronapandemiaa toteutetussa Maaseutubarometrissa 2020 suomalaiset uskoivat, että heistä yhä useammalla on maaseudulla sijaitseva vapaa-ajan asunto, useampi asuu maaseudulla pääasiallisesti tai ajoittain, useammilla on omistuksia maaseudulla ja entistä useampi tekee osin tai pääasiassa työtä maaseudulla (Pyysiäinen & Vihinen 2020). Kyseisen barometrin tulos tukee sitä, että työnteko tavalla tai toisella maaseudulla – missä vapaa-ajan asunnot valtaosin sijaitsevat – kiinnostaa.

8. Suhde vapaa-ajan asunnon sijaintikuntaan

Nostoja luvusta:

Vapaa-ajan asunnon käyttäjän ja sijaintikunnan suhteella on monia merkityksiä, kuten monipaikkaisuus, vapaa-ajan asukkaiden huomioiminen osana alueiden väestörakennetta ja alueiden kehittäminen. Yksi keskeisimpiä kysymyksiä on kaksoiskuntalaisuus.

Mökkibarometrin 2021 kyselytulosten perusteella tietoisuus mökkiläistoimikunnan olemassaolosta vapaa-ajan asunnon sijaintikunnassa ei ole kovin korkealla tasolla. Se, tulisiko mökkiläistoimikuntaa olla, jakoi mielipiteitä, mutta suurin osa ei osannut ottaa kantaa puoleen tai toiseen.

Ulkokuntalaisten vapaa-ajan asukkaiden osallistuminen paikallisyhteisön toimintaan ei ole aktiivista. Kyselyssä annetuista vaihtoehdoista selkeästi yleisintä oli osallistuminen asukas-toimintaan, talkoisiin tai paikallisyhteisön tapahtumiin, mutta näihinkin osallistui edes joskus vain noin neljä kymmenestä, ja suurin osa ei näihinkään aktiivisesti.

Kaksoiskuntalaisuus jakoi voimakkaasti mielipiteitä. Toisaalta suuri osa ei ottanut asiaan kantaa puoleen tai toiseen. Jonkin verran enemmän oltiin myönteisellä kuin kielteisellä kannalla. Tulos on yhdenmukainen Mökkibarometrin 2016 kanssa.

Suurin osa, noin kuusi kymmenestä kannatti mökkien ja niiden lisärakennusten rakentamista koskevan säännösten ja ohjauksen keventämistä. Noin viidesosa oli kielteisellä kannalla, ja loppu noin viidesosa ei osannut ottaa kantaa asiaan. Ulkokuntalaisten ja kuntalaisten väliset vastausjakaumat ovat lähelläään toisiaan. Mökkibarometrin 2016 tilanteesta ulkokuntalaisten kanta säännösten ja ohjauksen keventämiseen oli muuttunut hieman kielteisemmäksi, mutta edelleen selkeä enemmistö oli keventämisen kannalla.

Vapaa-ajan asukkaiden suhteella vapaa-ajan asuntonsa sijaintikuntaan on moniakkin merkityksiä. Yksi tähän suhteeseen olennaisesti vaikuttava tekijä sekä vapaa-ajan asukkaita toisistaan erottava tekijä on tietysti se, sijaitseeko vapaa-ajan asukkaan vakituinen ja vapaa-ajan asunto samassa kunnassa vai ei. Kuitenkin suhteeseen vapaa-ajan asunnon sijaintikuntaan vaikuttavat monet muutkin tekijät kuten se, miten etäällä vakituinen ja vapaa-ajan asunto sijaitsevat toisistaan ja täten muun muassa se, miten riippuvaisia vapaa-ajan asukkaat ovat vapaa-ajan asuntonsa kunnan ja sen lähiseudun tarjoamista palveluista ja puitteista.

Suhde vapaa-ajan asunnon sijaintikuntaan kytkeytyy myös muun muassa keskusteluun monipaikkaisuudesta ja vapaa-ajan asukkaiden huomioimisesta osana alueiden väestörakennetta ja alueita kehitettäessä. Taustalla on myös keskustelu yhdestä keskeisestä monipaikkaisuuden osa-alueesta eli kaksoiskuntalaisuudesta. Alasalmi ym. (2020, 100) määrittelevät kaksoiskuntalaisuuden niin, että ”henkilöllä on tarve saada useamman kunnan ja muiden palvelutarjoajien palveluja sekä osallistua ja vaikuttaa kunnan ja yhteisönsä toimintaan oleskellessaan työn, opiskelun tai vapaa-ajan perusteella muussa kuin kotikunnassaan”. Kyseisessä Alasalmen ym. (2020) raportin johtopäätöksissä esitetään lisäksi, että kaksoiskuntalaisuutta kuvaa paremmin termi monipaikkaisuus, joka nykyisin onkin jo vakiintunut ilmaus ja käytännössä korvannut kaksoiskuntalaisuuden, joka taas on käsitteenä ja näkökulmana suppea ja sitoo keskustelun kuntarajoihin. (Katso tarkemmin ehdotuksista monipaikkaisuuden huomioon ottamisesta suunnittelussa ja päätöksenteossa: Millaista monipaikkaisuutta Suomeen 2018.)

Kuntalakiin vuonna 2018 tehdyn muutoksen myötä kyseisessä laissa otetaan huomioon monipaikkaisuus siten, että selvitetään asukkaiden ja kunnassa säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteitä ennen päätöksentekoa. Siten monipaikkaisuus on nyt huomioitu lainsäädännössä (Alasalmi ym. 2018).

Mökkiläisten vaikuttamismahdollisuudet mökkikunnassa ovat joka tapauksessa rajalliset, sillä mökkiläisellä ei ole äänioikeutta eikä vaalikelpoisuutta mökkikunnassaan, jollei hän ole myös mökkikuntansa asukas. Mökkiläisten vaikuttamismahdollisuudet myös vaihtelevat kunnittain. Mökkibarometrissa 2016 todetaan, että muun muassa mökkiläistoimikunta ja kaksoiskuntalaisuus voivat olla mahdollisia vaihtoehtoja vapaa-ajan asukkaiden osallistumiseen ja osallistamiseen vapaa-ajan asuntonsa sijaintikunnan asioihin. (Mökkibarometri 2016.)

Mökkiläistoimikunnat voivat toimia mökkiläisten tarpeiden tiedonvälittäjinä, tehdä esityksiä ja aloitteita kunnan päättävälle toimielimille sekä toimia linkkinä kuntalaisten, kyläläisten, kylätöimikuntien ja mökkiläisten välillä. Mökkiläistoimikunta toimi Mökkibarometrin 2016 mukaan tuolloin muutamassa kymmenessä eli vain pienessä osassa kaikkia kuntia. (Mökkibarometri 2016.)

Mökkibarometrissa 2021 vastaajilta tiedusteltiin, onko heidän vapaa-ajan asuntonsa sijaintikunnassa mökkiläistoimikuntaa kunnan ja mökkiläisten yhteydenpitovälineenä. 13 prosenttia vastasi, että mökkiläistoimikunta on, 38 prosenttia vastasi, että ei ole ja lähes puolet (49 %) eivät osanneet sanoa. Tietoisuus mökkiläistoimikunnan mahdollisesta olemassaolosta vapaa-ajan asunnon sijaintikunnassa ei siis ole kovin korkealla tasolla.

Kaikista vastanneista vajaan viidesosan (19 %) mielestä mökkiläistoimikunta tulisi olla kunnan ja mökkiläisten yhteydenpitovälineenä, reilun viidesosan (22 %) mielestä sellaista ei tulisi olla, ja yli puolet (59 %) ei osannut ottaa asiaan kantaa. Mökkibarometrissa 2016 sama kysymys esitettiin ainoastaan ulkokuntalaisille mökkiläisille. Verrattaessa Mökkibarometrin 2021 ulkokuntalaisten vastauksia Mökkibarometrin 2016 tuloksiin, mökkiläistoimikuntaa kannattaneiden osuus barometrissa 2021 oli selkeästi laskenut, sillä osuus oli 23 prosenttia barometrissa 2021 ja 31 prosenttia barometrissa 2016. Kielteisellä kannalla olleiden osuus oli säilynyt käytännössä

ennallaan (19 prosenttia barometrissa 2021 ja 20 prosenttia barometrissa 2016), mutta en osaa sanoa -vastanneiden osuus oli noussut reilusti osuuden oltua 50 prosenttia barometrissa 2016 ja jo 59 prosenttia barometrissa 2021. Näyttää siltä, että mökkiläistoimikunta tunnetaan entistä heikommin, mikä taas voi selittää toimikuntaa kannattavien osuuden laskua.

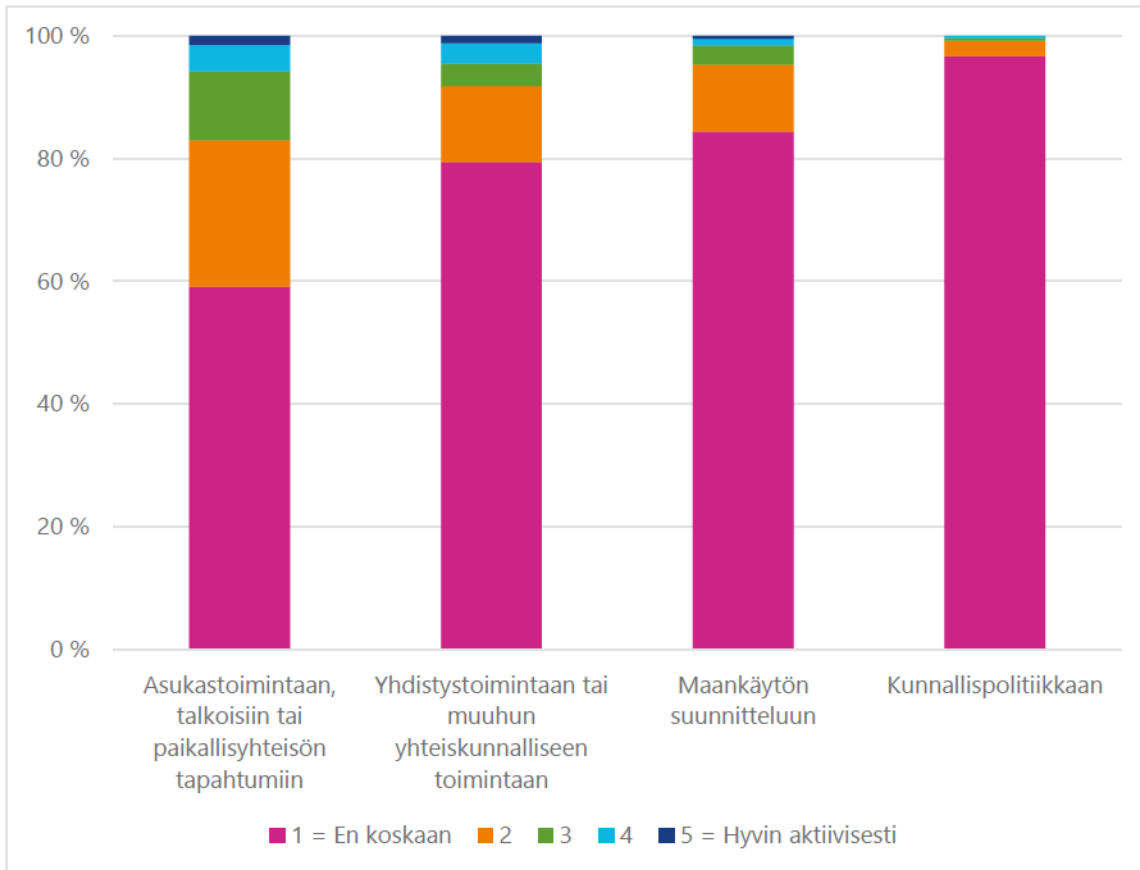
Kun verrataan Mökkibarometrin 2021 vastauksia paikkakuntalaisten ja ulkopaikkakuntalaisten mökkiläisten välillä, paikkakuntalaiset mökkiläiset suhtautuvat mökkiläistoimikunnan olemassaoloon selkeästi kielteisemmin, sillä ainoastaan 14 prosenttia heistä oli mökkiläistoimikunnan olemassaoloon kannalla ja 27 prosenttia kielteisellä kannalla.

Monipaikkaisuuden tunnistaminen voi muuttaa tilannetta jatkossa. Maaseutubarometriin 2020 vastanneista suomalaisista 74 prosenttia oli täysin tai osittain sitä mieltä, että maaseutua tulisi kehittää ensisijaisesti maaseudun asukkaiden tarpeiden pohjalta (Pyysiäinen & Vihinen 2020). Vaikuttaa siltä, että osa-aikaiset asukkaat nähdään edelleen muina kuin maaseudun varsinaisina asukkaina. Toisaalta samassa tutkimuksessa 81 prosenttia vastaajista näki, että maaseutua tulisi kehittää koko Suomen voimavarana (Emt.).

Osallistuminen paikallisyhteisön toimintoihin

Vastaajilta tiedusteltiin asteikolla 1 (En koskaan) – 5 (Hyvin aktiivisesti) osallistumisaktiivisuutta tiettyihin paikallisyhteisöihin toimintoihin heidän vapaa-ajan asuntonsa sijaintikunnassa. Tässä yhteydessä tarkastellaan ulkokuntalaisten vastauksia eli nimenomaan ulkokuntalaisten osallistumisaktiivisuutta.

Annetuista vaihtoehdoista yleisintä oli osallistuminen asukastoimintaan, talkoisiin tai paikallisyhteisön tapahtumiin, jossa ei koskaan -vastanneiden osuus oli pienin eli 59 prosenttia ja vastausvaihtoehdon 3–5 valinneiden osuus suurin eli 17 prosenttia. Toiseksi yleisintä osallistuminen oli yhdistystoimintaan tai muuhun yhteiskunnalliseen toimintaan, jossa ei koskaan -vastanneiden osuus oli 79 prosenttia ja vastausvaihtoehdon 3–5 valinneiden osuus 8 prosenttia. Maankäytön suunnittelussa ei koskaan -vastanneiden osuus oli 84 prosenttia ja vastausvaihtoehdon 3–5 valinneiden osuus 5 prosenttia. 97 prosenttia ulkokuntalaisista ei osallistunut koskaan kunnallispolitiikkaan. (kuva 7.)

Kuva 7. Ulkokuntalaisten mökkiläisten osallistuminen paikallisyhteisön toimintoihin (n=788).

Kaksoiskuntalaisuus

Kyselyssä kaksoiskuntalaisuus määriteltiin siten, että mökkiläisillä olisi mökkikunnassa samat palvelujen saanti-, ääni- ja vaalikelpoisuusoikeudet kuin vakinaisilla asukkailla, ja jossa osa mökkiläisen maksamista kunnallisveroista kohdentuisi mökkikunnalle. Kaikkiaan kaksoiskuntalaisuus jakoi voimakkaasti mielipiteitä, ja toisaalta suuri osa ei ottanut asiaan kantaa puoleen tai toiseen.

Reilu kolmannes (39 %) ulkokuntalaisista mökkiläisistä oli sitä mieltä, että Suomessa tulisi toteuttaa kaksoiskuntalaisuus. Noin neljäsosan (24 %) mielestä kaksoiskuntalaisuutta ei tulisi toteuttaa. Loppu reilu kolmasosa (37 %) ei osannut sanoa. Tulos on yhdenmukainen Mökkibarometrin 2016 kanssa.

Toisin kuin Mökkibarometrissa 2016, mielipidettä kaksoiskuntalaisuudesta kysyttiin myös mökkeilijöiltä, joilla oli vapaa-ajan asunto ja vakituinen asunto samassa kunnassa. Näistä reilu kolmasosa (36 %) kannatti ja noin viidesosa (19 %) vastusti kaksoiskuntalaisuutta. Loput puolet (50 %) ei osannut sanoa.

Maaseutubarometri 2020 kysyi, tulisiko maaseudulla osa-aikaisesti asuvien oikeuksia alueensa palveluihin vahvistaa. Tämä sai 64 prosenttia kannatuksen suomalaisilta, eikä sitä vastustanut osittain tai täysin kuin ainoastaan 9 prosenttia vastaajista. (Pyysiäinen & Vihinen 2020.)

Rakentamisen säännöstö ja ohjaus

Enemmistön (61 %) mielestä mökkien ja niiden lisärakennusten rakentamista koskevaa säännöstöä ja ohjausta tulisi keventää, kun taas vajaan viidesosan (18 %) mielestä näitä ei tulisi keventää. Reilu viidesosa (21 %) ei osannut ottaa kantaa asiaan. Mökkibarometrissa 2016 tämä kysymys osoitettiin ainoastaan heille, joiden vapaa-ajan ja vakituinen asunto sijaitsivat eri kunnissa. Tällöin 65 prosenttia oli säännöstön ja ohjauksen puolella, 13 prosenttia oli kielteisellä kannalla ja loput 22 prosenttia ei osannut ottaa kantaa asiaan. Mökkibarometrissa 2021 ulkokuntalaisten mökkiläisten osuudet vastaavassa järjestyksessä olivat 61, 19 ja 20 prosenttia, joten kanta säännöstön ja ohjauksen keventämiseen oli muuttunut hieman kielteisemmäksi, mutta edelleen selkeä enemmistö oli keventämisen kannalla. Kun Mökkibarometrin 2021 tulosta verrataan ulkopaikkakuntalaisten ja paikkakuntalaisten mökkiläisten välillä, kanta säännöstön ja ohjausten keventämiseen oli varsin samankaltainen.

Maaseutubarometrin 2020 tuloksissa suomalaiset olivat voimakkaasti sitä mieltä, että ihmisillä on oltava oikeus asua siellä missä he haluavat: peräti 85 % vastaajista oli täysin tai samaa mieltä väittämän kanssa. Vastaavasti haja-asutusalueille rakentamisen rajoittamisesta ei ollut täysin tai osittain samaa mieltä kuin 17 prosenttia suomalaisista (Pyysiäinen & Vihinen 2020).

9. Palvelut ja tavarat

Nostoja luvusta:

Palvelut ovat keskimäärin etäänntyneet edelleen kauemmas vapaa-ajan asukkailta. Esimerkiksi vapaa-ajan asunnolta päivittäistavarakauppaan oli nyt keskimäärin 13,2 kilometriä, kun se Mökkibarometrissa 2016 oli 12,9 kilometriä. Keskiarvoetäisyys taajamaan, jossa on muitakin kauppoja kuin vähittäistavarakauppa (Mökkibarometrin 2016 kyselyssä käytetty termiä ruokakauppa), oli nyt 19,1 kilometriä, kun vastaava etäisyys Mökkibarometrissa 2016 oli 17,4 kilometriä.

Palveluihin oltiin kuitenkin suhteellisen tyytyväisiä siltä osin kuin niitä oli käytetty tai se oli saatavilla, lukuun ottamatta julkista liikennettä. Tulos on samansuuntainen Mökkibarometrin 2016 kanssa, jolloin niin ikään julkiseen liikenteeseen oltiin eniten tyytymättömiä.

Kaikkien kyselyssä tiedusteltujen palvelujen ja puitteiden yhteenlaskettu keskiarvo tyytyväisyyden suhteen oli ulkokuntalaisten mökkeilijöiden osalta 3,7 asteikolla 1 (Erittäin tyytymätön) – 5 (Erittäin tyytyväinen). Vapaa-aikaan ja harrastuksiin liittyvät palveluiden keskiarvo oli 3,9, liikkumisen 3,1, kauppojen ja ravintolan 3,7, puhelinyhteyden ja langattoman internet-yhteyden toimivuuden 3,9, kunnallisten palveluiden 3,8 ja mökkitalkkaripalveluiden 3,3. Liikkumiseen liittyvien palveluiden sisällä taksipalvelut sai arvosanaksi 3,4, ja julkisen liikenteen arvosana oli kaikista palveluista ja puitteista alhaisin eli 2,7.

Vapaa-ajan asumiseen liittyvistä palveluista eniten kiinnostusta oli ostaa lumen aurausta, korjaus- ja rakennustöitä sekä puiden kaatoa ja polttopuiden tekoa vapaa-ajan asunnon sijaintikunnasta tai sen naapurikunnasta seuraavan vuoden aikana.

Ulkokuntalaiset vapaa-ajan asukkaat hankkivat päivittäistavaransa selvästi useimmissa tapauksissa vapaa-ajan asunnon sijaintikunnan kaupasta, yli puolet vastanneista vähintään kerran viikossa. Muiden tavaroiden osalta yleisimpiä hankintakanavia olivat suunnilleen samoin osuuksin vapaa-ajan asunnon sijaintikunnan ja vakituisen asunnon sijaintikunnan kauppa. Vakituisen asunnon sijaintikunnan kauppa käytetään päivittäistavaroiden ja muiden tavaroiden hankinnassa selvästi useammin silloin kun vakituisen ja vapaa-ajan asunnon välinen etäisyys on pienempi. Vapaa-ajan asunnon sijaintikunnan kaupan kohdalla vastavaa eroa ei ole havaittavissa.

Rahamäärällisesti tarkasteltuna reilu puolet ulkokuntalaisten vapaa-ajan asukkaiden kotitalouksista arvioi hankkivansa vapaa-ajan asunnollaan käytetyistä päivittäistavaroista suurimman osan vapaa-ajan asunnon sijaintikunnasta (vastausasteikko: 1 Ei mitään lähiseudulta – 5 Kaikki lähiseudulta, vastausvaihtoehdon 4 tai 5 valinneet). Rakentamiseen ja kunnostamiseen liittyvissä tavaroissa ja palveluissa vastaava osuus oli puolet ja muissa tavaroissa ja palveluissa jonkin verran alle puolet.

9.1. Palveluiden saavutettavuus

Toteutettujen Mökkibarometriä perusteella mökkiläisten matkat palveluihin ovat jatkuvasti pidentyneet. Myös tämän kertainen Mökkibarometri 2021 osoittaa, että palvelut ovat edelleen etäännyneet lisää. Keskiarvoetäisyys taajamaan, jossa on muitakin kauppoja kuin vähittäistavarakauppa (Mökkibarometrin 2016 kyselyssä käytetty termiä ruokakauppa), oli 19,1 kilometriä Mökkibarometrissa 2021, kun vastaava etäisyys Mökkibarometrissa 2016 oli 17,4 kilometriä. Kyseisten barometriä välillä, barometrissa 2016 barometriin 2021, etäisyys päivittäistavarakauppaan oli kasvanut 12,9 kilometristä 13,2 kilometriin, terveyskeskukseen 19,7 kilometristä 20,8 kilometriin, kirjastoon 17,6 kilometristä 18,1 kilometriin, kunnanvirastoon tai kunnan yleiseen palvelupisteeseen 19,8 kilometristä 20,6 kilometriin, bussipysäkille 5,8 kilometristä 7,9 kilometriin ja postin palvelupisteeseen 15,2 kilometristä 16,0 kilometriin. Barometrissa 2016 keskiarvoetäisyys vastaajan käytössä olevalle postilaatikolle oli 12,5 kilometriä. Barometrissa 2021 kysyttiin etäisyyttä postin kirjelaatikolle, ja keskiarvoetäisyys oli 10,7 kilometriä. Voi olla, että asian kysyminen eri termein vaikutti viimeksi mainitun etäisyyden lyhenemiseen.

Taulukossa 21 esitetään tämän kertaisen Mökkibarometrin 2021 kyselyn tuloksia etäisyyksistä vapaa-ajan asunnolta eri palveluihin. Mediaanietäisyys on kaikkien eri palveluiden kohdalla keskiarvoetäisyyttä pienempi, mutta järjestys eri palveluiden välillä pysyy käytännössä samana riippumatta siitä, tarkastellaanko etäisyyttä keskiarvona vai mediaanina.

Taulukko 21. Etäisyyksiä vapaa-ajan asunnolta eri palveluihin.

	Keskiarvo, km	Mediaani, km
Päivittäistavarakauppaan (n=1189)	13,23	12,00
Taajamaan, jossa on muitakin kauppoja kuin päivittäistavarakauppa (n=1246)	19,09	16,00
Terveyskeskukseen (n=1247)	20,76	18,00
Kirjastoon (n=1223)	18,07	15,00
Kunnanvirastoon tai kunnanyleiseen palvelupisteeseen (n=1217)	20,62	18,00
Postin palvelupisteeseen (n=1224)	15,96	15,00
Bussipysäkille (n=969)	7,9	5,00
Postin kirjelaatikolle (n=984)	10,70	8,00

On huomattava, että edellä esitetyt etäisyydet palveluihin perustuvat kyselyyn vastaajien antamiin tietoihin ja arvioihin etäisyyksistä. Tästä huolimatta etäisyyksien voidaan olettaa todellisuudessa kasvaneen, etenkin kun etäisyydet ovat kasvaneet edellistenkin Mökkibarometriä tuloksia vertailtaessa.

Palveluiden saavutettavuutta on tutkittu myös muutoin kuin kyselyin, myös vapaa-ajan asuminen näkökulmasta. Palveluiden saavutettavuuden heikkeneminen etenkin maamme harvaan asutuilla alueilla ei ole mitenkään uusi asia. Rehunen & Vesala (2012) tarkastelivat paikkatietopohjaisilla saavutettavuusanalyysillä palveluiden ja palvelukeskittymien saavutettavuutta ja sen kehitystä Suomessa 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. He jakoivat asukkaat vakituksiin asukkaisiin kaupunkialueilla, vakituksiin asukkaisiin maaseudun taajamissa, vakituksiin asukkaisiin haja-asutusalueilla sekä vapaa-ajan asukkaisiin. Kokonaisuudessaan vapaa-ajan asukkailla

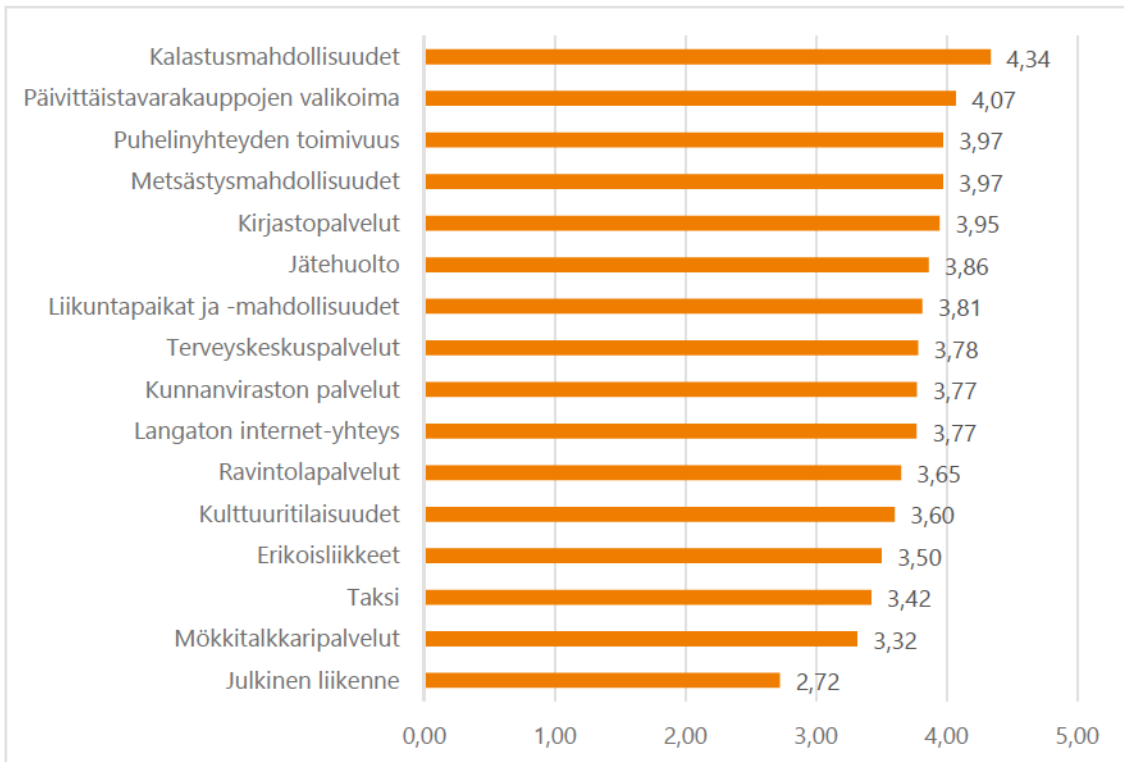
oli näistä asukasryhmistä pisimmät etäisyydet palveluihin ja palvelukeskittyisiin, ja nämä etäisyydet olivat myös kasvaneet 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. (Emt.)

9.2. Palveluiden ja tavaroiden käyttö ja hankinta

Tyytyväisyys palveluihin ja puitteisiin

Tyytyväisyyttä vapaa-ajan asunnon lähiseudulla oleviin palveluihin ja puitteisiin viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana kartoitettiin asteikolla 1 (Erittäin tyytymätön) – 5 (Erittäin tyytyväinen). Lisäksi vastaajilla oli mahdollista valita vaihtoehto ”Palvelua ei ole saatavilla / ei ole käytetty / ei koske kotitalouttamme”. Tarkastelussa ovat tässä yhteydessä mukana ainoastaan ulkokuntalaisten vastaukset.

Kaikkiin kartoitettuihin palveluihin oltiin selkeästi enemmän tyytyväisiä kuin tyytymättömiä lukuun ottamatta julkista liikennettä (kuva 8). Tulos on samansuuntainen Mökkibarometrin 2016 kanssa, jolloin niin ikään palveluihin oltiin keskimäärin enemmän tyytyväisiä kuin tyytymättömiä lukuun ottamatta julkista liikennettä. Niin ikään kalastusmahdollisuuksiin oltiin kummasakin kyselyssä tyytyväisimpiä.

Kuva 8. Ulkokuntalaisten tyytyväisyys eri palveluihin ja puitteisiin vapaa-ajan asunnon lähiseudulla viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana (n=788). Kyselyssä lähiseudulla tarkoitettiin vapaa-ajan asunnon sijaintikuntaa tai sen naapurikuntaa. Pistekeskisarvo, vastausasteikko 1–5 (1 Erittäin tyytymätön – 2 Jokseenkin tyytymätön – 3 Ei tyytyväinen eikä tyytymätön – 4 Jokseenkin tyytyväinen – 5 Erittäin tyytyväinen). Vastausvaihtoehdon ” Palvelua ei ole saatavilla / ei ole käytetty / ei koske kotitalouttamme” antaneet on poistettu tarkastelusta.

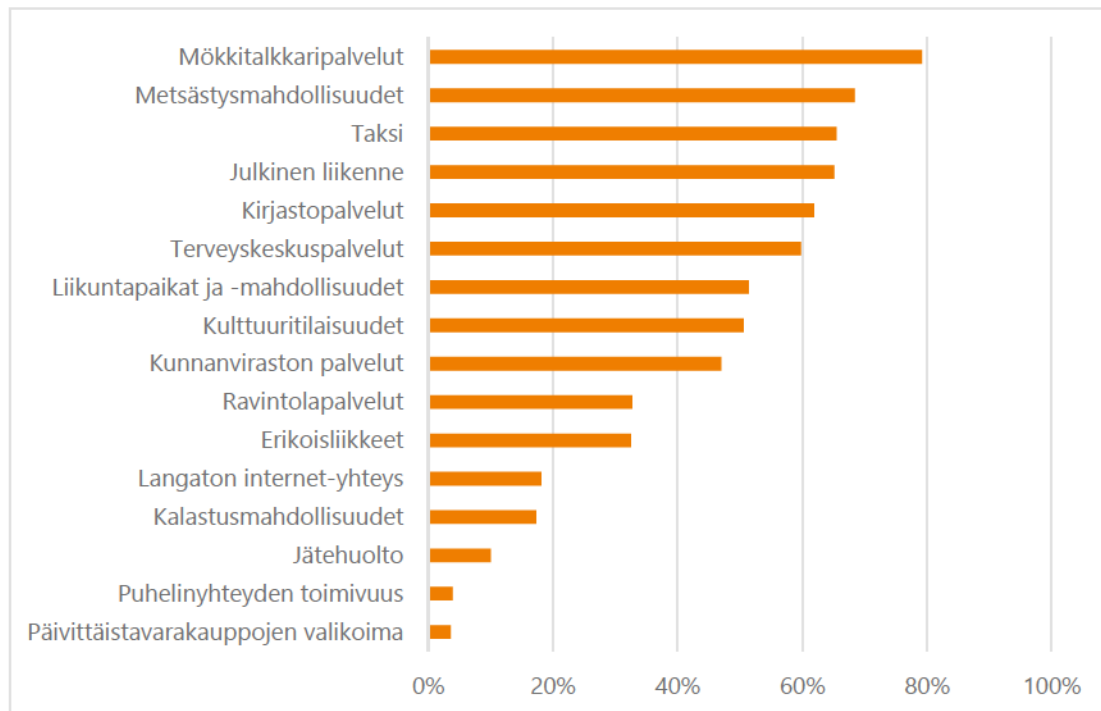
Kaikkien kyselyssä tiedusteltujen palvelujen ja puitteiden kokonaiskeskiarvo tyytyväisyyden suhteen oli ulkokuntalaisten mökkeilijöiden osalta 3,7 asteikolla 1 (Erittäin tyytymätön) – 5 (Erittäin tyytyväinen). Alla samaan asteikkoon pohjautuen esitetään näiden vastausten keskiarvoja palveluita ja puitteita luokittelemalla:

- Vapaa-aikaan ja harrastuksiin liittyvät palvelut (kulttuuritilaisuudet, liikuntapaikat ja -mahdollisuudet, kirjastopalvelut, metsästysmahdollisuudet, kalastusmahdollisuudet): keskiarvo 3,9
- Liikkuminen (julkinen liikenne, taksi): keskiarvo 3,1
- Kaupat ja ravintolat (erikoisliikkeet, ravintolapalvelut, päivittäistavarakauppojen valikoima): keskiarvo 3,7
- Puhelinyhteys ja internet (langattoman internet-yhteyden (WLAN/WiFi) toimivuus, puhelinyhteyden toimivuus): keskiarvo 3,9
- Kunnalliset palvelut (kunnanviraston palvelut, terveyskeskuspalvelut, jätehuolto): keskiarvo 3,8
- Mökkitalkkaripalvelut: keskiarvo 3,3

Kaikkiaan voidaan todeta, että ulkokuntalaiset mökkiläiset olivat palveluihin ja puitteisiin keskimäärin suhteellisen tyytyväisiä.

Vastausvaihtoehdon ”Palvelua ei ole saatavilla / ei ole käytetty / ei koske kotitalouttamme” valinneiden osuus vaihteli merkittävästi eri palveluiden välillä. Suurimmat ja yli 50 prosentin osuudet tämän vaihtoehdon antaneissa oli mökkitalkkaripalveluissa (79 %), metsästysmahdollisuuksissa (68 %), taksipalveluissa (66 %), julkisessa liikenteessä (65 %), kirjastopalveluissa (62 %), terveyskeskuspalveluissa (60 %), liikuntapaikoissa ja -mahdollisuuksissa (51 %) sekä kulttuuritilaisuuksissa (51 %). Pienimmät ja alle 20 prosentin osuudet kyseisen vastausvaihtoehdon antaneissa oli taas päivittäistavarakauppojen valikoimassa (4 %), puhelinyhteyden toimivuudessa (4 %), jätehuollossa (10 %), kalastusmahdollisuuksissa (17 %) ja langattoman internet-yhteyden toimivuudessa (18 %). (kuva 9.)

Mökkibarometrin 2016 kyselyssä tiedusteltiin eri palveluiden käytöstä mökin lähiseudulla. Esille nousi samansuuntaisesti sekä yleisimmin käytettyjä että vähiten käytettyjä palveluja kuin mitä Mökkibarometrin 2021 kyselyssä nousi esille vastausvaihtoehdon ”Palvelua ei ole saatavilla / ei ole käytetty / ei koske kotitalouttamme” valinneiden pienissä ja suurissa palvelukohtaisissa osuuksissa. Kyseinen vastausvaihtoehto tässä kysymyksessä oli siis erilainen kyselyiden välillä.

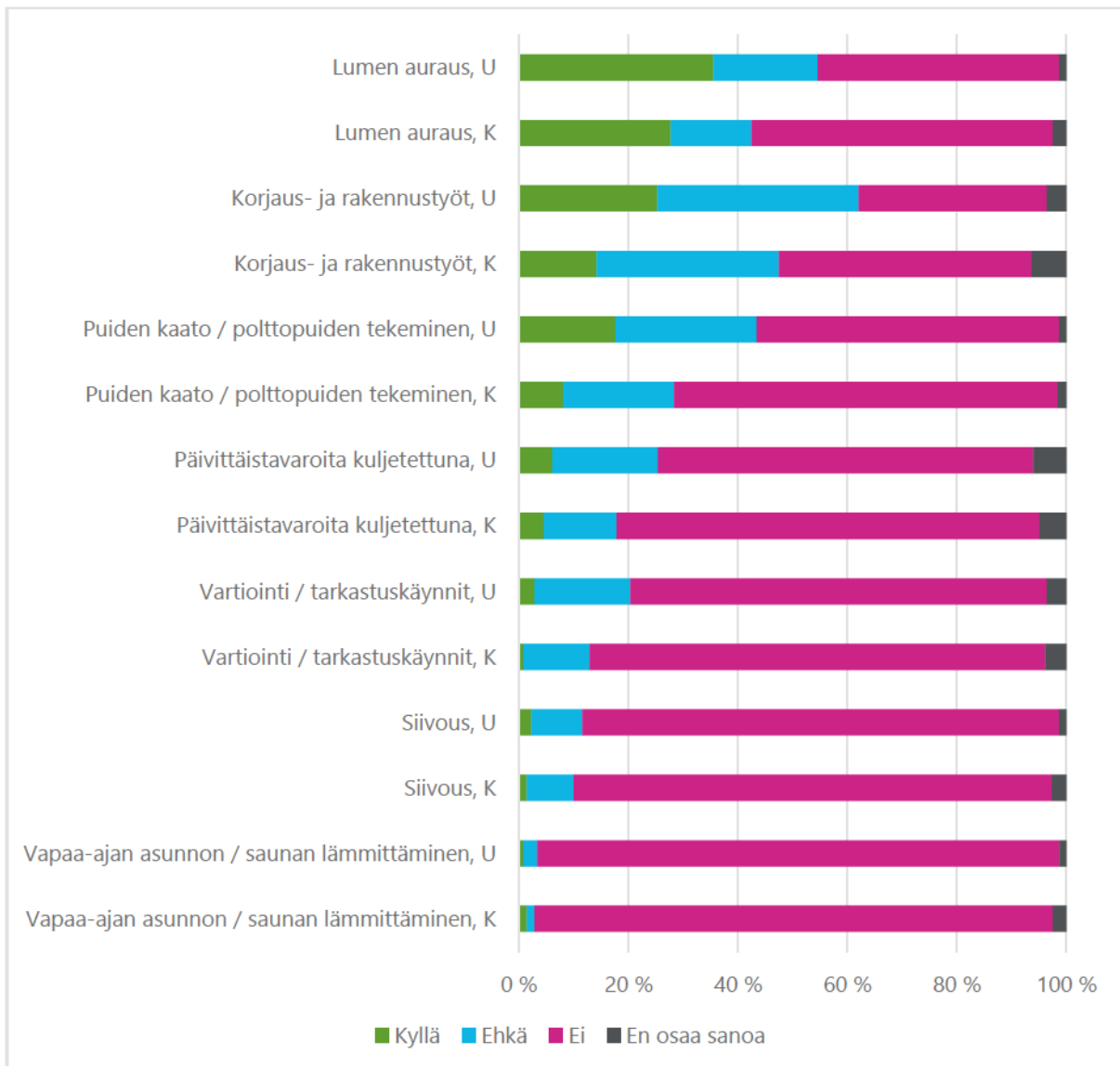
Kuva 9. Palvelua ei ole saatavilla / ei ole käytetty / ei koske kotitalouttamme -vastausvaihtoehdon valintojen ulkokuntalaisten osuus palveluittain (n=788). (Kysymys: Onko kotitaloutenne ollut tyytyväinen seuraaviin palveluihin ja puitteisiin vapaa-ajan asuntonne lähiseudulla* viimeksi kuluneiden 12 kuukaudenaikana? *Lähiseudulla tarkoitetaan vapaa-ajan asunnon sijaintikuntaa tai sen naapurikuntaa.)

Kiinnostus palveluihin

Kyselyssä tiedusteltiin kotitalouksien kiinnostusta ostaa eräitä heidän vapaa-ajan asuntonsa käyttöön liittyviä palveluja vapaa-ajan asunnon lähiseudulta seuraavien 12 kuukauden aikana. Lähiseudulla tarkoitettiin kyselyssä vapaa-ajan asunnon sijaintikuntaa tai sen naapurikuntaa. Eniten oli kiinnostusta ostaa lumen aeraus - sekä vapaa-ajan asunnon korjaus- ja rakennustöihin liittyviä palveluja. Lumen auraukseen liittyen kolmasosa (33 %) oli kiinnostunut ja 17 prosenttia ehkä kiinnostunut ostamaan näitä palveluja. Vapaa-ajan asunnon korjaus- ja rakennustöihin liittyvissä palveluissa reilu viidennes (21 %) oli kiinnostunut ja reilu kolmannes (36 %) ehkä kiinnostunut ostamaan kyseisiä palveluja. Puiden kaatoon ja polttopuiden tekemiseen liittyvien palveluiden ostamisesta oli vähintään ehkä kiinnostunut reilu kolmannes (38 %) vastaajista. Jonkin verran kiinnostusta herättivät myös päivittäistavarojen kuljetus vapaa-ajan asunnolle (kiinnostuneiden ja ehkä kiinnostuneiden yhteenlaskettu osuus 23 %), vartiointi ja tarkastuskäynnit (18 %) sekä siivouspalvelut (11 %). Vapaa-ajan asunnon tai saunan lämmittämiseen liittyvään palvelun hankintaan ei ollut juuri kiinnostusta. Kiinnostus palveluihin oli selkeästi varauksellisempaa kuin varmaa lukuun ottamatta lumen aurausta, jossa kyllä-vastanneiden osuus oli ehkä-vastanneiden osuutta suurempi (ja muissa palveluissa taas päinvastoin).

Kiinnostusta ostaa kyseisiä vapaa-ajan asunnon käyttöön liittyviä palveluja vapaa-ajan asunnon lähiseudulta seuraavien 12 kuukauden oli mahdollista tarkastella myös erikseen ulkokuntalaisten ja kuntalaisten osalta. Kaikkien kysytyjen palveluiden kohdalla kiinnostus ostaa palveluita oli vähintään hieman suurempaa ulkokuntalaisten kuin kuntalaisten keskuudessa. Kiinnostuksen aste ostaa eri palveluita oli järjestykseltään sama kuntalaisten ja ulkokuntalaisten välillä. (kuva 10.)

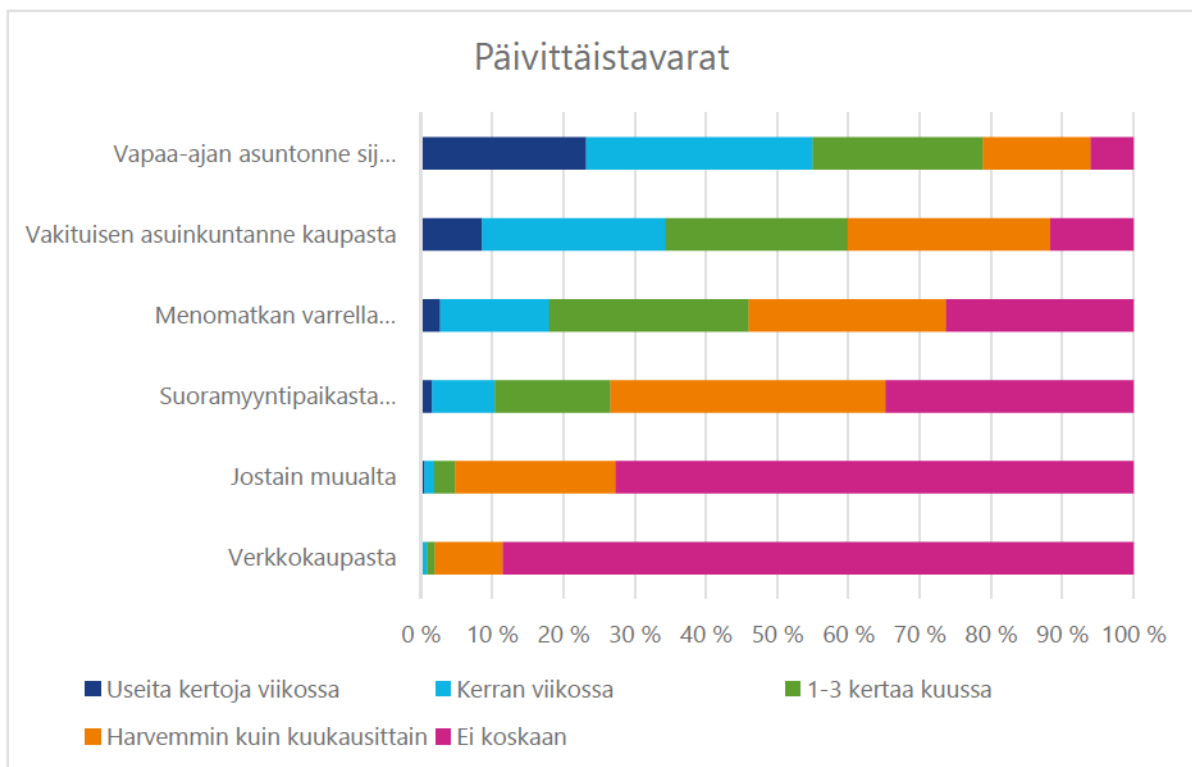
Mökkibarometrissa 2016 kiinnostusta ostaa kyseisiä palveluja mökin lähiseudulta seuraavien 12 kuukauden aikana kysyttiin vain ulkokuntalaisilta mökinomistajilta, joten verrataan kyseisiä tuloksia Mökkibarometrin 2021 ulkokuntalaisten vastauksiin. Mökkibarometrin 2016 tuloksiin verrattuna kiinnostus ostaa tarkasteltuja palveluja oli yleisesti selvästi kasvanut. Lumen auraukseen liittyen kyllä- ja ehkä-vastanneiden yhteenlaskettu osuus oli 55 % barometrissa 2021 ja 48 % barometrissa 2016, korjaus- ja rakennustyöissä vastaavassa järjestyksessä 62 % ja 54 %, puiden kaadossa tai polttopuiden tekemisessä 43 % ja 34 %, ja päivittäistavaroiden kuljetuksessa 25 % ja 17 %. Kiinnostus vartiointiin ja tarkastuskäynteihin liittyvien palvelujen ostoon oli vähentynyt, sillä kyllä- ja ehkä-vastanneiden osuus barometrissa 2021 oli 20 % kun se oli 26 % barometrissa 2016. Kiinnostus siivouspalveluihin oli ajankohtien välillä samaa luokkaa, kuten myös vapaa-ajan asunnon tai saunan lämmittäminen, johon kiinnostus oli vähäistä.

Kuva 10. Kotitalouden kiinnostus ostaa vapaa-ajan asuntoonsa liittyviä palveluja seuraavan 12 kuukauden aikana vapaa-ajan asunnon lähiseudulta. Lähiseudulla tarkoitetaan vapaa-ajan asunnon sijaintikuntaa tai sen naapurikuntaa. Ulkokuntalaiset (U) ja kuntalaiset (K) vastaajat eriteltynä (n=1275).

Tavaroiden hankinta

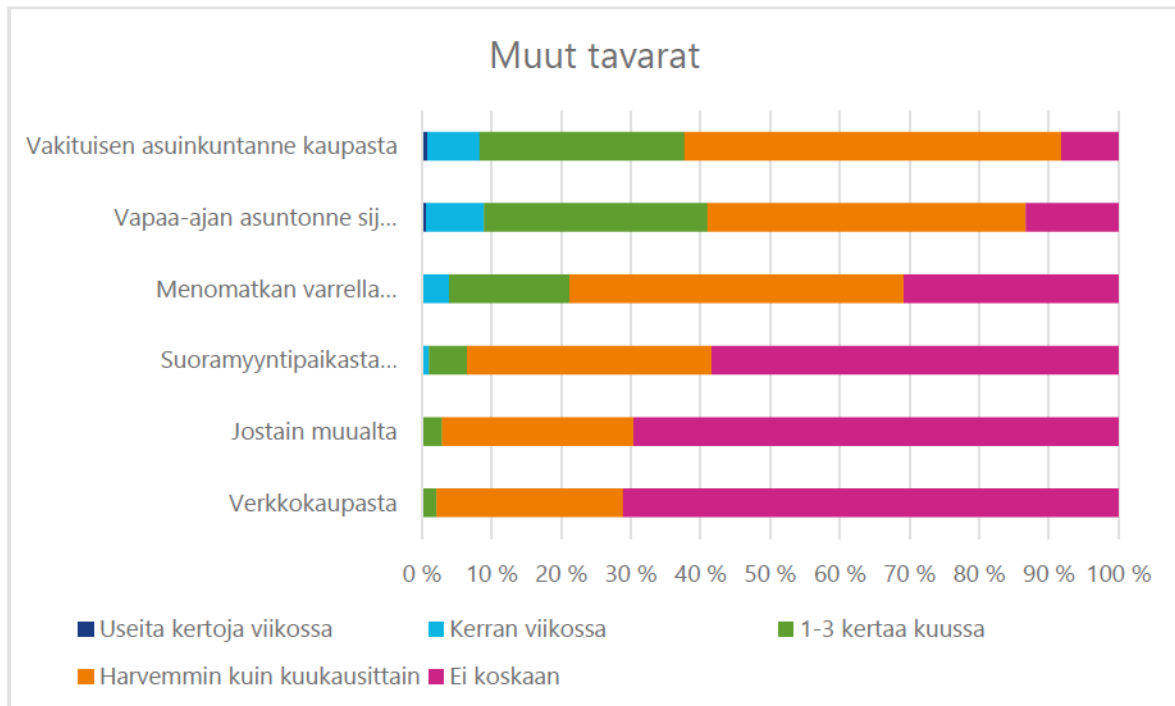
Ulkokuntalaiset hankkivat päivittäistavaransa (elintarvikkeet, juomat ja taloustavarat) vapaa-ajan asunnolle useimmissa tapauksissa vapaa-ajan asunnon sijaintikunnan kaupasta, yli puolet (55 %) vähintään kerran viikossa. Vakituisen asunnon sijaintikunnan kauppa oli toiseksi yleisin päivittäistavaroiden hankintakanava (34 % vähintään kerran viikossa). 18 prosenttia vastaajista hankki päivittäistavaroita vähintään kerran viikossa menomatkan varrella olevasta kaupasta, joka sijaitsi eri kunnassa kuin vapaa-ajan asunto, ja 10 prosenttia suoramyyntipaikasta (esim. torilta, maatilalta). 1–3 kertaa kuukaudessa päivittäistavaroita ostaneiden osuus jakautuu huomattavasti tasaisemmin näiden hankintakanavojen välillä muiden kunkin noin neljäsosan ja suoramyyntipaikan 16 prosentin osuudella. Verkkokaupan (sisältäen nouto- ja kuljetuspalvelut) ja jonkun muun kuin lueteltujen hankintakanavien osuus on selvästi pienempi, vähintään kerran kuussa verkkokaupasta ostaneiden osuus 2 prosenttia ja jostain muualta ostaneiden osuus 5 prosenttia. (kuva 11.) Mökkibarometrissa 2016 tiedusteltiin ainoastaan, mistä vastaajat ylipäättään hankkivat vapaa-ajan asunnollansa käyttämänsä päivittäistavarat. Osuudet olivat: vakituisen asuinkunnan kauppa: 37 prosenttia, menomatkan varrella oleva kauppa, joka on eri kunnassa kuin vapaa-ajan asunto: 19 prosenttia, vapaa-ajan asunnon sijaintikunnan kauppa: 33 prosenttia, suoramyyntipaikka: 5 prosenttia, jostain muualta: 6 prosenttia.

Kuva 11. Ulkokuntalaisten päivittäistavaroiden hankinta (n=788). Vastausvaihtoehdot kokonaisuudessaan kuvassa esitetyn järjestyksen mukaisesti: vapaa-ajan asuntonne sijaintikunnan kaupasta; vakituisen asuinkuntanne kaupasta; menomatkan varrella olevasta kaupasta, joka on eri kunnassa kuin vapaa-ajan asuntonne; suoramyyntipaikasta (esim. torilta, maatilalta); jostain muualta; verkkokaupasta (sisältäen nouto- ja kotiinkuljetuspalvelut).

Muita tavaroita (rakennustarvikkeet, koneet, polttoaine, kalusteet, astiat, harrastusvälineet, puutarhanhoito tms.) hankitaan selvästi harvemmin kuin päivittäistavaroita; lueteltujen hankintakanavien kohdalla vähintään kerran viikossa ostoksia tehneiden osuus oli korkeintaan 9 prosenttia. Noin kaksi viidesosaa (41 %) ilmoitti hankkivansa vähintään 1–3 kertaa kuussa muita

tavaroita vapaa-ajan asuntonsa sijaintikunnan kaupasta, ja osuus oli suunnilleen sama (38 %) vakituisen asuinkunnan kaupan kohdalla. Selkeästi kolmanneksi yleisin hankintakanava oli menomatkan varrella oleva kauppa, joka sijaitsi eri kunnassa kuin vapaa-ajan asunto. Sieltä vähintään 1–3 kertaa ostoksia tehneiden osuus oli noin viidennes (21 %). Suoramyyntipaikan, verkkokaupan ja jonkun muun kuin luetellun hankintakanavan osuudet olivat selvästi pienemmät, mutta kuitenkin suoramyyntipaikkaa käytti hankintakanavana edes joskus noin neljä kymmenestä vastanneesta ja verkkokauppaa kuten jotain muuta hankintakanavaa noin kolme kymmenestä vastanneesta. (kuva 12.) Mökkibarometrissa 2016 tiedusteltiin ainoastaan, mistä vastaajat ylipäätään hankkivat vapaa-ajan asunnollansa käyttämänsä muut tavarat. Osuudet olivat: vakituisen asuinkunnan kauppa: 39 prosenttia, menomatkan varrella oleva kauppa, joka on eri kunnassa kuin vapaa-ajan asunto: 18 prosenttia, vapaa-ajan asunnon sijaintikunnan kauppa: 29 prosenttia, suoramyyntipaikka: 3 prosenttia, jostain muualta: 11 prosenttia.

Kuva 12. Ulkokuntalaisten muiden tavaroiden hankinta (n=788). Vastausvaihtoehdot kokonaisuudessaan kuvassa esitetyn järjestyksen mukaisesti: vakituisen asuinkuntanne kaupasta; vapaa-ajan asuntonne sijaintikunnan kaupasta; menomatkan varrella olevasta kaupasta, joka on eri kunnassa kuin vapaa-ajan asuntonne; suoramyyntipaikasta (esim. torilta, maatilalta); jostain muualta; verkkokaupasta (sisältäen nouto- ja kotiinkuljetuspalvelut).

Kyselyaineiston etäisyysmuuttujan tarkastelu osoittaa, että vakituisen asunnon sijaintikunnan kauppaa käytetään päivittäistavaroiden ja muiden tavaroiden hankinnassa selvästi useammin silloin kun vakituisen ja vapaa-ajan välinen etäisyys on pienempi. Esimerkiksi asetettaessa etäisyysryhmiksi korkeintaan 50 kilometriä ja yli 50 kilometriä, ero vakituisen asunnon sijaintikunnan kaupan käyttötiheydessä on näiden ryhmien välillä hyvin selvä. Sen sijaan vapaa-ajan asunnon sijaintikunnan kaupan käyttötiheys on näiden etäisyysryhmien välillä varsin samankaltainen.

9.3. Palveluiden ja tavaroiden hankinnan rahallinen arvo

Vastaajat arvioivat kotitaloutensa käyttäneen viimeisen 12 kuukauden aikana 30 euroa (keskiarvo) päivittäistavaroihin (elintarvikkeet, juomat ja taloustavarat) vapaa-ajan asunnolla vietettyä päivää kohden. Luku on lähellä vuoden Mökkibarometrin 2016 kyselyn vastausten keskiarvoa, joka oli 31 euroa.

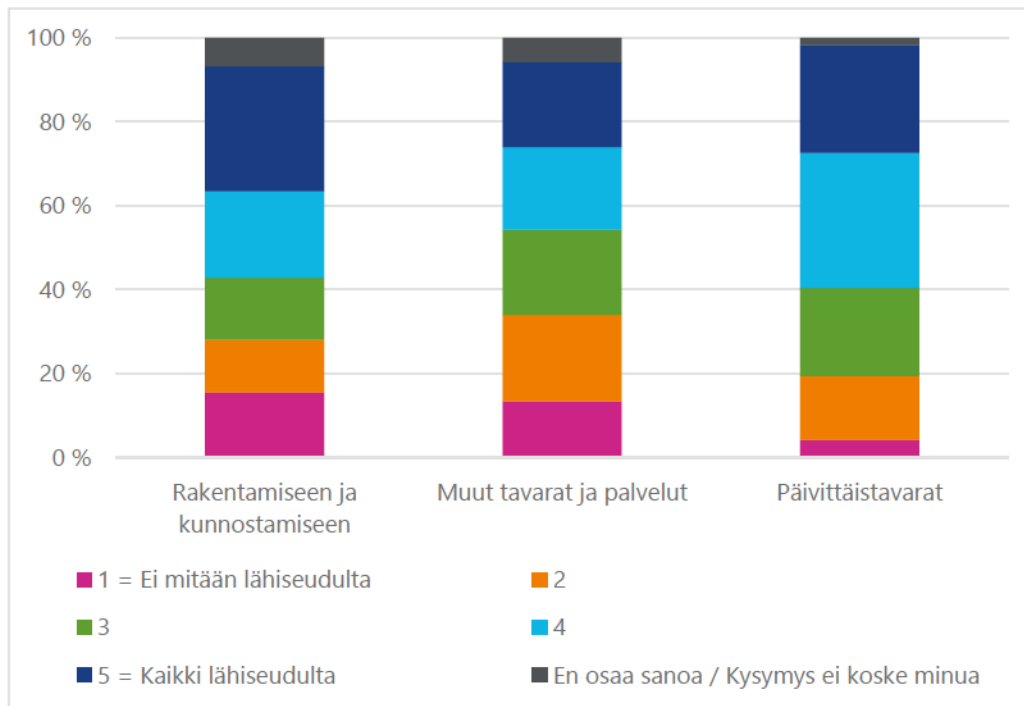
Vapaa-ajan asunnon rakentamiseen ja kunnostamiseen liittyviin tavaroihin ja palveluihin kotitaloudet arvioivat viimeisen 12 kuukauden aikana käyttäneensä rahaa) keskimäärin noin 3 500 euroa mediaanin ollessa kuitenkin huomattavasti pienempi, 800 euroa. Vapaa-ajan asunnon rakentamiseen, korjaamiseen ja kiinteistölaitteisiin kotitaloudet käyttivät Mökkibarometrin 2016 mukaan keskimäärin vajaat 2 600 euroa. On huomioitava, että asiaa kysyttiin Mökkibarometriin 2021 ja 2016 välillä eri tavalla.

Muihin vapaa-ajan asunnolla käytettyihin tavaroihin ja palveluihin (pl. päivittäistavarat) arvioitiin viimeisen 12 kuukauden aikana käytetyn keskimäärin 663 euroa mediaanin ollessa jälleen selvästi pienempi, 300 euroa. Mökkibarometrin 2016 mukaan kotitaloudet olivat käyttäneet vapaa-ajan asuntoonsa palveleviin muihin tavaroihin (pl. päivittäistavarat, sis. liikkumis- ja kuljetus-, kiinteistöhoito-, työ-, talous- ja harrastusvälineet) keskimäärin 751 euroa, sekä erilaisiin palveluihin (pois lukien rakentamiseen liittyvät palvelut) vapaa-ajan asunnon lähiseudulla keskimäärin 238 euroa. On jälleen huomioitava, että asiaa kysyttiin Mökkibarometriin 2021 ja 2016 välillä eri tavalla.

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan, kuinka suuren osan rahallisesti mitattuna kotitalous on ostanut vapaa-ajan asuntonsa lähiseudulta (kuva 13). Lähiseuduksi määriteltiin vapaa-ajan asunnon sijaintikunta tai sen naapurikunta. Vastausasteikkona oli 1 (Ei mitään lähiseudulta) – 5 (Kaikki lähiseudulta). Tavarat ja palvelut luokiteltiin vapaa-ajan asunnolla käytettyihin päivittäistavaroihin, vapaa-ajan asunnon rakentamiseen ja kunnostamiseen liittyviin tavaroihin ja palveluihin sekä muihin vapaa-ajan asunnolla käytettyihin tavaroihin ja palveluihin.

Tässä yhteydessä tarkastellaan ulkokuntalaisten kotitalouksien tavaroiden ja palveluiden hankintoja. Rahamäärällisesti suhteellisesti eniten vapaa-ajan asunnon lähiseudulta hankittiin päivittäistavaroita, joiden kohdalla vastausvaihtoehdon 5 (Kaikki lähiseudulta) ja 4 antaneiden osuus oli reilu puolet (58 %). Rakentamiseen ja kunnostamiseen liittyvissä tavaroissa ja palveluissa vastaava osuus oli puolet (50 %) ja muissa tavaroissa ja palveluissa jonkin verran alle puolet (40 %). Rakentamisen ja kunnostamisen tavaroiden ja palveluiden sekä muiden tavaroiden ja palveluiden kohdalla oli myös jonkin verran, joskin silti selkeä vähemmistö niitä, jotka eivät koskaan hankkineet kyseisiä tavaroita ja palveluita vapaa-ajan asunnon lähiseudulta. Päivittäistavaroitten kohdalla kyseinen osuus oli pieni. En osaa sanoa / Kysymys ei koske minua - vastanneiden osuus oli tavarasta ja palvelusta riippuen kahdesta (päivittäistavarat) seitsemään (rakentaminen ja kunnostaminen) prosenttiin. (kuva 13.)

Mökkibarometrissa 2016 ulkokuntalaisilta kysyttiin, kuinka suuren osan rakentamiseen ja kunnostamiseen liittyvistä tavaroista ja palveluista sekä kaikista muista vapaa-ajan asunnolla käytetyistä tavaroista ja palveluista he ovat hankkineet mökkikunnasta tai sen naapurikunnasta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana. Siten tavaroiden ja palveluiden luokittelu poikkesi Mökkibarometrin 2021 kyselystä. Myös vastausasteikko oli erilainen. Rakentamiseen ja kunnostamiseen liittyvät palvelut olivat barometrin 2021 kyselyn tapaan yhtenä luokkana, ja tämän osalta tulos oli karkeasti tarkasteltuna samansuuntainen kyselyjen välillä. Myös muiden tavaroiden ja palveluiden kohdalla tulos oli karkeasti samansuuntainen, tosin barometrissa 2021 muut tavarat ja palvelut eivät sisältäneet päivittäistavaroita vaan näiden hankintaa kysyttiin erikseen.

Kuva 13. Ulkokuntalaisten vapaa-ajan asunnon lähiseudulta ostamat tavarat ja palvelut, osuudet rahamäärän perusteella. (n=788).

Vapaa-ajan asumiseen kytkeytyvällä palveluiden ja tavaroiden hankinnalla on luonnollisesti taloudellisia ja työllisyysvaikutuksia. Vaikutukset vapaa-ajan asunnon sijaintikunnalle ja lähiseudulle ovat erilaisia riippuen siitä, kuinka paljon vapaa-ajan asuntoja alueella on sekä miten suuri osa palveluista ja tavaroista hankitaan lähiseudulta. Vapaa-ajan asunnon lähiseudulta hankittujen tavaroiden ja palveluiden osuuden voidaan karkeasti todeta olevan samansuuntainen tämän kertaisen Mökkibarometrin 2021 ja Mökkibarometrin 2016 välillä, joskaan asiaa ei kysytty barometrien välillä aivan samalla tavoin. Kokonaisuudessaan mökin lähiseudulla vuosittain käytetty summa näyttäisi olevan hienoisessa kasvussa, mikä on linjassa oleskelun pidentymisen kanssa. Kokonaisrahasummaa kasvattava vaikutus on myös todetulla vapaa-ajan asuntojen määrän ja mökkeilijöiden määrän kasvulla. Mökkibarometrissa 2016 muun muassa palveluiden ja tavaroiden hankintaan liittyvistä kyselyn vastauksista laskettiin koko maan tasolle välittömiä ja välillisiä työllisyysvaikutuksia.

Kuten luvussa 5.6 todettiin, vapaa-ajan asumisen taloudellisia ja aluetaloudellisia vaikutuksia on tarkasteltu eräissä aiemmissa tutkimuksissa (katso viittaus Kujalaan ym. 2018 luvussa 5.6). Esimerkiksi Czarneckin ja Sirenin (2018) tekemässä, mökkikuntien pysyville asukkaille kohdennetussa kyselyssä viidennes vastaajista kertoi tarjoavansa vapaa-ajan asukkaille tavaroita tai palveluja, ja silloinkin kyse oli rahallisesti suhteellisen pienistä suorituksista. Kaikkien suorien ja välillisten aluetaloudellisten vaikutusten selvittäminen vaatisi laajaa ja perusteellista tutkimusta, joka perustuisi todennettaville rahavirroille, ei ensi sijassa kyselyihin.

10. Yhteenveto ja johtopäätökset

Mökkibarometrin 2021 sisältö ja toteutus

Mökkibarometri on toistuvasti toteutettava vapaa-ajan asumisen seurannan väline. Se perustuu yksityisille vapaa-ajan asunnon omistajille osoitettuun kyselyyn. Ensimmäinen Mökkibarometri julkistettiin vuonna 2004. Järjestyksessään neljäs Mökkibarometri toteutettiin vuonna 2021, kysely tehtiin maalisi- ja huhtikuun välillä. Se toteutettiin ensimmäistä kertaa sähköisesti. Tässä yhteydessä kyselyn muotoiluja tarkennettiin tarvittaessa barometrin ajantasaistamiseksi sekä käytettävyyden ja luotettavuuden parantamiseksi.

Digi- ja väestötietoviraston toimesta väestötietojärjestelmästä tehty ositettu otanta kohdistettiin 18–79 -vuotiaisiin vapaa-ajan asunnon henkilöomistajiin, jotka rekisterin tietojen mukaan käyttivät vapaa-ajan asuntoaan loma-asuntona ja joilla oli vakinainen osoite Suomessa. Otannasta puolet poimittiin sellaisista vapaa-ajan asunnon omistajista, joiden vapaa-ajan asunto sijaitsi samassa kunnassa kuin heidän vakituinen asuntonsa (kuntalaiset), ja puolet omistajista, joiden vapaa-ajan asunto sijaitsi eri kunnassa kuin heidän vakituinen asuntonsa (ulkokuntalaiset). Lisäksi poiminnassa oli ennalta määritelty vapaa-ajan asuntojen maakunta-kohtaiset lukumäärät. Vastauksia saatiin 1 275 kappaletta ja vastausaste oli 25,5 prosenttia.

Kyselyssä kartoitettiin vapaa-ajan asuntojen saavutettavuutta ja lähiympäristöä, ominaispiirteitä, sekä käyttöä ja sen muutosta. Niin ikään tarkasteltiin vapaa-ajan asukkaiden suhdetta vapaa-ajan asuntonsa sijaintikuntaan, sekä vapaa-ajan asumiseen liittyvien palveluiden saavutettavuutta ja käyttöä, ja tavaroiden ja palveluiden hankintaa.

Tässä raportissa on tarkasteltu Mökkibarometrin 2021 tuloksia. Varsinaisen kyselyyn pohjautuvan barometrin tulosten lisäksi raportti sisältää kirjallisuus- ja tilastokatsauksen vapaa-ajan asumisesta ja sen kehityksestä Suomen eri alueilla viime vuosikymmenten aikana. Kyselyn tulosten merkitystä on syvennetty paitsi vertailemalla tuloksia aiempiin Mökkibarometreihin, myös täydentävillä tilastoilla ja alan tutkimuskirjallisuudella.

Vapaa-ajan asuntojen määrä kasvaa, yhä useampi mökkeilee, myös yhä kauempana kotikunnastaan

Kirjallisuus- ja tilastoanalyysi osoittaa, että vapaa-ajan asuminen luo Suomessa vahvan monipaikkaisuuden ilmiön, kun moni suomalainen ei ole ainoastaan vakituiseen asuinpaikkaansa sidottu. Kansainvälisesti tarkasteltuna vapaa-ajan asumisen merkitys korostuu Suomessa. Vapaa-ajan asuntojen määrä on jatkuvasti kasvanut, ja vuonna 2020 maassamme oli 508 289 Tilastokeskuksen nykymääritelmän mukaista kesämökkiä. Tämän lisäksi Suomessa arvioidaan olevan noin 100 000 muuta vapaa-ajan käytössä olevaa asuinrakennusta.

Tilastokeskuksen kokonaisaineiston mukaan kaikkien kesämökinomistajien keski-ikä vuonna 2019 oli 63 vuotta. Kyselymme ikäpainotus on samansuuntainen, sillä vapaa-ajan asunnon omistajuus painottui 51–65 -vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden ikäluokkiin. Uusia kesämökkejä näyttävät omistavan keskimäärin nuoremmat ihmiset, sillä uusien, vuonna 2019 valmistuneiden kesämökkien omistajien keski-ikä oli 54 vuotta.

Yksityisten mökinomistajien asuntokuntien henkilömäärä on koko maassa noussut vuodesta 1990 vuoteen 2019 noin sadalla tuhannella reilusta 700 tuhannesta reiluun 800 tuhanteen. Ulkokuntalaisten (vapaa-ajan asunto ja vakituinen asunto eri kunnissa) suhteellinen osuus tästä joukosta on kasvanut. Vuonna 2019 se oli noin kaksi kolmasosaa. Yhä useampi siis mökkeilee

oman kotikuntansa ulkopuolella. Mökkeilijöiden kokonaismäärä on kuitenkin edellä mainittuja lukuja huomattavasti korkeampi.

Mökkeilyn määrä ja sen suhteellinen merkitys vaihtelevat suuresti alueittain ja vuodenajoin. Kaupunki-maaseutu -kuntaluokituksella tarkasteltuna etenkin harvaan asutun maaseudun kunnissa vapaa-ajan asukkaat nostavat kausittain huomattavasti alueen väkimäärää. Vakinaisten asukkaiden vähentyessä kausiasukkaiden suhteellinen osuus onkin entistä suurempi monessa kunnassa, ja väkiluku tuplaantuu kesäisin monilla alueilla.

Kesämökkien lukumäärä on kasvanut kaikissa maakunnissa vuodesta 1990 vuoteen 2019. Vuonna 2019 kesämökki ja vakituinen asunto sijaitsi samassa maakunnassa noin kahdella kolmasosalla kaikista mökinomistajista. Maakunnittaiset erot ovat kuitenkin huomattavia. Ahvenanmaalla ja Lapissa vakituisesti asuvista mökinomistajista yli 90 prosenttia omisti mökin vakituisesta asuinmaakunnastaan. Sitä vastoin Uudellamaalla vakituisesti asuvien mökit sijaitsivat pääosin toisessa maakunnassa, ja ainoastaan 28 prosenttia heidän mökeistään sijaitsi Uudellamaalla. Myös ulkomaakuntalaisten omistamien kesämökkien omistuksessa on maakunnittain suuria eroja. Kun vuonna 2019 Uudellamaalla ulkomaakuntalaisten omistamien kesämökkien osuus oli 5 prosenttia, oli vastaava osuus Etelä-Savossa 63 prosenttia.

Vapaa-ajan asunto on useimmiten veden äärellä, mökkimatkaa keskimäärin noin 100 km, uusmaalaiset matkaavat pisimmälle

Yksityisten kesämökin omistajien vakituisen ja vapaa-ajan asunnon välinen etäisyys vuonna 2019 oli Tilastokeskuksen kokonaisaineiston mukaan keskiarvoltaan 92 kilometriä mediaanimatkan ollessa 39 kilometriä. Mökkibarometri 2021 -kyselyyn vastanneiden vakituisen ja vapaa-ajan asunnon välinen etäisyys oli keskiarvoltaan 108 kilometriä ja mediaaniltaan 50 kilometriä (Mökkibarometrissa 2016 keskiarvo 117 km, Mökkibarometrissa 2009 118 km ja Mökkibarometrissa 2004 107 km).

Matkojen pituudet voivat vaihdella voimakkaasti riippuen alueesta. Tilastokeskuksen kokonaisaineiston mukaan Uudenmaan maakunnan vakituisten asukkaiden mökkimatkat ovat keskiarvoltaan (167 km vuonna 2019) ja mediaaniltaan (131 km vuonna 2019) huomattavasti koko maan vastaavia pidemmät.

Lähes yhdeksän kymmenestä Mökkibarometri 2021 -kyselyyn vastanneista pääsi autolla vapaa-ajan asuntonsa pihaan tai sen välittömään läheisyyteen. Tulos on samankaltainen edellisten Mökkibarometrien kanssa. Yli yhdeksällä kymmenestä kyselyyn vastanneesta vapaa-ajan asunto sijaitsi rannassa, saarella tai jossain muualla veden läheisyydessä. Vesistön läheisyys korostui kaikkien aiempien Mökkibarometrien tavoin.

Vapaa-ajan asunnossa on keskimäärin noin 70 neliometriä: koko ennallaan, mutta varustetaso nousee edelleen

Vapaa-ajan asunnon eri rakennusten keskimääräinen asuinpinta-ala oli 70 neliometriä, joka on samaa luokkaa kuin Mökkibarometreissa 2016 (74 neliometriä) ja 2009 (73 neliometriä). Keskimääräinen majoituskapasiteetti oli 7 vuodepaikkaa, mikä on niin ikään sama kuin Mökkibarometreissa 2016 ja 2009.

Mökkibarometrin 2021 kyselyn tulosten perusteella vapaa-ajan asuntojen kunto on varsin hyvä: arvosanojen keskiarvoksi asteikolla 4 (erittäin huono) – 10 (erinomainen) tuli 8,0. Asuntojen kunto ei ole heikentynyt edellisiin kyselyihin nähden, eli mökeistä pidetään hyvää huolta.

Vapaa-ajan asuntojen varustetaso näyttää aiempien Mökkibarometriin tavoin nousseen edelleen. Aikomus parantaa varustetasoa on selvästi noussut suhteessa Mökkibarometriin 2016 tulokseen.

Sähkövirta oli edellisen Mökkibarometriin 2016 tapaan käytettävissä yli 90 prosentilla vapaa-ajan asunnoista. Lähes kaikilla vapaa-ajan asunnoilla oli edellisen barometriin tavoin käytettävissä jokin lämmitystapa. Yleisimmät lämmitystavat olivat uuni-, takka- tai kamiinalämmitys (88 %) ja suora sähkölämmitys (53 %). Lämpöpumpun osuus lämmitystavoista on noussut ripeästi aivan viime vuosina: osuus oli nyt 28 prosenttia, Mökkibarometrissa 2016 18 prosenttia ja Mökkibarometrissa 2009 vain 5 prosenttia.

Sähkölämmityksen (peruslämpö) pitäminen päällä talvella oli selvästi aiempaa yleisempää: osuus oli nyt 40 prosenttia, Mökkibarometrissa 2016 32 prosenttia ja Mökkibarometrissa 2009 27 prosenttia. Kompostikäymälän osuus ensisijaisena käymälätyyppinä on selvästi kasvanut, ja ensimmäistä kertaa Mökkibarometreissa se oli nyt yleisin käymälätyyppi (osuus 41 %).

Yleisimmin vapaa-ajan asunnoissa käytettävä ruoka- ja juomavesi tuotiin edelleen astioissa muualta (52 %), saatiin omasta tai naapurin kaivosta (33 %) tai vesilaitoksen tai vesiosuuskunnan verkostosta (19 %). Kaikkiaan ero Mökkibarometriin 2016 ei ollut kovin suuri. Pesuvesi taas otettiin yleisimmin järvestä, joesta, lähteestä tai merestä (49 %), omasta tai naapurin kaivosta (36 %) tai vesilaitoksen tai vesiosuuskunnan verkostosta (19 %). Näistä ensiksi mainitun osuus oli hieman pienentynyt ja viimeiseksi mainitun vastaavasti kasvanut.

Vapaa-ajan asunnon päärakennuksen jätevesien ensisijaisista käsittelytavoista yleisimmät olivat jätevesien johtaminen saostuskaivon kautta puhdistus-/imeytyskenttään (31 %) ja jätevesien heittäminen tai johtaminen pihalle tai metsään (26 %). Niistä, joilla oli vapaa-ajan asunnolla sauna tai vastaava pesutila, näihin liittyvät yleisimmät jätevesien käsittelytavat olivat jätevesien johtaminen maahan tai kivipesään (42 %) ja jätevesien johtamisen saostuskaivon kautta puhdistus-/imeytyskenttään (34 %). Sekä päärakennuksen että saunan tai vastaavan pesutilan osalta muutaman yksittäisen käsittelytavan osuuksissa oli jonkin verran eroa Mökkibarometriin 2016 nähden.

86 prosenttia kyselyyn vastanneista ilmoitti, että vapaa-ajan asunnon jätteet lajitellaan ja vietään keräyspisteeseen. Selkeä enemmistö myös kompostoi (puutarhajätteet, keittiöjätteet) säännöllisesti. Sekajätteet vietiin yleisimmin (56 prosenttia) itse kunnalliseen jätekeräyspisteeseen.

Kaikki vapaa-ajan asunnon käyttöön liittyvät maksut (sähkö, talous- ja jätevesi, jätehuolto, yksityistie, pienvenesatama- ja laituri, kiinteistövero) olivat nousseet verrattuna Mökkibarometriin 2016 tuloksiin. Laajakaistan käyttömaksuja kysyttiin nyt ensimmäistä kertaa.

Vapaa-ajan asunnolla asutaan merkittävästi pidempään: korona aiheutti piikin, mutta kehitys on ollut samansuuntainen jo pitkään

Keskimääräinen vapaa-ajan asunnolla vietetty vuorokausimäärä oli kasvanut huomattavasti. Mökkibarometriin 2021 mukaan yöpymisiä vapaa-ajan asunnolla vuonna 2020 oli keskimäärin 103 vuorokautena, kun Mökkibarometriin 2016 mukaan vapaa-ajan asuntoa käytettiin keskimäärin 79 vuorokautta. Kasvu oli erityisen voimakasta vuodesta 2019 vuoteen 2020: yöpymisten määrä kasvoi 14 vuorokautta. Suhteellisesti voimakkain kasvu näiden vuosien välillä ajoittui maaliskuu- ja huhtikuulle, mitä selittää osaltaan koronapandemian aiheuttama poikkeustilanne.

Kyselyn mukaan vapaa-ajan asuntojen käyttö oli viimeisen kolmen vuoden aikana kasvanut huomattavasti useammin kuin vähentynyt. Samoin seuraavan kolmen vuoden aikana vapaa-ajan asuntojen käytön arveltiin lisääntyvän selvästi useammin kuin vähenevän. Mökkibarometriin 2016 verrattuna yhä suurempi osa vapaa-ajan asuntojen omistajista uskoi vapaa-ajan asuntonsa käytön kasvavan edelleen seuraavien kolmen vuoden aikana.

56 prosenttia vapaa-ajan asunnoista soveltui parhaiten kevät-, kesä- ja syyskäyttöön, 29 prosenttia ympärivuotiseen käyttöön ja 15 prosenttia vain kesäkäyttöön. Vapaa-ajan asunnon muuttamista ympärivuotiseen käyttöön soveltuvaksi tulevien kymmenen vuoden aikana suunnitteli ainakin jossain määrin 16 prosenttia vastaajista.

Parhaiten ympärivuotiseen käyttöön soveltuvien vapaa-ajan asuntojen keskimääräinen yöpymismäärä oli selkeästi korkein (150 vrk vuonna 2020) ja parhaiten vain kesäkäyttöön soveltuvien vapaa-ajan asuntojen selkeästi matalin (46 vrk vuonna 2020).

Vapaa-ajan asunnon käytön kasvu viimeisen kolmen vuoden aikana ja toisaalta sen arvioitu lisääntyminen seuraavien kolmen vuoden aikana oli yleisempää niissä vapaa-ajan asunnoissa, jotka soveltuivat parhaiten ympärivuotiseen tai kevät-, kesä- ja syyskäyttöön.

Toistuvasti vapaa-ajan asuntoa käyttäviä henkilöitä (huolimatta käytön määrästä) oli keskimäärin 4,7 mediaanin ollessa 4. Erilaisista laskentatavoista ja vapaa-ajan asunnon määritelmästä riippuen toistuvasti vapaa-ajan asuntoa käyttäviä, eli kausiasukkaita voidaan siten arvioida Suomessa olevan 2,4–2,9 miljoonaa.

Vain pieni osa (3 %) vastaajista ilmoitti vuokranneensa vapaa-ajan asuntoa viimeisten viiden vuoden aikana. Toisaalta vuokraaminen saattaisi jonkin verran yleistyä lähivuosina, sillä 4 prosenttia ilmoitti olevansa valmis ja 12 prosenttia ehkä valmis vuokraamaan vapaa-ajan asuntoon seuraavien kolmen vuoden aikana. Osuudet ovat lähellä Mökkibarometrin 2016 tuloksia.

13 prosenttia vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että vapaa-ajan asunto aiotaan muuttaa vakituseksi asunnoksi seuraavien kymmenen vuoden sisällä. Vuoden 2016 Mökkibarometrissa 2016 kysyttiin suunnitelmista muuttaa virallisesti vapaa-ajan asunnon sijaintikuntaan (joko vapaa-ajan asuntoon tai muuhun asuntoon) seuraavan kolmen vuoden aikana. Silloin vähintään mahdollisena asiaa piti prosenttia vastaajista, eli kiinnostus muuttaa vakinaisesti vapaa-ajan asunnon sijaintikuntaan näyttäisi tämän perusteella lisääntyneen.

Palvelujen ja tavaroiden saatavuuteen ollaan suhteellisen tyytyväisiä - vähittäistavarakaupat ahkerimmassa käytössä

Palvelut ovat etääntyneet vapaa-ajan asukkailta edelleen, aiempien Mökkibarometrien osoittaman kehityksen tavoin. Esimerkiksi keskiarvoetaisyys vapaa-ajan asunnolta päivittäistavara-kauppaan oli nyt 13,2 kilometriä, kun se Mökkibarometrissa 2016 oli 12,9 kilometriä. Keskiarvoetaisyys taajamaan, jossa on muitakin kauppoja kuin vähittäistavarakauppa (Mökkibarometrin 2016 kyselyssä käytetty termiä ruokakauppa), oli nyt 19,1 kilometriä, kun se oli vuoden 2016 Mökkibarometrissa 17,4 kilometriä.

Yleisesti, siltä osin kuin palvelua oli käytetty tai saatavilla, palveluihin oltiin kuitenkin suhteellisen tyytyväisiä lukuun ottamatta julkista liikennettä. Tulos on samansuuntainen Mökkibarometrin 2016 kanssa.

Kaikkien kyselyssä tiedusteltujen palvelujen ja puitteiden (kuten vapaa-aikaan ja harrastuksiin liittyvät, liikkuminen, kauppa ja ravintolat, puhelin- ja langattomat internetyhteydet) yhteenlaskettu keskiarvo oli ulkokuntalaisten mökkeilijöiden keskuudessa 3,7 eli suhteellisen tyydyttävä

asteikolla 1 (erittäin tyytymätön) – 5 (erittäin tyytyväinen). Vapaa-aikaan ja harrastuksiin liittyvien palveluiden keskiarvo oli korkein, 3,9 ja julkisen liikenteen alhaisin, 2,7.

Ulkokuntalaiset vapaa-ajan asukkaat hankkivat päivittäistavaransa selvästi useimmissa tapauksissa vapaa-ajan asunnon sijaintikunnan kaupasta, yli puolet vastanneista vähintään kerran viikossa. Muiden tavaroiden tapauksessa vakinaisen ja vapaa-ajan asunnon sijaintikunnan kauppojen käytössä ei ollut suurta eroa. Vakituisen asunnon sijaintikunnan kauppa käytetään päivittäistavaroiden ja muiden tavaroiden hankinnassa selvästi useammin silloin kun vakituisen ja vapaa-ajan asunnon välinen etäisyys on pienempi. Vapaa-ajan asunnon sijaintikunnan kaupan kohdalla vastaavaa eroa ei ole havaittavissa.

Rahamäärällisesti tarkasteltuna reilu puolet ulkokuntalaisten vapaa-ajan asukkaiden kotitalouksista arvioi hankkivansa vapaa-ajan asunnolla käytetyistä päivittäistavaroista suurimman osan vapaa-ajan asunnon sijaintikunnasta. Rakentamiseen ja kunnostamiseen liittyvissä tavaroissa ja palveluissa vastaava osuus oli puolet ja muissa tavaroissa ja palveluissa jonkin verran alle puolet.

Vapaa-ajan asunnon rakentamiseen ja kunnostamiseen liittyviin tavaroihin ja palveluihin kotitaloudet arvioivat viimeisen 12 kuukauden aikana käyttäneensä rahaa keskimäärin noin 3 500 euroa mediaanin ollessa kuitenkin huomattavasti pienempi, 800 euroa. Pieni osa vastaajista oli siis käyttänyt huomattavasti enemmän rahaa näihin tarkoituksiin. Vapaa-ajan asunnon rakentamiseen, korjaamiseen ja kiinteistölaitteisiin kotitaloudet käyttivät Mökkibarometrin 2016 mukaan keskimäärin vajaan 2 600 euroa. Vertailu ei ole yksiselitteinen, sillä tiedusteltu rahankäytön kohde oli siis muotoiltu osin eri tavoin.

Muihin vapaa-ajan asunnolla käytettyihin tavaroihin ja palveluihin (pl. päivittäistavarat) arvioitiin viimeisen 12 kuukauden aikana käytetyn keskimäärin 663 euroa mediaanin ollessa jälleen selvästi pienempi, 300 euroa. Mökkibarometrin 2016 mukaan kotitaloudet olivat käyttäneet vapaa-ajan asuntoonsa palveleviin muihin tavaroihin (pl. päivittäistavarat, sis. liikkumis- ja kuljetus-, kiinteistöhoito-, työ-, talous- ja harrastusvälineet) keskimäärin 751 euroa, sekä erilaisiin palveluihin (pois lukien rakentamiseen liittyvät palvelut) vapaa-ajan asunnon lähiseudulla keskimäärin 238 euroa. On syytä ottaa huomioon, että tiedusteltu rahankäytön kohde oli määritelty eri tavoin näissä barometreissa. Muutoksella tarkennettiin kysymystä. Kokonaisuudessaan mökkikunnassa vuosittain käytetty summa näyttäisi olevan hienoisessa kasvussa, mikä on linjassa oleskelun pidentymisen kanssa.

Etätyö vapaa-ajan asunnolta voimakkaassa kasvussa

Työssäkäynti työpaikalla vapaa-ajan asunnolta käsin oli laskenut viimeisen 12 kuukauden aikana selvästi Mökkibarometriin 2016 verrattuna. Koronalla lienee selvä ja suora vaikutus tulokseen, sillä samalla etätyötä tekevien määrä oli kasvanut huomattavasti. Kyselyn toteutushetkellä, maaliskuussa 2021, kyselyyn vastanneista työssäkävivistä 25 % teki etätöitä vapaa-ajan asunnolta käsin.

Vakituisen ja vapaa-ajan asunnon etäisyys vaikuttaa merkittävästi siihen, käydäänkö vapaa-ajan asunnolta töissä työpaikalla. Niillä vastaajilla (työssäkävivät ja yrittäjät), joiden kotitaloudesta joku oli käynyt viimeisen 12 kuukauden aikana vapaa-ajan asunnolta työpaikalla, etäisyys vapaa-ajan ja vakituisen asunnon välillä oli selkeästi pienempi kuin niillä, joiden tapauksessa vastaavaa työssäkäyntiä ei ollut.

Koronapandemian aiheuttama voimakas etätyöaalto on näkynyt vapaa-ajan asunnoilla. Etätyötä vapaa-ajan asunnolta tehneiden osuus niistä työssäkävivistä, joille etätyö oli mahdollista,

oli 43 prosenttia. Vastaava osuus Mökkibarometrissa 2016 oli 7 prosenttia. Etätyötä vapaa-ajan asunnolta tehneistä kaksi kolmasosaa oli halukkaita ja lisäksi neljäsosa mahdollisesti halukkaita lisäämään etätöitä sieltä käsin. Koronavirusepidemiaa edeltäneestä tilanteesta tiedämme, että Työolobarometrin (Keyriläinen 2021) mukaan vuonna 2019, siis ennen koronan alkua, 36 prosenttia palkansaajista oli tehnyt etätyötä viimeisen 12 kuukauden aikana joko säännöllisesti tai satunnaisesti. Vuonna 2020, eli koronan vallitsemana vuonna, luku oli 48 prosenttia. Nämä luvut eivät kerro sitä, mistä paikasta käsin etätyötä tehtiin, mutta suuruusluokat noudattelevat barometrimme tulosta. Työolobarometrin (Keyriläinen 2021) mukaan yleisenä trendinä etätyö on yleistynyt vuosi vuodelta. Kun vuonna 2015, eli Mökkibarometrin 2016 kyselyn toteutusajankohtana, etätöitä ei ollut tehnyt lainkaan 74 prosenttia palkansaajista, osuus oli 63 prosenttia vuonna 2019 (Emt.). Voidaan siis olettaa, että etätyö myös vapaa-ajan asunnolta oli jo lisääntynyt ennen koronan puhkeamista.

Kaksoiskuntalaisuudelle varovaista kannatusta, pikkutarkat rakentamissäädökset isompi harmi

Kun vapaa-ajan asunnolla oleillaan yhä pidempiä aikoja, asunnon käyttäjän suhde sijaintikuntaan käy merkityksellisemmäksi. Siihen kytkeytyy ajankohtainen keskustelu monipaikkaisuudesta, kaksoiskuntalaisuudesta ja vapaa-ajan asukkaiden huomioiminen osana väestörakennetta alueita kehitettäessä. Mökkibarometri kosketteli myös tätä ulottuvuutta.

Tietoisuus mökkiläistoimikunnan mahdollisesta olemassaolosta vapaa-ajan asunnon sijaintikunnassa ei ole barometrissa toteutetun kyselyn perusteella kovin laajalle levinnyttä. Se, tarvitaanko mökkiläistoimikuntaa, jakoi mielipiteitä, mutta toisaalta suurin osa ei osannut ottaa kantaa puoleen tai toiseen.

Ulkokuntalaisten vapaa-ajan asukkaiden osallistuminen paikallisyhteisön toimintoihin ei ylipääntään ollut kovin aktiivista. Kyselyssä annetuista vaihtoehdoista selkeästi yleisintä oli osallistuminen asukastoimintaan, talkoisiin tai paikallisyhteisön tapahtumiin, mutta näihinkin osallistui edes joskus vain noin neljä kymmenestä, ja suurin osa ei näihinkään aktiivisesti.

Kaksoiskuntalaisuus jakoi voimakkaasti mielipiteitä, ja toisaalta suuri osa ei ottanut asiaan kantaa puoleen tai toiseen. Jonkin verran enemmän oltiin myönteisellä kuin kielteisellä kannalla. Tulos on samansuuntainen Mökkibarometrin 2016 kanssa.

Suurin osa niin ulkokuntalaisista kuin kuntalaisista mökkeilijöistä, noin kuusi kymmenestä, oli mökkien ja niiden lisärakennusten rakentamista koskevan säännösten ja ohjauksen keventämisen kannalla. Noin viidesosa oli kielteisellä kannalla, ja loppu noin viidesosa ei osannut ottaa kantaa asiaan. Tulos on samansuuntainen Mökkibarometrissa 2016, jossa suurin osa ulkokuntalaisista mökkeilijöistä oli keventämisen kannalla.

Lopuksi

Mökkibarometrin 2021 tulokset osoittavat, että vapaa-ajan asuminen on ilmiönä edelleen voimistunut, ja moni mittari antaa olettaa, että kehitys tulee olemaan samansuuntainen myös lähitulevaisuudessa. Vapaa-ajan asumisella on mökkipaikkakunnille monia vaikutuksia, joista kaikkia ei tämän raportin yhteydessä ollut mahdollista tarkastella syvällisesti. Kyselyaineisto tulee vapaaseen tutkimuskäyttöön Tampereen yliopiston yhteydessä toimivaan Tietoarkistoon, mikä mahdollistaa lisäanalyysia. Tämä barometri toteutettiin keskellä koronapandemiaa. Tulevaisuuden aikasarjat tulevat paljastamaan, millaisia vaikutuksia tällä hyvin poikkeuksellisella ajankohdalla on ollut vapaa-ajan asumiseen.

Viitteet

- Adamiak, C., Vepsäläinen, M., Strandell, A., Hiltunen, M. J., Pitkänen, K., Hall, C. M., Rinne, J., Hannonen, O., Paloniemi, R. & Åkerlund, U. 2015. Vapaa-ajan asuminen Suomessa. Asukas- ja kuntakyselyn tuloksia vapaa-ajan asumisen nykytilasta ja kehittämistarpeista. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 22/2015. Saatavilla: <http://hdl.handle.net/10138/155089>
- Alasalmi, J., Busk, H., Holappa, V., Huovari, J., Härmälä, V., Kotavaara, O., Lehtonen, O., Muilu, T., Rusanen, J. & Vihinen, H. 2020. Työn ja työvoiman alueellinen liikkuvuus ja monipaikkainen väestö. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:12. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-928-8>
- Czarnecki, A. & Sireni, M. 2018. Vapaa-ajan asumisen taloudellinen merkitys maaseutukuntien pysyville asukkaille. Maaseudun uusi aika 26(1): 5–18. Saatavilla: <http://www.mua-lehti.fi/vapaa-ajan-asumisen-taloudellinen-merkitys-maaseutukuntien-pysyville-asukkaille/>
- FSD2503 Mökkibarometri 2008. Saatavilla: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2503>
- FSD3046 Mökkibarometri 2003. Saatavissa: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3046>
- FSD3397 Mökkibarometri 2015. Saatavilla: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3397>
- Helminen, V., Nurmio, K., Rehunen, A., Ristimäki, M., Oinonen, K., Tiitu, M., Kotavaara, O., Antikainen, H. & Rusanen, J. 2014. Kaupunki-maaseutu-alueuokitus. Paikkatietoihin perustuvan alueuokituksen muodostamisperiaatteet. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 25/2014. Saatavilla: <http://hdl.handle.net/10138/135861>
- Helminen, V., Nurmio, K. & Vesanen, S. 2020. Kaupunki-maaseutu-alueuokitus 2018. Paikkatietopohjaisen alueuokituksen päivitys. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 21/2020. Saatavilla: <http://hdl.handle.net/10138/315440>
- Huovari, J., Vihinen, H., Kotavaara, O. & Härmälä, V. 2020. Monipaikkaisuuden tunnistaminen muuttaa väestö- ja aluekehityksen kuvan Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Policy Brief 7/2020. Saatavilla: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162147>
- Kangas, A. (toim.) 2017. Haja-asutuksen jätevedet – Lainsäädäntö ja käytännöt. Ympäristöministeriö. Ympäristöopas 2017. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4740-1>
- Keyriläinen, M. 2021. Työolobarometri 2020. Ennakkotiedot. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:18. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-753-3>
- Kotavaara, O., Lehtonen, O., Alasalmi, J., Huovari, J. & Kotavaara, N. 2020. Alueiden välinen työssäkäynti ja työperäinen monipaikkainen asuminen Suomessa – merkitykselliset vai marginaaliset virrat? Alue ja ympäristö 49 : I (2020), 69–86. Saatavilla: <https://doi.org/10.30663/ay.85160>
- Kujala, S., Hakala, O., Törmä, H., Rantanen, M., Czarnecki, A. & Hyyryläinen, T. 2018. Etelä-Savon vapaa-ajan asumisen aluetaloudelliset vaikutukset nykytilanteessa ja tulevaisuuden skenaarioissa. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Raportteja 187. Saatavilla: <http://hdl.handle.net/10138/260557>

- Lehtonen, O., Kotavaara, O., Muilu, T., Vihinen, H. & Huovari, J. 2020. Kausiväestö moninaistaa kuvaa aluerakenteen kehityksestä Suomessa (The seasonal population diversifies the picture of development of the regional structure). *Terra* 132(2): 69–84. Saatavilla: <https://doi.org/10.30677/terra.85022>
- Lehtonen, O. & Kotavaara, O. 2021. Havaintoja ihmisten liikkuvuudesta ja nettomuuttoliikkeestä koronapandemian aikana. *Maaseutututkimus* 29(1): 32–59. Saatavilla: <https://journal.fi/maaseutututkimus/article/view/109034>
- Lehtonen, O. & Vihinen, H. 2020. Kohti kestäväää monipaikkaista yhteiskuntaa. *Maaseutututkimus*, 28(1): 103–111. Saatavilla: <https://journal.fi/maaseutututkimus/article/view/94489>
- Millaista monipaikkaisuutta Suomeen – Selvitys kaksoiskuntalaisuudesta 2018. Valtiovarainministeriön julkaisu 3/2018. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-927-6>
- Mökkibarometri 2016. FCG Finnish Consulting Group Oy. Saaristoasiain neuvottelukunta, Maa- ja metsätalousministeriö. Saatavilla: <https://mmm.fi/documents/1410837/1880296/Mokkibarometri+2016/7b69ab48-5859-4b55-8dc2-5514cdfa6000>
- Nieminen, M. 2009. Kesämökkibarometri 2009. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Alueiden kehittäminen 12/2010. Saatavilla: https://mmm.fi/documents/1410837/1948019/Kesamokkibarometri_2009_Julkaisu.pdf/67bab4e2-ce95-48bc-a2e4-206053f91123
- Ovaska, U. & Vihinen H. 2020. Maaseutubarometri 2020. Tutkimusraportti osa 3. Saatavilla: <https://www.maaseutupolitiikka.fi/uploads/MANE-raportit/Maaseutubarometri-2020-tutkimusraportin-osa-3-FINAL.pdf>
- Pitkänen, K. & Strandell, A. 2018. Suomalaisen maaseudun monipaikkaisen asumisen muodot ja tulevaisuuden kehitys. *Maaseudun uusi aika* 26(2–3), 6–23. Saatavilla: <http://www.mua-lehti.fi/wp-content/uploads/2018/10/pitkanen-ja-strandell.pdf>
- Pyysiäinen, J. & Vihinen, H. 2020. Maaseutubarometri 2020. Tutkimusraportti osa 1. Saatavilla: <https://www.maaseutupolitiikka.fi/uploads/MANE-raportit/Maaseutubarometri-taitettu-diasetti-osa-1-julkaisu-FINAL-17062020-paivitetty.pdf>
- Rehunen, A. & Vesala, S. 2012. Palvelujen ja palvelukeskittymien saavutettavuus. Teoksessa: Rehunen, A., Rantanen, M., Lehtola, I. & Hiltunen M. J. (toim.). *Palvelujen saavutettavuus muutoksessa – maaseudun vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden palveluympäristön kehityssuunnat ja uudet mahdollisuudet*. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 88. s. 32–71. Saatavilla: <http://hdl.handle.net/10138/228130>
- Ronkainen, M. 2021. Kesämökkien laskentatapa muuttuu – näin uusi rakennusluokitus vaikuttaa rakennusten ja asuinolojen tilastoihin. Tilastokeskus, TIETO & TRENDIT, Asiantuntija-artikkelit ja ajankohtaisblogit. Saatavilla: <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/kesamokkien-laskentatapa-muuttuu-nain- uusi-rakennusluokitus-vaikuttaa-rakennusten-ja-asuinolojen-tilastoihin/>
- Saaristoasiain neuvottelukunta & Finnish Consulting Group FCG 2017. Nuoret aikuiset mökkelijöinä 2030 -selvitys. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 5/2017. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-453-949-4>
- Sireni, M., Halonen, M., Hannonen, O., Hirvonen, T., Jolkkonen, A., Kahila, P., Kattilakoski, M., Kuhmonen, H.-M., Kurvinen, A., Lemponen, V., Rautiainen, S., Saukkonen, P. & Åström,

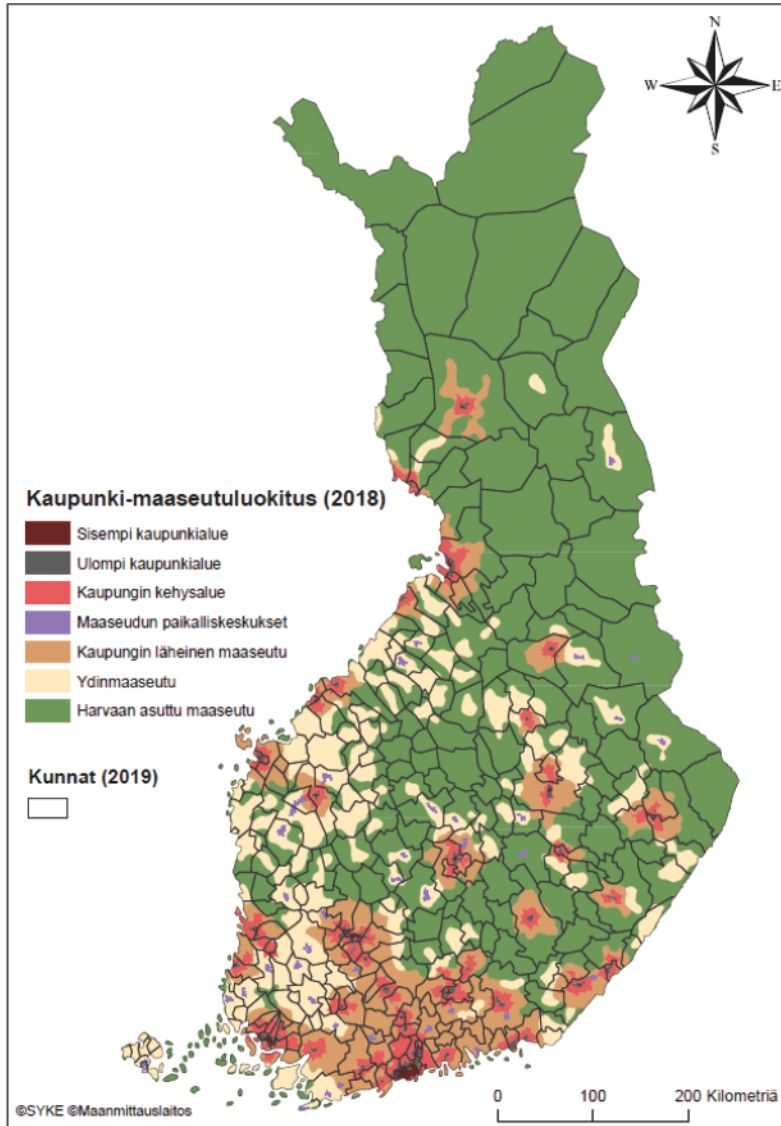
- C. 2017. Maaseutukatsaus 2017. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 7/2017. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-453-958-6>
- Suomen virallinen tilasto (SVT). Rakennukset ja kesämökit [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-677X. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 6.4.2021]. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/rakke/index.html>
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020a. Rakennukset ja kesämökit [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-677X. 2019, Kesämökit 2019. Helsinki: Tilastokeskus. Päivitetty: 27.5.2020. [viitattu: 21.5.2021]. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/rakke/2019/rakke_2019_2020-05-27_kat_001.fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020b. Rakennukset ja kesämökit [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-677X. 2019, Laatuseloste: Rakennukset ja kesämökit. Helsinki: Tilastokeskus. Päivitetty: 27.5.2020. [viitattu: 16.5.2021]. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/rakke/2019/rakke_2019_2020-05-27_laa_001.fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020c. Rakennukset ja kesämökit [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-677X. 2019, Liitetaulukko 5. Kesämökkien omistus mökin sijaintimaakunnan mukaan 2019 (Taulukkoa korjattu 27.5.2020. Korjatut luvut on merkitty punaisella). Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 21.5.2021]. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/rakke/2019/rakke_2019_2020-05-27_tau_005.fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020d. Rakennukset ja kesämökit [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-677X. 2019, Liitetaulukko 6. 2000-luvulla rakennetut kesämökit maakunnittain, lkm. Helsinki: Tilastokeskus. Päivitetty: 27.5.2020. [viitattu: 21.5.2021]. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/rakke/2019/rakke_2019_2020-05-27_tau_006.fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2021a: Rakennukset ja kesämökit [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-677X. 2020, Kesämökit 2020. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 16.6.2021]. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/rakke/2020/rakke_2020_2021-05-27_kat_001.fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2021b. Suomalaisten matkailu [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-8837. 2020. Helsinki: Tilastokeskus. Julkaistu: 30.3.2021, korjattu: 20.4.2021. [viitattu: 6.4.2021]. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/smat/2020/smat_2020_2021-03-30_tie_001.fi.html
- Suomen ympäristökeskus SYKE. Asukasbarometri. Saatavilla: https://www.ymparisto.fi/FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Elinymparisto/Tietoa_elinymparistosta/Asukasbarometri
- Tilastokeskus. Kuntien avainluvut. Saatavilla: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Kuntien_avainluvut/
- Tilastokeskus. Maaseutuindikaattorit. Saatavilla: <http://stat.fi/tup/msind/index.html>
- Vihinen, H. & Ovaska, U. 2020. Maaseutubarometri 2020. Tutkimusraportti osa 2. Saatavilla: <https://www.maaseutupolitiikka.fi/uploads/MANE-raportit/Maaseutubarometri-2020-tutkimusraportti-osa-2-FINAL.pdf>
- Voutilainen, O., Muilu, T., Lehtonen, O., Niskanen, O. & Strandén, M. 2019. Maaseudun kehityskuva. Teoksessa: Vihinen H., Voutilainen O. & Muilu T. (toim.). Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmien aluetalous- ja työllisyysvaikutukset; vaikuttavuusanalyysi kaudelta 2007–2013. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2019:16. s. 24–74. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-005-2>

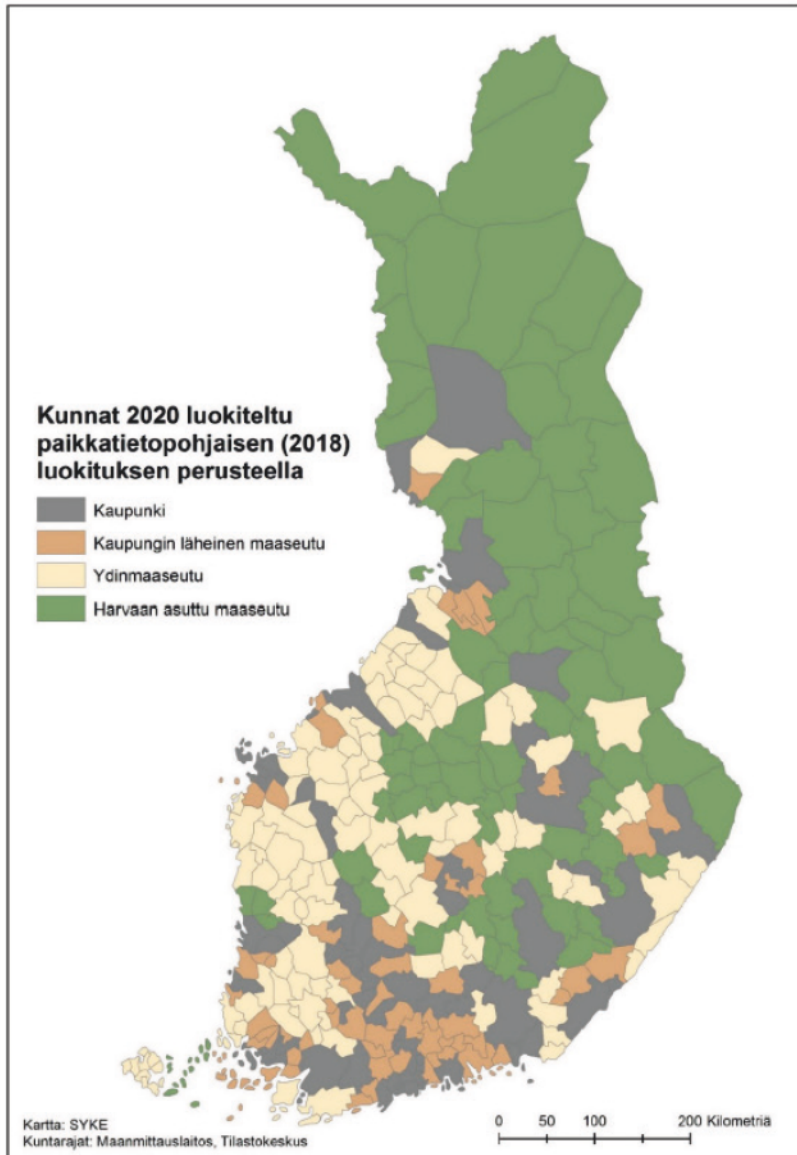
Voutilainen, O., Wuori, O. & Muilu, T. 2012. Eriytyvät alue- ja maatalouden rakenteet Suomessa maaseutunäkökulmasta. MTT Raportti 64. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-487-404-5>

Ymparisto.fi. Kaupunki-maaseutu-luokitus. Saatavilla: <https://www.ymparisto.fi/kaupunkimaaseutuluokitus>

Liitteet

Kartat paikkatietopohjaisesta kaupunki-maaseutu -alueluokituksesta sekä tämän pohjalta kuntatasolle yleistetystä luokituksesta (Helminen ym. 2020, Ymparisto.fi).

luke.fi

Luonnonvarakeskus
Latokartanonkaari 9
00790 Helsinki
puh. 029 532 6000